

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Obligația de a respecta drepturile omului – Noțiunile de „jurisdicție” și de imputabilitate

Actualizat la 28 februarie 2025

Întocmit de grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic, să completeze formularul de contact *cerere de reproducere sau republicare a unei traduceri*, pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerile în curs de realizare ale ghidurilor privind jurisprudența, vă rugăm consultați lista *Traduceri în curs*.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba franceză și este actualizat periodic. Cel mai recent, a fost actualizat la 28 februarie 2025. Poate suferi modificări de formă.

Ghidurile de jurisprudență pot fi descărcate la adresa *https://ks.echr.coe.int*. Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de twitter al Curții: *https://twitter.com/ECHR_CEDH*.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei / Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2025

Cuprins

În atenția cititorilor 5

I. Principiul teritorialității și excepțiile de la acest principiu 9

A. Principiul teritorialității și sfera sa de aplicare 9
1. Principiul teritorialității în sens clasic 9
2. Transferuri de suveranitate pe un teritoriu 12
3. Raportul dintre art. 1 și art. 56 din Convenție 13
4. Legătura jurisdicțională creată de începerea unei proceduri civile sau penale 14
5. Cazul particular al art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 19
6. Transferul sau controlul transfrontaliere de date 19

B. Excepțiile de la principiul teritorialității 21
1. Faza activă în contextul unui conflict armat internațional 22
a. Statul „activ“ care desfășoară o operațiune militară pe teritoriul altui stat 22
b. Statul „pasiv“ care este supus unei operațiuni militare străine pe teritoriul său 22
c. Observație generală și evoluțiile ulterioare 23
2. Puterea exercitată asupra persoanei vizate 24
a. Observații generale 24
b. Actele reprezentanților diplomatici sau consulari 24
c. Acte săvârșite la bordul unei nave sau aeronave 26
d. Exercitarea prerogativelor de putere publică ale unui alt stat cu acordul acestuia 26
e. Recurgerea la forță de către agenți ai unui stat care operează în afara teritoriului său 28
f. Alte situații 30
3. Puterea exercitată pe un teritoriu dat 30
a. Jurisdicția statului „activ” în temeiul acțiunilor sale militare în afara teritoriului său 31
i. Ocupația militară „clasică“ 33
ii. Crearea unei entități nerecunoscute de comunitatea internațională 36
b. Jurisdicția statului care suferă o acțiune militară străină (sau nerecunoscută de comunitatea internațională) pe teritoriul său 41
4. Cazul particular al schimbărilor climatice 44

II. Delegarea puterilor statului sau exercitarea lor împreună cu alte state .. 46

A. Pretinsa încălcare imputabilă Uniunii Europene: prezumția Bosphorus sau principiul protecției echivalente 46

B. Presupusa încălcare imputabilă ONU 47
1. Operațiuni militare internaționale 47
2. Sancțiuni internaționale hotărâte de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite 48

C. Imputabilitatea presupusei încălcări altor organizații internaționale 49

III. Sarcina și criteriul probei în materie de jurisdicție 50

A. Sarcina probei și posibilitatea de a trage concluzii 50
1. Sarcina probei 50
2. Posibilitatea de a trage concluzii 50

B. Criteriul probei și aprecierea probelor 51

1. Criteriul probei aplicabil problemei jurisdicției 51
2. Aprecierea probelor 51

Lista cauzelor citate 53

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. În situația de față, prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența referitoare la art. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului („Convenția” sau „Convenția europeană”). Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost aleasă dintre hotărârile și deciziile de principiu, importante și/sau recente*.

Hotărârile și deciziile Curții soluționează nu numai cauzele cu judecarea cărora aceasta a fost sesizată/cu care aceasta a fost învestită, ci servesc, de asemenea, în mai mare măsură, la clarificarea, protejarea și dezvoltarea normelor Convenției; astfel, contribuie la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, ridicând standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), nr. 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI, și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, pct. 110, 13 februarie 2020].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu impune „o responsabilitate comună a statelor părți și a Curții” în ceea ce privește protecția drepturilor omului, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

Prezentul ghid include trimiteri la cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele la aceasta. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o *Listă de cuvinte-cheie*, care provin dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași direct (în cea mai mare parte) din textul Convenției și din protocoalele sale.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Astfel, căutarea după aceste cuvinte-cheie vă permite să găsiți un grup de documente având conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în Fișa detaliată a documentului. Veți găsi toate explicațiile necesare în *manualul de utilizare HUDOC*.

---

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în ambele limbi oficiale (franceză și engleză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*).

Introducere

Art. 1 din Convenție – Obligația de a respecta drepturile omului

„Înaltele părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile şi libertățile definite în Titlul I al prezentei convenții. ”

Cuvinte-cheie HUDOC

Înaltă Parte Contractantă (1) – Răspunderea statelor (1) – Jurisdicția statelor (1)

1. În temeiul art. 1 din Convenție, angajamentul asumat de statele contractante se limitează la „recunoașterea” (în limba engleză, „*to secure*”) drepturilor și libertăților enumerate ale persoanelor aflate sub „jurisdicția“ lor. „Jurisdicția” în sensul art. 1 este o condiție *sine qua non*. Aceasta trebuie să fi fost exercitată pentru ca un stat contractant să poată fi considerat responsabil pentru acte sau omisiuni care îi pot fi atribuite și care sunt la originea unei pretinse încălcări a drepturilor și libertăților prevăzute în Convenție [*Catan și alții împotriva Republicii Moldova și a Rusiei* (MC), 2012, pct. 103, și jurisprudența citată acolo].

2. Într-adevăr, în contextul Convenției, termenul „jurisdiction” în limba engleză (uneori „compétence” și alteori „juridiction” în textul francez) desemnează două noțiuni distincte, dar legate între ele. Prima corespunde competenței cu care Curtea însăși este investită în mod special în temeiul art. 19 și 32 din Convenție, pentru a admite o cerere și a hotărî cu privire la această cerere. Pentru aceasta, de exemplu, trebuie să-și examineze competența ratione personae (și să investigheze, de exemplu, dacă, în cadrul unei cereri individuale, se poate considera că un reclamant este o „victimă” în sensul art. 34), precum și competența ratione materiae (și să investigheze, de exemplu, dacă dreptul invocat este protejat de Convenție și de protocoalele la aceasta și dacă faptele denunțate intră în domeniul lor de aplicare). Curtea a subliniat întotdeauna că trebuia, în fiecare cauză cu care este sesizată, să se asigure că este competentă să se pronunțe asupra cererii și, prin urmare, este necesar ca, în fiecare etapă a procedurii, să examineze problema competenței sale [a se vedea, de exemplu, *Slovenia împotriva Croației* (dec.) (MC), 2020, *Svetova și alții împotriva Rusiei*, 2023, pct. 23-28, sau *Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC), 2024, pct. 862]. A doua noțiune corespunde jurisdicției înaltelor părți contractante, dat fiind că art. 1 le impune obligația de a recunoaște „oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor” drepturile și libertățile definite de Convenție [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 503-505; *Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC), 2024, pct. 863). De la această a doua noțiune este vorba în respectivul raport.

3. Din punct de vedere istoric, textul redactat de comisia pentru afaceri juridice și administrative a Adunării consultative a Consiliului Europei prevedea, în ceea ce avea să devină art. 1 din Convenție, că „statele membre se angajează să garanteze oricărei persoane cu reședința pe teritoriul lor drepturile [...]”. Comitetul interguvernamental de experți care a lucrat la proiectul Adunării Consultative a decis înlocuirea cuvintelor „cu reședința pe teritoriul lor“ prin termenii „aflate sub jurisdicția lor“. Motivele acestei modificări sunt descrise în următorul extras din *Culegere cu lucrările pregătitoare ale Convenției Europene a Drepturilor Omului*:

> „Proiectul Adunării atribuise beneficiul Convenției «oricărei persoane cu reședința pe teritoriul statelor semnatare». Comitetului i s-a părut că termenul „cu reședința“ poate fi considerat ca fiind prea restrictiv. Într-adevăr, s-ar putea acorda beneficiul Convenției oricărei persoane aflate pe teritoriul statelor semnatare, chiar celor care nu ar putea fi considerate ca având reședința acolo în sensul juridic al cuvântului. De altfel, acest sens nu este același în toate legislațiile naționale. Prin urmare, Comitetul a înlocuit termenul „cu reședința” cu cuvintele „aflate sub jurisdicția lor”, care apar și în articolul 2 din proiectul Pactului Comisiei Națiunilor Unite. ” (vol. III, pag. 260)

4. Adoptarea art. 1 din Convenție a fost precedată și de o observație a reprezentantului Belgiei, care, la 25 august 1950, în cadrul ședinței plenului Adunării Consultative, s-a exprimat după cum urmează:

> „[...] în prezent dreptul de protecție al statelor noastre, în temeiul unei clauze formale din Convenție, va putea fi exercitat integral și fără divizare și fără deosebire în favoarea persoanelor care, indiferent de naționalitate, pe teritoriul oricăruia dintre statele noastre, s-ar plânge de o încălcare a drepturilor lor. ”

5. În continuare, în lucrările pregătitoare se precizează că textul art. 1 cuprinzând cuvintele „aflate sub jurisdicția lor“ nu a generat discuții și că textul așa cum apărea la acel moment (și precum există astăzi) a fost adoptat de Adunarea Consultativă la 25 august 1950 fără a suporta noi amendamente (*Culegere*, vol. VI, p. 132) [*Banković și alții împotriva Belgiei și alții* (dec.) (MC), 2001, pct. 19-20].

6. Noțiunea de „jurisdicție”, în sensul art. 1 din Convenție trebuie considerată ca reflectând semnificația acestui concept în dreptul internațional public [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 344].

7. Problema „jurisdicției“ nu depinde obligatoriu de fondul cauzei, și, prin urmare, nu există necesitatea de a o tranșa în faza de fond [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 265]. Prin urmare, nimic nu poate împiedica Curta să stabilească din faza preliminară (cea a admisibilității) dacă faptele denunțate de reclamant țin de jurisdicția guvernului pârât [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 507]. În orice caz, întrebarea dacă speța ține de jurisdicția statului pârât este o problemă preliminară care trebuie să fie soluționată înainte ca alegațiile materiale să poată fi examinate pe fond [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 264 ; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 506].

8. Pe de altă parte, Curtea a considerat că putea ridica din oficiu problema jurisdicției sau a imputabilității pretinselor încălcări statului pârât, chiar dacă guvernul statului nu ridică o asemenea excepție de inadmisibilitate [*Stephens împotriva Maltei (nr. 1)*, 2009, pct. 45; *Vasiliciuc împotriva Republicii Moldova*, 2017, pct. 22; *Veronica Ciobanu împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 25].

9. Aspectul dacă actele aflate la originea capetelor de cerere ale persoanei în cauză țin de *jurisdicția* statului pârât și aspectul dacă acest stat este efectiv *responsabil* de respectivele acte din perspectiva Convenției sunt două aspecte distincte, cel de al doilea ținând mai degrabă de fondul cauzei [*Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), 1995, pct. 61 și 64; *Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32* (dec.) (MC), 2024, pct. 178]. Trebuie, de asemenea, făcută diferența dintre problema *jurisdicției*, în sensul art. 1 din Convenție, și *imputabilitatea* presupusei încălcări acțiunilor sau omisiunilor statului pârât, aceasta din urmă fiind examinată din perspectiva compatibilității cererii *ratione personae* cu dispozițiile Convenției [*Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1995, pct. 52]. Problema responsabilității și cea a imputabilității unei presupuse încălcări sunt adesea intrinsec legate de stabilirea faptelor cauzei și de aprecierea probelor; Curtea se pronunță, prin urmare, asupra acestor probleme în lumina concluziilor sale privind faptele cauzei (*Abu Zubaydah împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 411 și 584-585 ; *Al-Hawsawi împotriva Lituaniei*, 2024, pct. 127, pct. 157 și pct. 161-163). De regulă, Curtea consideră noțiunile de imputabilitate și de responsabilitate ca mergând împreună, răspunderea unui stat în temeiul Convenției nefiind angajată decât atunci când o pretinsă încălcare i se poate datora. Cu toate acestea, în anumite cazuri specifice, Curtea are grijă să facă diferența între cele două noțiuni și să le examineze separat [*Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, pct. 144].

10. Spre deosebire de jurisdicție, chestiunile privind atribuirea și răspunderea statului pârât cu privire la Convenție pentru actele denunțate trebuie examinate în faza de fond. Este important, totuși, de precizat că aceasta nu privește decât problema, care se ridică în materie de probe, dacă actul sau omisiunea denunțată era în fapt atribuibilă unui agent al statului, așa cum se susține. Acest lucru nu exclude examinarea, din faza admisibilității, dacă o anumită persoană sau entitate putea fi considerată drept agent al statului, astfel încât faptele despre care examinarea pe fond ar demonstra ulterior că au fost săvârșite de aceasta vor putea duce la angajarea răspunderii statului respectiv [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 550 ; a se vedea abordarea reținută în *Cipru împotriva Turciei*, decizia Comisiei, 1975, (D.R.) 2, p. 32, pct. 84, p. 125 și 151]. Similar, cu privire la principiile

generale care determină atribuirea unui act cu sferă de aplicare extrateritorială, Curtea poate soluționa această chestiune în faza admisibilității; de exemplu, în această fază a stabilit o regulă generală aplicabilă în materie de cooperare juridică și judiciară internațională, conform căreia un act inițiat de un stat reclamant pe baza propriului drept intern și urmat de statul solicitat ca răspuns la obligațiile sale convenționale poate fi atribuit statului reclamant chiar dacă actul a fost executat, sau se presupune că a fost executat, de statul solicitat (*The J. Paul Getty Trust și alții împotriva Italiei*, 2024, pct. 237-239).

11. Curtea a avut grijă să precizeze că decizia sa privind jurisdicția unui stat pârât se limita la a examina sfera de aplicare a jurisdicției și răspunderea statului pentru presupusele încălcări din cererea în chestiune; în schimb, problema jurisdicției oricărui alt stat – în speță, unul dintre statele reclamante dintr-o cauză interstatală – nu intră în mod normal în obiectul litigiului [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 395]. Totuși, în acest tip de cauze, se poate dovedi utilă expunerea principiilor generale valabile în cele două situații, dat fiind că oferă împreună o viziune holistică a abordării reținute de Curte pentru problemele de jurisdicție în cauze asemănătoare (*ibidem*, pct. 552).

12. Pentru a stabili existența unei jurisdicții din perspectiva Convenției, Curtea ține seama de contextul factual special și de normele de drept internațional relevante [*Jaloud împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, pct. 141]. Aceasta trebuie să analizeze circumstanțele din cauza concretă fără ca, totuși, să piardă din vedere contextul general [*Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1995, pct. 53].

13. Organele Convenției au elaborat un cadru pentru interpretarea și aplicarea art. 1. Principiile relevante au evoluta în optica de a asigura protejarea efectivă a drepturilor omului într-un context mai cu seamă regional. Formarea lor a precedat elaborarea articolelor privind răspunderea statelor pentru fapte internaționale ilicite („ARSFII”, adoptate de Comisia de Drept Internațional a Națiunilor Unite și recomandate în atenția guvernelor prin Rezoluția 56/83 a Adunării Generale din 12 decembrie 2001) care au integrat jurisprudența anterioară a organelor Convenției în scopul formulării normelor relevante ale dreptului internațional [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 547]. Dacă criteriul care permite stabilirea existenței unei jurisdicții în sensul art. 1 din Convenție nu este același ca cel care servește pentru a stabili răspunderea unui stat, în sensul ARSFII, este posibil să apară unele suprapuneri atunci când Curtea este chemată să investigheze, în cadrul examinării chestiunii privind jurisdicția, dacă o anume faptă săvârșită de autori trebui atribuită statului. Cu privire la chestiunea dacă o persoană sau o entitate poate fi considerată agent al statului, este clar că regulile enunțate în ARSFII sunt relevante, așa cum se aplică de jurisdicțiile și instanțele internaționale, iar jurisprudența Curții arată că sunt luate în considerare (*ibidem*, pct. 551).

14. Din perspectiva art. 1 din Convenție, în principiu nu există nicio diferență între o persoană aflată sub jurisdicția unui stat, dar care a rupt în mod voluntar această legătură anterior faptelor de care este acuzată, și o persoană care nu s-a aflat niciodată sub jurisdicția statului. La fel, jurisdicția unui stat nu depinde de gravitatea sau de intensitatea presupusei încălcări, iar acești factori nu sunt de natură să influențeze decizia Curții în această privință [*Abdul Wahab Khan împotriva Regatului Unit* (dec.), 2014, pct. 26].

15. Dacă autoritățile unui stat contractant aprobă, în mod formal sau tacit, acțiuni ale unor persoane particulare care încalcă drepturile garantate de Convenție ale altor persoane particulare care se află sub jurisdicția sa, responsabilitatea acelui stat poate fi angajată în temeiul Convenției [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 318; *Solomou și alții împotriva Turciei*, 2008, pct. 46].

16. Art. 1 nu face nicio distincție în ceea ce privește tipul de norme sau de măsuri în cauză și nu sustrage nicio parte din „jurisdicția“ statelor membre de sub autoritatea Convenției [*N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 102].

17. Trebuie de asemenea reamintit că din perspectiva Convenției se află în discuție doar răspunderea internațională a statului, indiferent de autoritatea națională căreia i se impută neaplicarea Convenției

în sistemul intern. Deși se poate admite că un stat înfruntă dificultăți în a impune respectarea drepturilor garantate de Convenție pe întregul său teritoriu, rămâne adevărat că statul parte la Convenție este răspunzător pentru evenimentele care se produc în oricare loc de pe teritoriul său național. În plus, Convenția nu se limitează la a constrânge autoritățile supreme ale statelor contractante să respecte ele însele drepturile și libertățile pe care aceasta le consacră; implică și faptul că ele trebuie, pentru a asigura exercitarea lor, să împiedice sau să repare prejudiciul suferit prin încălcarea Convenției la nivelele inferioare. Autoritățile superioare ale statului au îndatorirea de a impune subordonaților respectarea Convenției și nu se pot ascunde în spatele neputinței de a o face respectată. Într-adevăr, îndatorirea generală care revine statului în temeiul art. 1 din Convenție presupune și impune implementarea unui sistem statal de natură a garanta respectarea Convenției pe întregul său teritoriu și cu privire la fiecare individ. Este cu atât mai adevărat cu cât, pe de o parte, această dispoziție nu sustrage nicio parte din „jurisdicția“ statelor membre de sub autoritatea Convenției iar, pe de altă parte, prin ansamblul „jurisdicției“ lor aceste state răspund de modul în care respectă Convenția [*Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, pct. 146-147]. Pe scurt, doar răspunderea statului contractant ca atare – și nu răspunderea unei puteri sau a unui organ intern, fie central sau local – este în cauză în fața Curții. Curtea nu poate avea ca interlocutori mai multe autorități sau instanțe naționale și nu poate examina diferendele instituționale sau de politică internă (*ibidem*, pct. 149).

18. În general, un stat poate fi considerat răspunzător chiar atunci când agenții săi săvârșesc excese de putere sau nu respectă dispozițiile primite. În fapt, autoritățile statului își asumă în privința Convenției răspunderea obiectivă pentru conduita subordonaților; acestea au obligația de a le impune propria voință și nu se pot ascunde în spatele neputinței de a o face respectată [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 319].

I. Principiul teritorialității și excepțiile de la acest principiu

A. Principiul teritorialității și sfera sa de aplicare

1. Principiul teritorialității în sens clasic

19. Jurisdicția unui stat, în sensul art. 1, este *în primul rând teritorială*. În conformitate cu art. 31 alin. 1 din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 1969, Curtea a interpretat termenii „aflate sub jurisdicția lor“ pornind de la sensul obișnuit care trebuie atribuit termenilor și ținând seama de context, ca și de obiectul și scopul Convenției [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 99]. Prin urmare, art. 1 din Convenție trebuie luat în considerare ca reflectând această semnificație obișnuită și în esență teritorială a jurisdicției statelor, celelalte titluri ale jurisdicției fiind excepționale și necesitând de fiecare dată o justificare specială, în funcție de circumstanțele cauzei [*Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, pct. 61, 67, 71, ca și *Catan și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2012, pct. 104, și jurisprudența citată; pentru exemple foarte clare și evidente de aplicare a criteriului teritorial, a se vedea *Gurbanov împotriva Armeniei*, 2023, pct. 22-26, și, cu privire la porturi și la ape teritoriale, *Friedrich și alții împotriva Poloniei*, 2024, pct. 113, și *M.A. și Z.R. împotriva Ciprului*, 2024, pct. 63].

20. Faptul că reclamantul are reședința într-un stat contractant nu este suficient, de unul singur, ca acest stat să fie competent teritorial și, prin urmare, responsabil în sensul art. 1 din Convenție. Are importanță conținutul material al capetelor sale de cerere [*Chagos Islanders împotriva Regatului Unit* (dec.), 2012, pct. 63].

21. În cauza *Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, reclamanții se plâng de decesul rudelor lor (și de vătămările suferite de unul dintre reclamanți care a supraviețuit) din cauza

bombardării localurilor radioului și ale televiziunii sârbe din Belgrad de către forțele armate ale NATO, deși Republica Socialistă Federală Iugoslavia nu era un stat contractant. Curtea a respins argumentul reclamanților potrivit căruia persoana care suportă efectele negative ale unui act imputabil unui stat contractant s-ar afla ipso facto, oricare ar fi locul unde s-a comis actul și oriunde s-ar simți consecințele acestuia, „sub jurisdicția“ acestui stat în sensul art. 1 din Convenție. Aceasta a reamintit că Convenția este un tratat multilateral care operează, sub rezerva art. 56, într-un context în esență regional, și mai precis în spațiul juridic al statelor contractante, de care Iugoslavia nu aparținea. Convenția nu se poate aplica peste tot în lume, chiar având în vedere comportamentul statelor contractante. În speță, Curtea nu a fost convinsă de existența unei legături jurisdicționale între statele pârâte și reclamanți, care nu demonstraseră că ei și rudele lor decedate erau susceptibili să „se afle sub jurisdicția“ statelor pârâte ca rezultat al actului extrateritorial în cauză [a se vedea, de asemenea, *Marković și alții împotriva Italiei* (dec.), 2003]. Ulterior, Curtea a abandonat această abordare, considerând că drepturile prevăzute de Convenție trebuiau defalcate și adaptate scopurilor aplicării art. 1 [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 571, și jurisprudența citată].

22. Se prezumă că jurisdicția unui stat se exercită în mod normal asupra întregului său teritoriu [*Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, pct. 139; *Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 345]. Convenția nu permite nicio excluziune teritorială cu excepția cazului prevăzut la art. 56 § 1 din Convenție [*ibidem*, pct. 140 ; *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 106, și *A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022, pct. 61]. Cu alte cuvinte, domeniul de aplicare teritorială a Convenției nu se poate reduce în mod selectiv și artificial, la numai anumite părți din teritoriul unui stat contractant (*A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022, pct. 63).

23. Pe de altă parte, nu are importanță dacă statul pârât este unitar sau federal. Contrar art. 28 din Convenția americană a drepturilor omului din 22 noiembrie 1969, Convenția europeană nu prevede nicio „clauză federală“ care să relativizeze obligațiile statului federal în ceea ce privește fapte petrecute pe teritoriul statului federat. În rest, chiar dacă s-ar deduce că o clauză federală tacită, cu un conținut asemănător celui de la art. 28 din Convenția americană, este prezentă în Convenția europeană – ceea ce este imposibil –, un astfel de text nu poate să fie interpretat ca exonerând statul federal de orice răspundere, deoarece textul îndeamnă statul să „ia imediat măsurile relevante, în conformitate cu Constituția, [...] pentru a se asigura că [statele federate] adoptă dispozițiile necesare executării [...] Convenției“. Situația nu poate fi altfel din motive de politică juridică, și anume necesitatea de a se menține egalitatea între statele părți și necesitatea de a asigura caracterul efectiv al Convenției. În cazul în care prezumția de teritorialitate ar cădea, Convenția ar putea fi aplicată selectiv numai pentru părți din teritoriul anumitor state părți, golind astfel de conținut postulatul protecției efective a drepturilor omului care susține ansamblul Convenției și permițând astfel o discriminare între statele părți, adică între cele care acceptă aplicarea Convenției la întregul lor teritoriu și cele care nu o acceptă (*Assanidzé împotriva Georgiei*, 2004, pct. 141-142). În rest, autoritățile unei entități teritoriale ale unui stat reprezintă instituții de drept public care îndeplinesc funcții încredințate de constituția națională și de lege (*ibidem*, pct. 148).

24. De altfel, dificultățile practice în contextul imigrației nu pot justifica recunoașterea unei zone fără drept în care persoanele să nu fie protejate de nicio ordine juridică care să le asigure exercitarea drepturilor în temeiul Convenției pe care statele s-au angajat să le garanteze *A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022, pct. 63).

25. Comisia europeană a drepturilor omului („Comisia“) a afirmat principiul teritorialității în cadrul a două cereri provenind de la o singură persoană și îndreptate, respectiv, împotriva Regatului Unit și a Irlandei. În speță, reclamanta, resortisant britanic cu reședința în Irlanda de Nord, pretindea că cele două state încălcaseră obligațiile pozitive decurgând din art. 2 din Convenție, și aceasta date fiind asasinarea soțului său săvârșită pe teritoriul Republicii Irlanda și asasinarea fratelui său săvârșită în Irlanda de Nord (prin urmare, în Regatul Unit). În prima cerere, îndreptată împotriva Regatului Unit, reclamanta considera că, în temeiul Convenției, acest stat era răspunzător și pentru asasinarea soțului său în Republica Irlanda, întrucât autoritățile britanice nu ar fi făcut tot ce puteau pentru a lupta

împotriva fenomenului global al terorismului IRA. Comisia și-a manifestat dezacordul. A constatat că, la momentul decesului, victima directă – adică soțul reclamantei – nu se afla sub „jurisdicția“ Regatului Unit în sensul art. 1 din Convenție. Comisia a examinat, de asemenea, dacă vreun act al autorităților din Regatul Unit ar fi putut contribui la asasinarea soțului reclamantei în Republica Irlanda, dar a subliniat că reclamanta însăși nu susținuse niciodată un astfel de act din partea autorităților britanice. Prin urmare, în măsura în care plângerea se îndrepta împotriva Regatului Unit și privea uciderea soțului său, aceasta era incompatibilă *ratione loci* cu Convenția. În schimb, asasinarea fratelui său în Regatul Unit crea un titlu de „jurisdicție“ împotriva acestui stat, astfel încât capătul de cerere corespondent era întrutotul compatibil *ratione loci* (*W. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1983). În cea de a doua cauză, îndreptată împotriva Irlandei, Comisia a ajuns la concluzii diametral opuse, și anume că soțul reclamantei se afla sub jurisdicția statului pârât, dar nu și fratele său. În special, cu privire la cel din urmă, Comisia a adăugat că revendicarea constituțională pentru teritoriile Irlandei de Nord, care figurează la art. 2 și art. 3 din Constituția Irlandei, nu era recunoscută de comunitatea națiunilor ca fiind fundamentul unei jurisdicții asupra Irlandei de Nord (*W. împotriva Irlandei*, Decizia Comisiei, 1983).

26. Existența unei împrejmuiri situate în interiorul teritoriului național la o anume distanță de marginea frontierei nu poate împuternici un stat să excludă, să modifice sau să limiteze unilateral jurisdicția sa teritorială, care începe la linia frontierei [*N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 109]. Cauza citată anterior privea trimiterea în Maroc a unui resortisant malian și a unui resortisant ivorian care încercaseră să pătrundă ilegal pe teritoriul spaniol escaladând cele trei garduri paralele care înconjoară enclava spaniolă Melilla de pe coasta de nord a Africii. Reclamanții reușiseră să ajungă în partea de sus a gardului interior, de unde coborâseră în cele din urmă cu ajutorul forțelor de ordine spaniole, care i-au predat apoi autorităților marocane. Curtea nu a constatat nicio stare de fapt obligatorie și niciun element de fapt obiectiv care puteau să limiteze exercitarea efectivă a autorității statului spaniol asupra teritoriul său la frontiera din Melilla și, în consecință, să răstoarne „prezumția de competență“ cu privire la reclamanți. Prin urmare, aceștia se aflau sub „jurisdicția“ Spaniei în sensul art. 1 din Convenție. Curtea a precizat că dificultățile practice de gestionare a imigrării ilegale (în speță, asalturi colective date gardurilor de la frontieră de către grupuri formate, în general, din mai multe sute de străini) nu erau de natură a-i influența raționamentul; din contră, caracterul specific al contextului migrației nu poate duce la consacrarea unui spațiu lipsit de drept în care indivizii nu s-ar afla sub niciun regim juridic susceptibil să le acorde exercitarea drepturilor și a garanțiilor prevăzute de Convenție (*ibidem*, pct. 104-111).

27. În plus, Curtea a precizat recent că cele trei refuzuri ale grănicerilor lituanieni de a primi cererile de azil ale unei familii de origine cecenă la frontiera cu Belarus constituie fapte imputabile Lituaniei și se află prin urmare sub jurisdicția acestui stat în sensul art. 1 din Convenție (*M.A. și alții împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 70).

28. În ceea ce privește teritoriul misiunilor diplomatice din străinătate, controlul administrativ exercitat de stat asupra localurilor ambasadelor sale nu este suficient pentru ca toate persoanele care intră în sediile respective să se afle sub jurisdicția sa teritorială [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 119]. Astfel, Curtea a refuzat să recunoască jurisdicția teritorială a Belgiei în privința celor patru resortisanți sirieni care solicitaseră vize la ambasada belgiană din Liban. Într-adevăr, neaflându-se nici pe teritoriul statului vizat și nici la frontiera acestuia, nu se aflau într-o situație de returnare (*ibidem*, pct. 120).

29. În cazul în care faptele de la originea pretinsei încălcări s-ar fi petrecut într-un context transfrontalier sau transnațional, cu aplicarea principiului teritorialității, o cerere îndreptată împotriva mai multor state contractante este compatibilă ratione loci cu dispozițiile Convenției în ceea ce privește faptele survenite pe respectivele teritorii (*Razvozzhayev împotriva Rusiei și Ucrainei și Udaltsov împotriva Rusiei*, 2019, § 160).

30. Cauza *Petrović și alții împotriva Croației**, 2025, privea suspiciunile a trei mame potrivit cărora nou-născuții lor, născuți între 1986 și 1994 pe teritoriul Croației, nu s-ar fi îmbolnăvit și nu ar fi decedat, contrar afirmațiilor spitalelor publice vizate, ci ar fi fost răpiți și propuși ilegal spre adopție. Guvernul pârât a invocat absența jurisdicției sale ratione loci, invocând faptul că, în primul rând, cei doi copii ai primei reclamante erau născuți în orașul Vukovar într-un moment când acesta nu era controlat de autoritățile croate, și, în al doilea rând, că doi dintre bebelușii vizați au fost transferați într-un spital din Serbia în care au decedat; obligația de a oferi informațiile relevante revenea, prin urmare, autorităților sârbe. Curtea a considerat că avea competența de a examina problema dacă Croația își îndeplinise obligația pozitivă de a oferi reclamantelor informații definitive și/sau credibile cu privire la soarta copiilor lor, inclusiv a celor născuți la Vukovar în perioada indicată anterior, ca și problema în ce măsură Croația ar fi putut, în limitele propriei suveranități teritoriale, să întreprindă demersuri pentru a furniza informații privind soarta bebelușilor transferați în Serbia (*ibidem*, pct. 107-113).

31. În contextul specific al obligațiilor pozitive ale statului în materie de atenuare a schimbărilor climatice, Curtea a concluzionat că persoanele care locuiesc pe teritoriul unei părți contractante intră sub jurisdicția sa teritorială în acest sens. În schimb, aspectul răspunderii statului este un punct distinct, care trebuie analizat, dacă este necesar, în cadrul examinării pe fond a capătului de cerere [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 287; *Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32* (dec.) (MC), 2024, pct. 178].

2. Transferuri de suveranitate pe un teritoriu

32. Art. 19 din Convenție nu conferă Curții puterea de a statua o hotărâre formală cu privire la caracterul legal și la validitatea unui transfer de suveranitate teritorială în temeiul dreptului internațional. Totuși, Curtea este împuternicită, dacă și doar în măsura în care aceasta este necesară pentru exercitarea competenței sale – constând, în temeiul art. 19 din Convenție, în „a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru înaltele părți contractante din [...] Convenție și din protocoalele la aceasta“ –, să se pronunțe cu privire la natura jurisdicției exercitate de un stat pârât pe un teritoriu dat. Într-adevăr, Curtea nu poate evita pronunțarea asupra acestei probleme atunci când dispoziția presupus încălcată din Convenție face trimitere la dispoziții din dreptul național. Dacă, potrivit jurisprudenței sale constante, Curtea trebuie să se concentreze pe dispozițiile din dreptul național în cadrul examinării pe fond a unui capăt de cerere, este obligată, prin urmare, a stabili care este dreptul „național“ aplicabil [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 341-342].

33. Curtea a examinat admisibilitatea unei cauze interstatale îndreptată împotriva Rusiei, în care guvernul ucrainean formulase o serie de capete de cerere legate de evenimentele dintre 27 februarie 2014 și 26 august 2015; în timpul acestor evenimente, regiunea Crimeea (inclusiv orașul Sevastopol) fusese integrată în Federația Rusă. În această privință, Curtea a urmat abordarea Curții Internaționale de Justiție, a diferitelor curți internaționale de arbitraj și a Tribunalului Federal Elvețian, declarând că nu este chemată să se pronunțe în abstract asupra caracterului legal în sine în temeiul dreptului internațional a ceea ce era prezentat ca fiind „anexarea Crimeii“ sau a statutului juridic al acestui teritoriu rezultat. Aceste chestiuni nu fuseseră aduse în fața Curții și nu constituiau obiectul litigiului cu care a fost sesizată [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 243-244 și pct. 339]. Curtea a abordat problema „jurisdicției“ statului pârât examinând separat două perioade: perioada anterioară datei de 18 martie 2014, când a fost semnat de către Federația Rusă, „Republica Crimeea“ și orașul Sevastopol un „tratat de unificare“ care prevedea anexarea Crimeii de către Rusia, și perioada ulterioară acestei date. Pentru prima perioadă, Curtea a urmat abordarea sa obișnuită, definită în hotărârea *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, (pct. 133-140), recunoscând în mod excepțional exercitarea extrateritorială a jurisdicției întemeiată pe „controlul efectiv“ al Rusiei asupra zonei în cauză. În schimb, cu privire la cea de a doua perioadă, Curtea a reiterat că nu îi revenea cercetarea dacă și în ce măsură „tratatul de unificare“ din 21 martie 2014 modificase, într-un mod compatibil cu dreptul internațional public, teritoriul suveran al unui stat sau al altuia. Cu toate acestea, a semnalat, mai întâi, că Ucraina și Rusia au ratificat Convenția pentru teritoriile lor respective așa cum

sunt delimitate de frontierele recunoscute la nivel internațional la momentul faptelor; în al doilea rând, că nicio modificare a teritoriilor suverane ale celor două țări nu fusese notificată de unul sau altul dintre state; în al treilea rând, că un anumit număr de state și organe internaționale refuzase să recunoască vreo modificare care, din cauza Crimeii, ar aduce atingere integrității teritoriale a Ucrainei în sensul dreptului internațional. În aceste circumstanțe, Curtea a declarat că guvernul pârât nu a susținut argumente proprii care să o convingă că teritoriul suveran al unei părți sau al celeilalte din procedură ar fi fost modificat. În sensul deciziei privind admisibilitatea cererii, Curtea a pornit așadar de la principiul că jurisdicția teritorială a Ucrainei continua să acopere întregul său teritoriu, inclusiv Crimeea, deși jurisdicția Rusiei asupra acestei regiuni avea forma sau natura unui „control efectiv aspra unui teritoriu”, conform celor menționate mai sus [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 338-351]. Pe scurt, victimele presupuse ale practicii administrative denunțate de guvernul reclamant se aflau sub „jurisdicția“ statului pârât [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 352; *Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC), 2024, pct. 864].

3. Raportul dintre art. 1 și art. 56 din Convenție

34. Art. 56 din Convenție, intitulat „Aplicarea teritorială“ (corespunzând art. 63 înainte de intrarea în vigoare a Protocolului nr. 11 în 1998), are acest text:

> „1. Orice stat poate, în momentul ratificării, sau în orice alt moment ulterior să declare, prin notificare adresată secretarului general al Consiliului Europei, că prezenta convenție se va aplica sub rezerva paragrafului 4 al prezentului articol tuturor sau unuia dintre teritoriile ale căror relații internaționale el le asigură.
>
> 2. Convenția se va aplica teritoriului sau teritoriilor desemnate în notificare începând cu a 30-a zi socotită de la data la care secretarul general al Consiliului Europei va fi primit această notificare.
>
> 3. În respectivele teritorii, dispozițiile prezentei convenții vor fi aplicate ținând seama de necesitățile locale.
>
> 4. Orice stat care a făcut o declarație conform primului paragraf din acest articol poate ulterior, în orice moment, să declare relativ la unul sau mai multe teritorii vizate în aceasta declarație că acceptă competența Curții de a lua cunoștință de cererile persoanelor fizice, organizațiilor neguvernamentale sau ale grupurilor de persoane particulare, conform art. 34 din Convenție. ”

35. Principiile aplicării teritoriale a Convenției, formulate de Curte în jurisprudența sa constantă în baza art. 1 [a se vedea mai cu seamă *Al-Skeini și alții împotriva Regatul Unit* (MC), 2011], nu țin locul sistemului de declarații pe care statele contractante au decis, la elaborarea Convenției, să îl aplice teritoriilor de peste mări ale căror relații internaționale le asigură. Cu alte cuvinte, în lipsa unei declarații făcute conform art. 56, un reclamant nu este îndreptățit să invoce art. 1 pentru a extinde aplicarea Convenției asupra unui teritoriu situat în afara spațiului juridic al acesteia [*Quark Fishing Ltd împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006; *Chagos Islanders împotriva Regatului Unit* (dec.), 2012, pct. 67-75]. Art. 56 nu poate fi pur și simplu îndepărtat, pe de o parte, pentru că ar constitui o „relicvă contestabilă a colonialismului“, și, pe de altă parte, pentru a preveni un vid în protecția oferită de Convenție. Art. 56 rămâne în vigoare, sensul său este lipsit de ambiguitate, iar Curtea nu are temei să-l abroge când dorește pentru a obține un rezultat presupus de dorit sau pentru a îndrepta o nedreptate (*Chagos Islanders împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006, pct. 74). Deși este adevărat că situația a evoluat considerabil încă de la începutul Convenției după Al Doilea Război Mondial, doar statele contractante pot aboli sistemul respectiv prin procedura obișnuită de semnare și ratificare. În sfârșit, Convenția nu obligă niciun stat contractant să ratifice un protocol sau să-și motiveze deciziile privind extinderea teritorială a jurisdicției sale în temeiul art. 56 (*Quark Fishing Ltd împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006).

36. În cauza *Quark Fishing Ltd împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006, o societate de pescuit se plângea de refuzul autorităților din Georgia de Sud și Insulele Sandwich de Sud („GS“) de a-i elibera o licență de pescuit care să permită pescuitul unei specii speciale de pește. Societatea reclamantă a sesizat High

Court în Anglia și a obținut anularea actului contestat; totuși, cererea acesteia în daune-interese a fost respinsă de judecător pe motiv că domeniul de aplicare al Protocolului nr. 1 la Convenție (dreptul la respectarea bunurilor) nu fusese extins la GS. Curtea a subliniat că, în conformitate cu deciziile instanțelor britanice, GS se aflau sub responsabilitatea Regatului Unit, în sensul art. 56 din Convenție, dar că Regatul Unit nu a emis o declarație care să extindă domeniul de aplicare al Protocolului nr. 1 la acest teritoriu. În continuare, Curtea a respins argumentul reclamantei întemeiat pe principiul „controlului efectiv“, în sensul art. 1; într-adevăr, acest principiu nu se putea substitui sistemului de declarații prevăzut de art. 56. Faptul că Regatul Unit a extins Convenția la GS nu permitea să se ajungă la concluzia că și Protocolul nr. 1 trebuia să fie considerat aplicabil pe teritoriul în cauză, iar Curtea nu poate pretinde ca Regatul Unit să justifice într-un fel sau altul de ce nu a extins domeniul de aplicare pentru acest Protocol.

37. În cauza *Chagos Islanders împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006, reclamanții erau peste o mie de foști locuitori sau urmași ai foștilor locuitori ai insulelor Chagos cunoscute în prezent sub numele „Teritoriul Britanic din Oceanul Indian“ (British Indian Ocean Territory sau BIOT). Locuitorii din Chagos fuseseră de facto expulzați din propriul domiciliu, sau li se interzisese să se întoarcă, între 1967 și 1973, de către Guvernul Regatului Unit, pentru a facilita instalarea unei baze militare SUA pe una din insule. Nu s-a folosit forța, dar locuitorii din insule se aflau într-o situație mizerabilă după ce fuseseră dezrădăcinați, pierzându-și domiciliul și mijloacele de subzistență. Procedura inițiată în fața instanțelor din Regatul Unit se încheiase în 1982 printr-un regulament care implica renunțarea locuitorilor din insule la pretenții. Pronunțându-se asupra aplicabilității Convenției ratione loci, Curtea a constatat că Regatul Unit nu făcuse niciodată o declarație în conformitate cu art. 56 de extindere a dreptului de a introduce o cerere individuală pentru rezidenții BIOT. Curtea a respins și argumentul reclamanților conform căruia Regatul Unit își exercita jurisdicția asupra BIOT în sensul art. 1 din Convenție. Într-adevăr, o eventuală bază de jurisdicție în sensul art. 1, astfel cum este definită de jurisprudența Curții [a se vedea, în special *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011], nu poate prevala asupra art. 56. Nici faptul că luarea de decizii aparține unor oameni politici sau funcționari din Regatul Unit nu constituia un motiv suficient pentru ca să devină aplicabilă competența acestui stat în ceea ce privește o regiune care se situează în afara spațiului juridic al Convenției. În sfârșit, deoarece reclamanții se plângeau în raport cu art. 6 de deciziile luate de instanțele britanice, în examinarea sa Curtea trebuia să se limiteze la drepturi procedurale garantate de această dispoziție.

4. Legătura jurisdicțională creată de începerea unei proceduri civile sau penale

38. Simplul fapt că o persoană de drept privat inițiază o procedură într-un stat parte cu care nu are nicio relație de apartenență nu este suficient pentru a stabili jurisdicția statului respectiv față de aceasta [*Abdul Wahab Khan împotriva Regatului Unit* (dec.), 2014, pct. 28]. Acest lucru nu este valabil dacă există apartenența.

39. Astfel, deși faptele la originea cauzei au avut loc în afara teritoriului statului pârât, din momentul în care o persoană introduce o acțiune civilă a priori admisibilă cu privire la aceste fapte în fața instanțelor acestui stat, există indiscutabil o „legătură jurisdicțională“, în sensul art. 1 din Convenție, în măsura în care sunt în joc drepturile garantate de art. 6 § 1 – evident, fără a prejudicia rezultatul procedurii [*Marković și alții împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 54; *Couso Permuy împotriva Spaniei*, 2024, pct. 99 ; a se vedea, de asemenea, *Chagos Islanders împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006, pct. 66]. Într-adevăr, dacă dreptul intern recunoaște posibilitatea de a iniția o acțiune și dacă dreptul revendicat este un drept care are a priori caracteristicile cerute de art. 6 din Convenție, această procedură internă trebuie să fie evaluată diferit de orice altă procedură intentată la nivel național. Chiar dacă caracterul extrateritorial al faptelor aflate eventual la originea acțiunii poate avea consecințe privind aplicabilitatea art. 6 și rezultatul final al procedurii, acesta nu poate avea consecințe în niciun caz asupra competenței ratione loci și ratione personae a statului respectiv. Din cauza existenței unei proceduri civile în fața instanțelor naționale, acest stat este obligat de art. 1 din

Convenție să garanteze în cadrul procesului respectarea drepturilor protejate prin art. 6 [*Marković și alții împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 53-54]. În această cauză, Curtea examinase excepția de incompatibilitate ratione loci invocată de guvernul pârât, care susținea că acțiunea civilă inițiată de reclamanți în fața instanțelor italiene privea evenimente cu caracter extrateritorial (un atac aerian efectuat de forțele NATO în Republica Federală Iugoslavia).

40. La fel, dacă autoritățile de anchetă sau organele judiciare ale unui stat contractant deschid, cu privire la un deces survenit în afara jurisdicției respectivului stat, propria anchetă penală sau propriile urmăriri în baza dreptului intern (de exemplu în temeiul unor dispoziții referitoare la jurisdicția universală sau al principiului personalității active sau pasive), deschiderea anchetei menționate sau a procedurii este suficientă pentru stabilirea unei legături jurisdicționale în sensul art. 1 între statul respectiv și rudele victimei care sesizează ulterior Curtea [*Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, pct. 188; a se vedea și *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 559]. Această abordare este concordantă și cu natura obligației procedurale stabilite la art. 2 din Convenție de a desfășura o anchetă efectivă, care a devenit o obligație distinctă și independentă, deși vizează aspectele materiale ale art. 2. În această măsură, poate fi considerată o obligație detașabilă care rezultă din art. 2 și care poate fi impusă statului chiar atunci când decesul a survenit în afara jurisdicției sale [*Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC) pct. 189, și jurisprudența citată]. Pe de altă parte, stabilirea unui raport jurisdicțional în legătură cu obligația procedurală cuprinsă la art. 2 nu înseamnă că actul material se află în mod obligatoriu sub jurisdicția statului contractant și nici că este atribuibil acestui stat [*Hanan împotriva Germaniei* (MC), 2021, pct. 143].

41. În schimb, atunci când un stat contractant nu a deschis o anchetă sau o procedură așa cum prevede dreptul intern referitor la un deces care a avut loc în afara jurisdicției sale, Curtea urmărește dacă se poate stabili în orice caz o „legătură jurisdicțională“ pentru ca obligația procedurală care decurge din art. 2 din Convenție să fie impusă acestui stat. Deși obligația menționată nu intervine, în principiu, decât pentru statul contractant sub jurisdicția căruia se afla victima la momentul decesului, „circumstanțe specifice“ speței vor justifica îndepărtarea de această abordare, conform principiilor elaborate în hotărârea *Rantsev împotriva Ciprului și Rusiei*, 2010, pct. 243-244. Cu toate acestea, până în prezent, Curtea nu a considerat prudent să determine in abstracto care „circumstanțe specifice“ speței duc la existența unei legături jurisdicționale în relație cu obligația procedurală de a efectua anchete vizată la art. 2, deoarece aceste circumstanțe depind neapărat de specificul fiecărei cauze și pot varia considerabil de la o cauză la alta [*Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, pct. 190; *Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 132]. Cu toate acestea, Curtea a afirmat recent că principiile cu privire la stabilirea unei legături jurisdicționale între victimă sau victime și statul pârât, formulate deja în relație cu art. 2 din Convenție, sunt aplicabile și în cazul art. 3 și art. 5 din Convenție (*Razvozzhayev împotriva Rusiei și Ucrainei și Udaltsov împotriva Rusiei*, 2019, pct. 157).

42. Principiile enunțate mai sus nu se aplică decât în cazul accesibilității unei proceduri penale interne al cărei obiect coincide cu încălcarea Convenției pretinsă în fața Curții. În schimb, procedura deschisă împotriva victimei încălcării pretinse, fără legătură directă cu cererile formulate în fața Curții, nu este suficientă pentru a crea o „legătură jurisdicțională” între ea și statul pârât [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 194]. Curtea a adus această precizare într-o cauză în care reclamanții se plângeau de refuzul autorităților franceze de a le repatria fiicele (de cetățenie franceză) și nepoții, deținuți în Siria în taberele administrate de kurzi după căderea „Statului Islamic”. Reclamanții pretindeau o încălcare a art. 3 din Convenție (interzicerea relelor tratamente) și a art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 (dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este). În speță, autoritățile franceze au inițiat proceduri penale împotriva fiicelor pentru participarea la constituirea unui grup infracțional organizat cu caracter terorist; totuși, Curtea a considerat că aceste proceduri nu aveau nicio influență asupra chestiunii dacă faptele invocate în temeiul art. 3 și 3 § 2 din Protocolul nr. 4 se aflau sub jurisdicția Franței. În această privință, Curtea ia notă de preocupările guvernului francez, potrivit cărora o interpretare contrară ar descuraja statele să inițieze anchete în baza dreptului lor intern sau a obligațiilor lor internaționale în ceea ce privește persoanele implicate în acte de terorism,

dacă ar fi obligate, doar pe această bază, să le garanteze drepturile protejate de Convenție atunci când acestea nu se află sub „controlul” lor efectiv (*ibidem*).

43. În cauza *Rantsev împotriva Ciprului și Rusiei*, 2010, pct. 243-244 privind comportamentul autorităților de anchetă cipriote și ruse în urma morții aparent violente a unei resortisante ruse în Cipru, Curtea a respins excepția ridicată de Rusia conform căreia faptele evocate în cerere erau în afara jurisdicției sale și ca atare, nu îi angajau răspunderea. Presupusul trafic de persoane fiind început în Rusia, Curtea trebuia să examineze măsura în care acest stat ar fi putut lua măsuri în limitele propriei suveranități teritoriale pentru a proteja victima de traficanți și pentru a ancheta nu numai acuzațiile de trafic, ci și circumstanțele care au dus la decesul acesteia, în special interogând martorii cu reședința în Rusia (pct. 206-208). De asemenea, analizând fondul plângerii întemeiată pe latura procedurală a art. 2 din Convenție, Curtea a declarat că acesta nu impunea dreptului penal al statelor membre să le dea o competență universală atunci când unul dintre resortisanții lor deceda în afara teritoriului lor. Autoritățile din Federația Rusă nu aveau, prin urmare, nicio obligație autonomă de a ancheta decesul victimei în Cipru, deși era cetățean rus, – deși anumite obligații de asistență judiciară reveneau efectiv Rusiei ca stat pe teritoriul căruia existau probele (pct. 243-245).

44. În cauza *Aliyeva și Aliyev împotriva Azerbaidjanului*, 2014, Curtea fusese sesizată de părinții unui resortisant din Azerbaidjan care fusese ucis în Ucraina în circumstanțe care implicau alți doi resortisanți azeri. În temeiul unui acord de asistență judiciară între Ucraina și Azerbaidjan, cauza a fost transmisă Azerbaidjanului, dar în lipsa probelor autoritățile azerbaidjene închiseseră procedura deschisă împotriva suspecților. Curtea a ridicat din oficiu problema competenței sale ratione loci, considerând că, întrucât Azerbaidjanul își asumase obligația de a desfășura o anchetă în aplicarea Convenției de la Minsk din 1993 și se angajase să continue anchetă penală deschisă de autoritățile ucrainene, avea obligația să desfășoare ancheta în cauză în baza obligației procedurale care decurgea din art. 2, indiferent de locul decesului. Prin urmare, jurisdicția Azerbaidjanului în sensul art. 1 intra în joc doar în măsura în care autoritățile azere deciseseră să reia procedurile inițiate anterior de Ucraina, în temeiul tratatului internațional aplicabil și al dreptului național (pct. 55-57).

45. În cauza *Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, privind asasinarea mai multor foști rezidenți ai „Republicii Turce a Ciprului de Nord“ („RTCN“) pe teritoriul Republicii Cipru, autoritățile „RTCN“ au inițiat propria cercetare privind aceste omucideri, astfel încât rezulta o „relație judiciară“ între reclamanți și Turcia, care angaja astfel răspunderea acesteia din urmă având ca obiect actele și omisiunile autorităților din „RTCN“. În plus, în speță existau „circumstanțe proprii“ în legătură cu situația din Cipru. În primul rând, comunitatea internațională consideră că Turcia ocupă Nordul Ciprului și nu recunoaște „RTCN“ ca stat în lumina dreptului internațional. Nordul Ciprului se află sub controlul efectiv al Turciei în sensul Convenției. În al doilea rând, presupușii făptuitori ai omorurilor se refugiaseră în „RTCN“ și, în consecință, Republica Cipru a fost împiedicată să avanseze în propria cercetare penală cu privire la aceștia și, prin urmare, să se conformeze obligațiilor care îi revin în temeiul Convenției. Ținând seama de aceste „circumstanțe proprii“, ca și de deschiderea anchetei de către autoritățile „RTCN“, Curtea a considerat stabilită jurisdicția Turciei în prezenta cauză (*ibidem*, pct. 191-197).

46. În cauza *Romeo Castaño împotriva Belgiei*, 2019, reclamanții se plângeau de refuzul autorităților belgiene de a executa mandatul european de arestare emis de autoritățile spaniole împotriva persoanei învinuite că era o activistă a organizației teroriste ETA, pretins implicată în asasinarea tatălui lor în Spania și care locuia în Belgia, ceea ce împiedicase exercitarea urmăririi penale împotriva acesteia în Spania. Spre deosebire de cauzele *Güzelyurtlu și alții* și *Rantsev* citate anterior, capătul de cerere întemeiat pe latura procedurală a art. 2 nu se sprijinea pe afirmația că Belgia nu își îndeplinise o eventuală obligație procedurală de a efectua ea însăși anchete privind acest asasinat. Cu toate acestea, Curtea a apreciat că principiile enunțate în hotărârile citate anterior privind stabilirea existenței unei legături jurisdicționale cu statul pârât trebuiau să se aplice în speță mutatis mutandis. Dat fiind că persoana bănuită de asasinat se refugiase în Belgia și că autoritățile spaniole solicitaseră omologilor din Belgia să procedeze la arestarea și la remiterea sa în cadrul sistemului mandatului

european de arestare care exista între cele două state în cauză, Curtea a concluzionat că aceste „circumstanțe proprii“ erau suficiente pentru a considera că între reclamanți și Belgia exista o relație judiciară (*ibidem*, pct. 38-42).

47. În cauza *Hanan împotriva Germaniei* (MC), 2021, Curtea a examinat existența unei „legături jurisdicționale“ în lumina principiilor enunțate în hotărârea *Güzelyurtlu și alții*. În această cauză, privind doar latura procedurală a art. 2, un colonel german, acționând în cadrul Forței Internaționale de Asistență în domeniul securității (ISAF) în temeiul unui mandat dat de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite în temeiul Capitolului VII din Carta Organizației Națiunilor Unite, ordonase un atac aerian împotriva a două autocisterne deturnate de către insurgenți talibani în Afganistan, ucigând și rănind în același timp insurgenți și civili. Un procuror german inițiase o anchetă, apoi o clasase din lipsă de temei pentru răspunderea penală a colonelului. Curtea a statuat că principiul conform căruia deschiderea unei anchete privind decesele survenite în afara jurisdicției ratione loci a acestui stat, și nu în exercitarea competenței sale extrateritoriale, este în sine suficient pentru a stabili o legătură jurisdicțională între statul respectiv și victimă și nu se aplică în circumstanțele cauzei. Decesele anchetate de parchetul german surveniseră în timpul unei operațiuni militare extrateritoriale în cadrul unui mandat al Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, în afara teritoriului care face obiectul Convenției. Stabilirea unui raport juridic numai pe baza deschiderii anchetei ar putea avea un efect descurajator asupra deschiderii de anchete la nivel național cu privire la decese survenite în timpul unor operațiuni militare extrateritoriale și ar putea atrage aplicarea lipsită de coerență a Convenției față de statele contractante participante la aceeași operațiune. În plus, ar lărgi excesiv domeniul de aplicare al Convenției. Cu toate acestea, Curtea a considerat că existau „circumstanțe proprii“ în speță, de natură să determine intrarea faptelor denunțate sub jurisdicția Germaniei, chiar în lipsa anchetei sau a unei proceduri efectiv inițiate într-un stat contractant pentru un deces survenit în afara jurisdicției sale. Mai întâi, Germania era obligată, conform dreptului internațional umanitar cutumiar, să cerceteze lovitura aeriană în cauză, fiind vorba despre răspunderea penală individuală a membrilor forțelor armate germane pentru o crimă de război posibil săvârșită. În al doilea rând, autoritățile afgane fuseseră împiedicate, din motive juridice, să deschidă o anchetă penală. Într-adevăr, în temeiul Acordului privind statutul IFAS, statele furnizoare de contingente militare păstraseră competența exclusivă asupra personalului respectiv pentru infracțiunile și abaterile disciplinare comise pe teritoriul Afganistanului. În al treilea rând, parchetul german era obligat, de asemenea, conform dreptului intern privind ratificarea Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale, să ancheteze orice răspundere a cetățenilor germani pentru, între altele, crime de război sau decese nejustificate provocate în străinătate de către membri ai forțelor lor armate. Acești factori reprezentau „circumstanțe proprii“ care, în ansamblu, erau suficiente pentru a stabili existența unei legături jurisdicționale în relație cu obligația procedurală de a efectua anchete în temeiul art. 2 din Convenție (*ibidem*, pct. 134-145).

48. Curtea a concluzionat că era admisibil capătul de cerere formulat în temeiul aspectului procedural al art. 2 din Convenție și care privea omuciderea țintită a unui transfug, fost agent al serviciilor de securitate și disident politic rus comisă în Regatul Unit de persoane cu calitatea de agenți ai statului rus. Curtea a subliniat că autoritățile ruse au deschis propria anchetă penală privind decesul victimei în temeiul dispozițiilor dreptului intern care le conferea competența de a ancheta infracțiuni săvârșite împotriva resortisanților ruși, indiferent de locul unde au fost comise. Efectuarea acestei proceduri generase o „legătură jurisdicțională“ între victimă și statul rus. În plus, persoanele suspectate de omucidere erau doi resortisanți ruși care, după întoarcerea în Rusia, se aflau sub protecție constituțională împotriva extrădării, iar autoritățile ruse invocaseră de altfel această protecție pentru a refuza extrădarea unuia dintre ei către Regatul Unit. În consecință, autoritățile britanice au fost împiedicate să finalizeze procedura penală îndreptată împotriva suspecților. Faptul că Guvernul ar fi păstrat o competență exclusivă cu privire la un individ care era acuzat de o încălcare gravă a drepturilor omului echivala cu o „circumstanță proprie“ speței care stabilește jurisdicția statului pârât în temeiul art. 1. Orice altă constatare ar împiedica lupta împotriva impunității pentru grave încălcări ale

drepturilor omului comise în „spațiul juridic al Convenției“ (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 133-135).

49. În cauza *Israilov împotriva Rusiei*, 2023, fiul reclamantului, resortisant rus originar din Cecenia fugit în Austria ca să evite obligația de a lucra în continuare pentru serviciile secrete ale lui Ramzan Kadyrov, Președintele Republicii Cecene, a fost asasinat la Viena de un comando. Pentru acest asasinat, autoritățile austriece arestaseră și apoi condamnaseră trei cetățeni ruși de origine cecenă. Din dosar reiese că, cu câteva luni înainte de crimă, fiul reclamantului a fost contactat în Austria de un cecen care ar fi menționat la poliția austriacă că era însărcinat să ducă victima în Cecenia sau să „regleze problema”. În cursul procesului, autoritățile austriece, care doreau să stabilească măsura în care conducători ceceni (în special dl Kadyrov) fuseseră implicați în această crimă, trimiseseră o cerere de cooperare juridică autorităților ruse, a căror reacție a fost, în opinia reclamantului, tardivă și incompletă. În fața Curții, reclamantul reproșa autorităților ruse că nu și-au îndeplinit obligația pozitivă care rezultă de la art. 2 din Convenție, și, în special, aceea de a-și da concursul autorităților austriece. Neavând informații suficiente la dispoziție, Curtea nu a putut stabili dacă ancheta preliminară desfășurată în Rusia corespundea primului dintre temeiurile jurisdicției definite în hotărârea *Güzelyurtlu și alții*, 2019. Cu toate acestea, Curtea a constatat existența unor „circumstanțe speciale”, și, mai ales, faptul că cererea de cooperare formulată de Austria, departe de a fi în mod vădit nerezonabilă, se baza pe fapte precise, cita nume precise și avea scopul de a afla împrejurările asasinatului și identitatea persoanelor răspunzătoare. Prin urmare, Curtea avea competența de a examina problema dacă autoritățile ruse și-au îndeplinit obligația procedurală pozitivă de a ancheta fapte precise produse în limitele jurisdicției lor (*Israilov împotriva Rusiei*, 2023, pct. 105-110).

50. Obligațiile procedurale de la art. 2 din Convenție pot depăși condamnarea vinovatului. Astfel, Curtea a stabilit că există „circumstanțe proprii“ în următorul context factual. Pe când urma un program de formare în Ungaria, un ofițer al armatei azere a ucis un ofițer armean și a amenințat că va ucide un alt soldat armean. A fost condamnat pe viață pentru aceste fapte în Ungaria. Ura etnică aflată la originea acestor crime a făcut obiectul unei anchete aprofundate de instanțele maghiare și a fost subliniată de acestea. După ispășirea a opt ani din pedeapsă în Ungaria, vinovatul a fost transferat în Azerbaidjan în temeiul Convenției Consiliului Europei asupra transferării persoanelor condamnate („Convenția privind transferarea”) pentru a ispăși restul de pedeapsă în țara sa de origine. Totuși, la întoarcerea sa, a fost întâmpinat ca un erou, imediat eliberat, grațiat, promovat într-o ceremonie publică și i s-au acordat salariile datorate pentru perioada petrecută în închisoare, precum și un apartament în folosință. Diferiți oficiali azeri de rang înalt au făcut numeroase comentarii în care îi aprobau comportamentul și grațierea. Curtea a reamintit că executarea unei pedepse pronunțate în contextul dreptului la viață trebuia considerată ca parte integrantă a obligației procedurale aferente statului în temeiul art. 2. Independent de locul săvârșirii crimelor, în măsura în care își asumase, în temeiul Convenției privind transferarea, obligația de a urmări executarea pedepsei cu închisoarea a ucigașului, Azerbaidjanul era obligat să o facă, în conformitate cu obligațiile procedurale în temeiul art. 2. Pe scurt, „circumstanțele proprii“ ale cauzei erau suficiente pentru a genera legătura jurisdicțională a Azerbaidjanului privind obligațiile menționate (*Makuchyan și Minasyan împotriva Azerbaidjanului și Ungariei*, 2020, pct. 50-51).

51. În toate cauzele citate anterior era vorba de proceduri penale deschise (sau care ar fi trebuit să fie deschise) la inițiativa autorităților unui stat contractant conform obligațiilor sale procedurale ce îi revin în temeiul art. 2 din Convenție. Din contră, același raționament nu se aplică ipotezei, foarte diferite, a unei proceduri administrative – de exemplu, o acțiune pentru a obține o viză – din inițiativa unei persoane de drept privat fără nicio legătură preexistentă cu statul în cauză și fără ca alegerea acestui stat anume să fie impusă în baza unei oarecare obligații din Convenție. În special, în ceea ce privește imigrarea, Curtea a hotărât că a decide altfel ar duce la consacrarea unei aplicări aproape universale a Convenției pe baza alegerii unilaterale a oricărui individ, oriunde s-ar afla acesta în lume, și deci la crearea unei obligații nelimitate pentru statele părți de a permite intrarea pe teritoriul lor a oricărei persoane care ar risca să fie supusă unui tratament contrar Convenției în afara jurisdicției lor.

Dacă circumstanța că un stat se pronunță asupra unei cereri de imigrare este suficientă pentru ca solicitantul să se afle sub jurisdicția sa, de aici ar putea rezulta o asemenea obligație. Prin urmare, reclamantul ar putea crea o legătură jurisdicțională prin depunerea unei cereri oriunde s-ar afla și astfel să dea naștere, după caz, unei obligații în conformitate cu art. 2 sau art. 3 care altfel nu ar exista [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 123; *Abdul Wahab Khan împotriva Regatului Unit* (dec.), 2014, pct. 27]. O asemenea extindere a domeniului de aplicare al Convenției ar avea, în plus, ca efect anularea principiului bine stabilit în dreptul internațional și recunoscut de Curte conform căruia statele părți au dreptul de a controla intrarea, șederea și îndepărtarea neresortisanților, fără a aduce atingere angajamentelor care decurg pentru acestea din tratate, inclusiv Convenția [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 124, și jurisprudența citată]. Curtea a ajuns la aceeași concluzie cu privire la o procedură în fața judecătorului francez delegat cu luarea de măsuri provizorii inițiată în numele unor reclamante franceze deținute în străinătate în vederea repatrierii [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 195-196].

5. Cazul particular al art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4

52. Art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 prevede:

> „Nimeni nu poate fi privat de dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este.”

53. În cauza *H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, Curtea a fost chemată pentru prima dată să se pronunțe dacă există o legătură jurisdicțională între un stat și resortisanții săi în ceea ce privește o plângere formulată în temeiul acestei dispoziții. În speță, reclamanții se plângeau de refuzul autorităților franceze de a le repatria fiicele (de cetățenie franceză) și nepoții, deținuți în Siria în taberele administrate de kurzi după căderea „Statului Islamic”. Curtea a arătat că naționalitatea nu putea, în sine, să constituie un titlu de jurisdicție autonom, în special datorită faptului că protejarea de către Franța a celor interesați ar impune în speță, după cum au indicat instanțele interne, o negociere cu autoritățile kurde care îi dețineau, sau chiar o intervenție pe teritoriul administrat de acestea. Totuși, Curtea a subliniat că interpretarea dispozițiilor art. 3 din Protocolul nr. 4 trebuia să se facă având în vedere fenomene contemporane, în speță globalizarea și mobilitatea internațională în creștere. Dreptul de a intra pe teritoriul unui stat se află în centrul problematicii actuale legate de lupta împotriva terorismului și de securitatea națională. Dacă art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 ar trebui să se aplice numai resortisanților care se află fizic la frontiera națională sau care sunt fără documente de călătorie, acesta ar fi lipsit de orice efect util în contextul actual. Prin urmare, nu se poate exclude faptul că anumite circumstanțe, legate de situația persoanei care dorește să intre pe teritoriul statului al cărui cetățean este în temeiul drepturilor sale prevăzute la art. 3 § 2, pot da naștere unei legături jurisdicționale cu statul respectiv în sensul art. 1. Cu toate acestea, Curtea a precizat că nu dorește să stabilească circumstanțele respective in abstracto întrucât acestea depind în mod necesar de specificul fiecărei cauze în parte. În speță, dincolo de legătura juridică dintre stat și resortisanții săi, Curtea a arătat că există mai multe circumstanțe speciale capabile să stabilească jurisdicția Franței cu privire la capătul de cerere formulat în temeiul art. 3 § 2: reclamanții introduseseră cereri oficiale de repatriere și de asistență, formulându-le pe baza valorilor fundamentale ale societăților democratice, în timp ce membrii familiilor lor se confruntau cu o amenințare reală și imediată la adresa vieții și a integrității lor fizice; din cauza sănătății acestor rude și a situației de vulnerabilitate extremă în care se aflau, le era imposibil să părăsească taberele și să întoarcă în Franța fără ajutorul autorităților franceze; în sfârșit, autoritățile kurde își manifestaseră disponibilitatea de a preda autorităților franceze femeile deținute de cetățenie franceză și copiii acestora. În aceste circumstanțe speciale, Curtea a concluzionat că persoanele în cauză se aflau sub jurisdicția Franței (*ibidem*, pct. 205-214).

6. Transferul sau controlul transfrontaliere de date

54. În cauza *Arlewin împotriva Suediei*, 2016, reclamantul inițiase în fața instanței suedeze urmărire penală privată pentru calomnie agravată împotriva prezentatorului unei emisiuni de televiziune care

îl punea sub semnul întrebării. Instanțele suedeze i-au respins acțiunea, considerând că nu aveau competența să o judece pe motiv că emisiunea în litigiu nu provenea din Suedia. De fapt, deși a fost înregistrată în Suedia și transmisă în direct publicului suedez, aceasta a fost tehnic difuzată din Regatul Unit de o societate britanică. Prin urmare, reclamantul ar fi trebuit să sesizeze o instanță britanică, în aplicarea „principiului țării de origine” prevăzut de Directiva serviciilor mass-media audiovizuale a Uniunii Europene, principiu conform căruia competența în acest domeniu este în principal a țării în care furnizorul de servicii de presă își are sediul și își adoptă deciziile editoriale. Sesizată cu o plângere în temeiul art. 6 § 1 din Convenție (dreptul de accesul la o instanță), Curtea a conexat chestiunea jurisdicției statului pârât cu fondul capătului de cerere și a încercat să afle dacă instanțele statului pârât aveau motive bune pentru a se considera necompetente. Respingând în această privință interpretarea dată dreptului UE de instanțele suedeze, a constatat că nicio dispoziție europeană de constrângere nu exclude competența acestora. În plus, emisiunea în litigiu prezenta elementele unei foarte strânse legături cu Suedia, deoarece era produsă în Suedia de suedezi și pentru publicul suedez, iar urmările de care se plângea reclamantul se produseseră în principal în Suedia. Aceste elemente creau prezumția de obligație, din partea Suediei, de a-i garanta reclamantului dreptul de acces la justiție. Faptul că persoana în cauză ar fi putut sesiza instanțele altei țări era fără efect asupra responsabilității Suediei în temeiul art. 1 din Convenție. Curtea a respins, prin urmare, motivul de inadmisibilitate invocat de guvernul pârât și a concluzionat, pe fond, că a fost încălcat art. 6 § 1.

55. În cauza *Wieder și Guarnieri împotriva Regatului Unit*, 2023, Curtea s-a pronunțat pentru prima oară asupra aplicării principiului teritorialității în cauze privind interceptarea, extragerea, filtrarea, stocarea, analizarea și difuzarea de comunicații analogice provenind și/sau trimise către un alt stat decât statul pârât. În speță, doi cercetători cu reședința, respectiv, în Statele Unite și în Germania, se plângeau de astfel de măsuri al căror obiect l-ar fi putut constitui din partea agențiilor britanice de informații. Făcând trimitere la analiza regimului britanic de interceptare în masă a comunicațiilor făcută în hotărârea *Big Brother Watch și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2021, Curtea a subliniat că principala ingerință în drepturile expeditorului sau ale destinatarului avusese loc cu ocazia căutării, a examinării și a utilizării datelor interceptate. Or, toate aceste acțiuni au fost efectuate de agențiile de informații britanice care operau pe teritoriul Regatului Unit. Curtea a respins argumentul guvernului britanic potrivit căruia ingerința respectivă nu putea fi separată de persoana fiecăruia dintre reclamanți și trebuia să fie prezumată ca având loc acolo unde se aflau aceștia. Într-adevăr, din jurisprudența sa în temeiul art. 6 § 1 și art. 8 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1 rezulta că aceasta considerase întotdeauna că locul ingerinței este cel unde s-a produs faptul generator al pretinsei încălcări. În circumstanțele cauzei, reclamanții se aflau, prin urmare, sub jurisdicția teritorială a Regatului Unit (*Wieder și Guarnieri împotriva Regatului Unit*, 2023, pct. 88-95).

56. În cauzele conexate *A.L. împotriva Franței și E.J. împotriva Franței* (dec.), 2024, era vorba despre EncroChat, o soluție de comunicare cifrată prin telefonie mobilă, distribuită într-un mod ocult în peste 66 000 de exemplare între 2016 și 2020, în 122 de țări. În speță, autoritățile franceze captaseră date de pe toate terminalele legate la rețeaua EncroChat, apoi au transmis datele captate în Regatul Unit autorităților britanice de aplicare a legii în temeiul executării unui ordin european de anchetă (OEA). Guvernul francez a ridicat o excepție de inadmisibilitate întemeiată pe lipsa de jurisdicție a Franței cu privire la faptele denunțate. Curtea a arătat că datele în litigiu fuseseră captate într-un atac informatic desfășurat în anchetele încredințate unor anchetatori francezi care acționau sub autoritatea magistraților francezi; operațiunile de captare fuseseră desfășurate de pe teritoriul francez și atacul informatic fusese lansat de pe un server situat pe același teritoriu. Măsura de captare era, prin urmare, imputabilă Franței, deși o parte din efectele sale se produseseră altundeva. Datele vizând utilizatorii EncroChat localizați în Regatul Unit fuseseră strânse de organele de urmărire penală franceze, înainte de a fi transmise serviciului britanic național împotriva criminalității, din dispoziția unui procuror francez. Împrejurarea că utilizatorii EncroChat localizați în Regatul Unit nu au fost identificați decât după executarea OEA nu înlătura deloc natura personală a datelor transmise și era independentă de răspunderea Franței în temeiul art. 1. De altfel, nu se susținea că datele captate ar fi fost stocate în afara Franței. Faptele în litigiu țineau, prin urmare, de jurisdicția statului pârât (*ibidem*, pct. 100-105).

B. Excepțiile de la principiul teritorialității

57. Până în prezent, Curtea a recunoscut o serie de circumstanțe excepționale care ar putea duce la exercitarea de către statul contractant a jurisdicției sale dincolo de propriile frontiere. În fiecare caz, existența unor astfel de circumstanțe trebuie apreciată în lumina faptelor specifice ale cauzei, care impun și justifică totodată concluzia Curții referitoare la exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către stat [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 132; *Mamasakhlisi și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 313]. Într-adevăr, dacă dreptul internațional nu exclude exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către stat, elementele citate în mod obișnuit pentru a fundamenta o astfel de exercitare (mai cu seamă naționalitatea sau pavilionul) sunt, de regulă, definite și limitate de drepturile teritoriale suverane ale altor state în cauză [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 99].

58. Pe de altă parte, trebuie subliniat că nu sunt suficiente simple elemente singure de extraneitate în faptele unei cauze, pentru a genera o situație de extrateritorialitate în sensul art. 1 din Convenție. Așa stau lucrurile în cauzele care privesc, din unghiul art. 8, deciziile luate în privința persoanelor, străine sau nu, aflate în afara granițelor statului pârât, dar în care nu a fost pusă în dezbatere problema jurisdicției statului respectiv, dat fiind că o relație de apartenență rezulta din viața de familie sau din viața privată preexistentă pe care statul avea îndatorirea să o protejeze [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 109, și jurisprudența citată]. La fel, un act extrateritorial instantaneu nu este suficient în această privință, textul art. 1 neexprimând o concepție cauzală a noțiunii de „jurisdicție“ [*Medvedyev și alții împotriva Franței* (MC), 2010, pct. 64].

59. Deși răspunderea statului pârât nu poate fi angajată pentru încălcări cu originea în evenimente anterioare datei la care acesta a ratificat Convenția, Curtea poate totuși, soluționând chestiunea de jurisdicție, să ia în considerare fapte care se raportează la evenimente anterioare, dacă acestea dovedesc existența unei situații continue care a persistat după data menționată [*Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), 2015, pct. 171; *Mamasakhlisi și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 321].

60. Jurisdicția unui stat contractant în sensul art. 1 poate, ca o excepție de la principiul teritorialității, să se extindă la acte ale organelor sale care produc efecte în afara propriului teritoriu [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 133, și jurisprudența citată]. Titlul de jurisdicție al unui stat în afara frontierelor sale se poate constitui în principal în două feluri:

a. fie în temeiul puterii (sau al controlului) efectiv exercitate asupra *persoanei* vizate (modelul personal de jurisdicție sau *ratione personae*);
b. fie în temeiul controlului efectiv exercitat asupra *teritoriului* străin în chestiune (modelul spațial al jurisdicției sau *ratione loci*).

61. Jurisprudența Curții demonstrează că aprecierea chestiunii dacă jurisdicția unui stat pârât în sensul art. 1 este în joc în cazul capetelor de cerere privind fapte care s-au produs în afara frontierelor oficiale ale statului în cauză poate impune considerații legate de jurisdicția *ratione loci* sau *ratione personae,* sau chiar a celor două. Atunci când principalul argument constă în a afirma că statul pârât a exercitat un control efectiv asupra unei zone, problema care se ridică este, în principal, dacă se poate considera că zona în litigiu ține de jurisdicția *ratione loci* a statului pârât, cu toate drepturile și responsabilitățile aferente, chiar dacă aceasta se situează în afara granițelor sale teritoriale. Atunci când principalul argument constă mai degrabă în a afirma că victimele se aflau sub autoritatea și controlul unui agent al statului pe un teritoriu pe care statul în cauză nu îl controla, principala întrebare va fi aceea de a ști dacă statul pârât exercita o jurisdicție *ratione personae*. Chiar în cazurile în care s-a stabilit că încălcările pretinse au avut loc într-o zonă aflată sub controlul efectiv al statului pârât (și se aflau prin urmare sub jurisdicția acestuia *ratione loci*), responsabilitatea sa pentru nerespectarea Convenției va fi angajată doar dacă acesta dispune și de jurisdicția *ratione personae*. Aceasta înseamnă

că actele sau omisiunile în litigiu trebuie să fi fost săvârșite de autoritățile statului sau să fie altfel atribuibile statului pârât [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 548-549].

62. Curtea este împuternicită, dacă și doar în măsura în care aceasta este necesară pentru exercitarea competenței sale – constând, în temeiul art. 19 din Convenție, în „a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru înaltele părți contractante din [...] Convenție și din protocoalele sale” –, de a se pronunța cu privire la natura exactă a jurisdicției exercitate de un stat pârât pe un teritoriu dat [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 341].

63. Cu toate acestea, înainte de a aborda pe rând fiecare dintre cele două temeiuri ale jurisdicției menționate mai sus, este necesar să se examineze separat chestiunea specifică a jurisdicției unui stat care desfășoară o operațiune militară pe un teritoriu străin în timpul fazei active a ostilităților.

1. Faza activă în contextul unui conflict armat internațional

64. O distincție trebuie făcută între operațiunile militare efectuate în timpul fazei active a ostilităților (faza luptelor) și evenimentele care se desfășoară în timpul fazei „de ocupare” după încheierea acestei faze [*Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, pct. 83].

a. Statul „activ“ care desfășoară o operațiune militară pe teritoriul altui stat

65. În cauza *Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, Curtea a hotărât că acțiunile unui stat contractant care desfășoară o operațiune militară pe teritoriul altui stat în contextul unui conflict armat internațional nu ar da naștere niciunui raport de „jurisdicție”, fie ratione loci sau ratione personae, în măsura în care era vorba despre faza activă a ostilităților. Într-adevăr, într-o astfel de situație nu sunt îndeplinite condițiile din jurisprudența Curții pentru a stabili exercitarea jurisdicției extrateritoriale a unui stat. Pe de o parte, cu ocazia operațiunilor militare, inclusiv, de exemplu, atacuri armate, bombardamente, bombardamente masive, efectuate în timpul unui conflict armat internațional, în mod obișnuit nu se poate vorbi despre „control efectiv” pe un teritoriu. Însăși realitatea confruntărilor și a luptelor armate dintre forțe militare inamice, care încearcă să obțină controlul asupra unui teritoriu într-un context de haos, implică lipsa „controlului“ asupra teritoriului respectiv. Pe de altă parte, însăși realitatea confruntărilor și a luptelor armate dintre forțe militare inamice, care încearcă să obțină controlul asupra unui teritoriu într-un context de haos, exclude în egală măsură orice formă de „autoritate și de control a unui agent al statului“ asupra persoanelor. În această privință, Curtea a pus în evidență diferența dintre acțiunile izolate și țintite cuprinzând un element de vecinătate (cum ar fi de exemplu focurile țintite ale forțelor armate sau ale polițiștilor, la care ar putea să se aplice noțiunea de „autoritate și de control [ale] unui agent al statului“; a se vedea infra) și bombardamentele și focurile de artilerie ale forțelor armate ale unui stat beligerant care urmărește să scoată din luptă armata inamică și să obțină controlul general asupra unui teritoriu. În plus, interpretarea art. 1 din Convenție, care exclude „jurisdicția“ statului în timpul fazei active a ostilităților pe teritoriul străin, este susținută de practica înaltelor părți contractante de a nu formula derogări în temeiul art. 15 în situații în care au intrat într-un conflict armat internațional în afara propriului teritoriu. Această practică se poate interpreta ca însemnând că Înaltele Părți Contractante consideră că într-o asemenea situație nu își exercită „jurisdicția“ în sensul art. 1 (*ibidem*, pct. 125-139).

66. În schimb, o ocupație militară după încheierea ostilităților active poate conferi statului „activ” un titlu de jurisdicție în temeiul unui control efectiv asupra teritoriului în chestiune și/sau asupra persoanei vizate [*Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, pct. 161-175].

b. Statul „pasiv“ care este supus unei operațiuni militare străine pe teritoriul său

67. Folosind aceeași logică, chiar dacă statul „pasiv“ (care este supus unei operațiuni militare străine pe teritoriul său) are încă formal „jurisdicția“ asupra întregului său teritoriu conform art. 1 din Convenție, exercitarea normală a acestei jurisdicții în timpul fazei active a ostilităților poate fi atât de împiedicată încât Curtea concluzionează că sunt inadmisibile plângerile respective. Desigur, din

jurisprudența Curții reiese că statul „pasiv“ are în continuare obligația de a lua măsuri de ordin diplomatic, judiciar, politic sau administrativ pentru a asigura respectarea drepturilor individuale. Astfel, nu ar fi realist să se impună autorităților naționale să o facă în timpul fazei active a ostilităților, într-o atmosferă de haos și de confuzie. Ținând seama de realitățile conflictului armat în curs, aceste măsuri pozitive ar fi, pe de o parte, imposibil de pus în aplicare și, pe de altă parte, lipsite de valoare reală pentru că nu pot contribui în mod semnificativ la protejarea drepturilor individuale [*Shavlokhova și alții împotriva Georgiei* (dec.), 2021, pct. 32-34; *Bekoyeva și alții împotriva Georgiei* (dec.), 2021, pct. 37-39].

c. Observație generală și evoluțiile ulterioare

68. În cauza *Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, Curtea a recunoscut că o asemenea interpretare a noțiunii de „jurisdicție“ în sensul art. 1 din Convenție poate părea nesatisfăcătoare în opinia pretinselor victime ale acțiunilor sau omisiunilor din partea statului pârât în faza activă a ostilităților în contextul unui conflict armat internațional care se desfășoară în afara teritoriului său, dar pe cel al altui stat contractant, ca și în opinia statului pe teritoriul căruia au loc ostilitățile active. Totuși, în special având în vedere numărul mare de pretinse victime și de incidente contestate, volumul de mijloace de probă prezentate și dificultatea de stabilire a circumstanțelor relevante în faza activă a ostilităților în contextul unui conflict armat internațional, precum și faptul că asemenea situații sunt reglementate în principal prin alte norme juridice decât cele din Convenție (în speță dreptul internațional umanitar sau dreptul conflictelor armate), Curtea nu este în măsură să își dezvolte jurisprudența dincolo de concepția noțiunii de „jurisdicție“ așa cum a fost stabilită în jurisprudența sa constantă până în prezent. Pentru ca să poată fi examinate de către Curte acte de război și de ostilități active survenite în cadrul unui conflict armat internațional în afara teritoriului unui stat pârât, părțile contractante au responsabilitatea să ofere temeiul legal necesar sarcinii. Acest lucru nu înseamnă totuși că statele pot acționa în afara oricărui cadru juridic; într-un asemenea context sunt obligate să se conformeze normelor foarte precise de drept internațional umanitar (*ibidem*, pct. 139-143).

69. Curtea a circumscris sfera de aplicare a principiilor citate anterior în cauza *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022. Aceasta a reamintit că, în cauza *Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, existase o singură etapă clară și continuă, care durase cinci zile, de lupte intense în care trupele ruse avansau în teritoriul Georgiei cu scopul de a prelua controlul („războiul de cinci zile”); după aceea, a fost încheiat un acord de încetare a focului, respectat în mare măsură. Prin urmare, Curtea a fost în măsură să considere „războiul de cinci zile” ca o „fază activă a ostilităților” distinctă și să izoleze plângerile pentru care a putut stabili că priveau „operațiunile militare desfășurate în timpul fazei active a ostilităților”. Aceasta a descris pe scurt presupusele atacuri care intră în această categorie ca incluzând „bombardamente, lovituri de obuze [și] foc de artilerie”. Dat fiind că concluzionase că exista o jurisdicție care include detenția civililor și a prizonierilor de război, precum și tratamentele rezervate acestora chiar în timpul „războiului de cinci zile”, nu exista nicio îndoială că jurisdicția extrateritorială a unui stat poate fi în joc față de plângeri cu privire la fapte petrecute în timpul fazei active a ostilităților. Prin urmare, Curtea a precizat că hotărârea *Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, nu trebuie să fie considerată un precedent care exclude cu totul din jurisdicția unui stat, în sensul art. 1, o fază specifică conflictului armat internațional (*ibidem,* pct. 558).

70. În continuare, în mai multe cauze îndreptate împotriva Armeniei și a Azerbaidjanului, privind „războiul de patru zile” din 2016 și provenind de la persoane cu domiciliul în zona conflictului activ fie pe teritoriul „Republicii Nagorno-Karabah”, fie în apropierea liniei de contact (dar în orice caz pe teritoriul internațional recunoscut al Azerbaidjanului), Curtea a ajuns la aceeași concluzie ca în cauza *Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, citată anterior. Cu privire la „Republica Nagorno-Karabah”, a subliniat că Azerbaidjanul nu o mai controla de la primul război din Nagorno-Karabah dintre 1992 și 1994. În plus, în teritoriile în cauză avuseseră loc bombardamente intense asupra orașelor și a satelor timp de patru zile, soldate cu numeroși morți, răniți și persoane fără adăpost, precum și cu pagube însemnate aduse bunurilor și infrastructurii. În aceste circumstanțe, și

fără nicio indicație contrară, nu era vorba despre o situație de „control efectiv” asupra unei zone. La fel, bombardamentele și focurile de artilerie ale forțelor armate ale celor două părți în conflict urmăreau scoaterea din luptă a forțelor inamice și stăpânirea teritoriilor, iar faptele aflate la dispoziția Curții nu arătau niciun caz de control sau de proximitate cu victimele pretinselor încălcări. În aceste circumstanțe, nu se putea spune nici că ar fi existat „autoritatea și controlul unui agent al statului” asupra acestor persoane. Curtea a concluzionat, prin urmare, că nu exista „jurisdicția” Armeniei și a Azerbaidjanului, în sensul art. 1 din Convenție [*Allahverdiyev împotriva Armeniei* (dec.), 2023, pct. 28-33; *Aliyev împotriva Armeniei* (dec.), 2023, pct. 24-29; *Ohanyan împotriva Azerbaidjanului* (dec.), 2023, pct. 30-37; *Hakobyan împotriva Azerbaidjanului* (dec.), 2023, pct. 28-35].

2. Puterea exercitată asupra persoanei vizate

a. Observații generale

71. Deși naționalitatea este un element luat în considerare de obicei ca bază a exercitării extrateritoriale a jurisdicției, de către un stat, aceasta nu poate constitui o bază autonomă de jurisdicție. În alți termeni, doar faptul de a avea cetățenia unui stat nu constituie un factor de legătură suficient pentru a stabili o legătură jurisdicțională între statul respectiv și persoana în cauză [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 198 și 206].

72. La fel, doar prin împrejurarea că deciziile luate la nivel național au avut un impact asupra situației unor persoane cu reședința în străinătate nu se poate stabili jurisdicția statului vizat cu privire la acestea în afara teritoriului său [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 112]. Pentru a stabili dacă Convenția se aplică în fiecare cauză individuală, Curtea urmărește, pe plan faptic, dacă există circumstanțe excepționale cu privire la natura legăturii dintre reclamant și statul pârât care să permită să se concluzioneze că statul și-a exercitat efectiv autoritatea sau controlul asupra reclamantului [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 112-113].

73. Spre deosebire de constatările pe care le-a redactat în cauze privind controlul efectiv pe un teritoriu, Curte a concluzionat cu numeroase ocazii că există o jurisdicție personală în sensul art. 1 din Convenție în afara spațiului juridic al Convenției [a se vedea, printre alte exemple, Öcalan, Medvedyev și alții, Al-Skeini și alții și Jaloud, precum și *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 572].

74. Din punctul de vedere al criteriului „puterea exercitată asupra persoanei vizate”, este necesar un control asupra persoanei înseși și nu doar asupra intereselor sale protejate de Convenție. A hotărî altfel ar face ca domeniul de aplicare a obligațiilor care decurg din Convenție să devină extrem de imprevizibil și ar fi o abatere radicală de la principiile stabilite privind art. 1 [*Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32* (dec.) (MC), 2024, pct. 205-206].

b. Actele reprezentanților diplomatici sau consulari

75. Jurisdicția statului poate izvorî din actele reprezentanților diplomatici sau consulari prezenți pe teritoriu străin conform normelor dreptului internațional, deoarece acești reprezentanți exercită o autoritate și un control asupra altuia sau a bunurilor sale [*Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, pct. 73]. În anumite privințe, resortisanții unui stat contractant se află sub jurisdicția sa chiar dacă își au domiciliul sau reședința în străinătate; în special, reprezentanții diplomatici și consulari ai țării lor de origine exercită în legătură cu aceștia o serie de funcții a căror efectuare poate angaja răspunderea acestei țări în temeiul Convenției (*X. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1983). Chiar dacă reclamantul se află fizic în propriul stat, acțiunile și omisiunile reprezentanților diplomatici și consulari ai statului respectiv care au avut loc în străinătate, dar cu privire directă la această persoană, o plasează sub jurisdicția sa (*X. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1983).

76. Astfel, Comisia a recunoscut că reclamanții se aflau sub jurisdicția statului pârât în cazurile următoare:

- o serie de acte care ar fi comise de reprezentanții consulari germani în Maroc împotriva reclamantului (un resortisant german care nu se considera astfel deoarece aparținea categoriei *Sudetendeutsche*) și a soției lui, aducând atingere reputației lor și, în cele din urmă, provocând, conform acestuia, expulzarea sa de pe teritoriul marocan (*X. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1983);
- pretinsa lipsă de acțiune a consulului britanic la Amman (Iordania) căruia reclamanta, resortisant britanic, îi ceruse ajutorul pentru a restabili încredințarea fiicei sale, luată în Iordania de tată (*X. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1983);
- faptul că ambasadorul Danemarcei la post în Republica Democrată Germană (RDG) a chemat poliția din acest stat pentru a obține plecarea unui grup de germani care se refugiaseră în ambasadă (*M. împotriva Danemarcei*, decizia Comisiei, 1992).

77. În schimb, Curtea a lăsat deschisă chestiunea de a ști dacă un bipatrid (sau un resortisant al mai multor state), privat de libertate în unul din statele a cărui naționalitate o deține, se află sub jurisdicția celuilalt stat atunci când acesta din urmă refuză să-i acorde protecție diplomatică sau asistență consulară (într-adevăr, în temeiul unei norme a dreptului internațional cutumiar invocate de autoritățile naționale, un stat nu-și putea exercita protecția diplomatică în folosul unuia dintre cetățenii săi față de un stat al cărui resortisant acesta este, de asemenea). Astfel, Curtea a respins ca vădit nefondat capătul de cerere al unui bipatrid belgiano-marocan care se plângea de refuzul autorităților belgiene de a-i acorda asistență consulară pe perioada încarcerării sale în Maroc. Presupunând chiar că o obligație pozitivă de a interveni ar putea fi dedusă din dispozițiile Convenției, Curtea a reținut că autoritățile belgiene nu rămăseseră în niciun caz pasive sau indiferente. Dacă demersurile lor pe lângă autoritățile marocane au eșuat, acest eșec nu era rezultatul propriei lor inerții, ci al refuzului sistematic al autorităților marocane care exercitaseră atunci un control exclusiv asupra persoanei reclamantului [*Aarrass împotriva Belgiei* (dec.), 2021, pct. 37-41].

78. Curtea a concluzionat că nu exista jurisdicția Belgiei asupra celor patru resortisanți sirieni care solicitaseră vize, fără succes, de la Ambasada Belgiei în Liban, invocând riscul de rele tratamente în țara lor de origine. Pe de o parte, reclamanții nu erau resortisanți belgieni care cereau să beneficieze de protecția ambasadei lor, nici nu prezentau o relație de apartenență preexistentă cu Belgia. Pe de altă parte, reprezentanții diplomatici nu exercitaseră niciodată un control de fapt asupra persoanei reclamanților. Aceștia au ales liber să se prezinte la ambasada Belgiei la Beirut, așa cum ar fi putut, pe de altă parte, să se orienteze către o altă ambasadă, și să depună acolo cererile lor de viză; în continuare, au putut în mod liber să părăsească localul ambasadei fără niciun obstacol în cale [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 118]. În această privință, nu contează că reprezentanții diplomatici nu au avut, precum în prezenta cauză, decât rolul de „cutie de scrisori“ sau să se știe cui trebuie atribuite, administrației belgiene pe teritoriul național sau reprezentaților diplomatici la post în străinătate, deciziile în cauză (*ibidem*, pct. 114). Ulterior, Curtea a precizat că, ridicând întrebarea dacă există „circumstanțe excepționale”, aceasta nu viza să stabilească un criteriu distinct de exercitare a jurisdicției. Curtea explica, în contextul specific al acestei cauze, în care reclamanții doreau să se bazeze pe presupusa existență a unei combinații de legături materiale și procedurale cu Belgia, că atunci când caută existența unor „împrejurări excepționale“, trebuie să se întrebe despre „natura relației dintre reclamanți și statul pârât, și […] să stabilească dacă acesta și-a exercitat efectiv autoritatea sau controlul asupra lor”. În alți termeni, prin acest exercițiu de apreciere, în definitiv se soluționează chestiunea exercitării efective de către statul pârât a autorității sau a controlului său asupra reclamanților, conform jurisprudenței consacrate [*Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32* (dec.) (MC), 2024, pct. 188].

79. În cauza *H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, reclamanții se plângeau de refuzul autorităților franceze de a le repatria fiicele (de cetățenie franceză) și nepoții, deținuți în Siria în taberele

administrate de kurzi după căderea „Statului Islamic”. În măsura în care reclamanții susțineau încălcarea art. 3 din Convenție (invocarea relelor tratamente suferite în tabere), Curtea a concluzionat că nu există jurisdicția statului francez. Într-adevăr, o astfel de jurisdicție nu putea rezulta nici din cetățenia franceză a persoanelor în cauză, nici din decizia autorităților franceze de a nu le repatria. O astfel de extindere a domeniului de aplicare a Convenției nu găsește niciun sprijin în jurisprudență. În primul rând, doar faptul că deciziile luate la nivel național au avut un impact asupra situației persoanelor cu reședința în străinătate nu era de natură să stabilească jurisdicția statului vizat asupra acestora în afara teritoriului său. În al doilea rând, nici dreptul intern și nici dreptul internațional nu impun statului să acționeze în favoarea cetățenilor săi din străinătate și să îi repatrieze. De altfel, Convenția nu garantează dreptul la o protecție diplomatică sau consulară. În al treilea rând, în pofida dorinței declarate a autorităților locale nestatale ca statele în cauză să-și repatrieze resortisanții, Franța ar trebui să negocieze cu acestea principiul și condițiile oricăror operațiuni de acest tip și să le organizeze aplicarea, desfășurată inevitabil în Siria (*ibidem*, pct. 198-203).

c. Acte săvârșite la bordul unei nave sau aeronave

80. Pe lângă actele reprezentanților diplomatici sau consulari, sunt și alte cazuri de exercitare extrateritorială a competenței sale din partea statului, de exemplu, la bordul aeronavelor înmatriculate în statul în cauză sau al navelor care navighează sub pavilionul său. În aceste situații specifice, atât dreptul internațional cutumiar cât și dispozițiile convenționale au recunoscut și definit exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către statul vizat [*Cipru împotriva Turciei*, decizia Comisiei, 1975; *Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, pct. 73; *Medvedyev și alții împotriva Franței* (MC), 2010, pct. 65; *Bakanova împotriva Lituaniei*, 2016, pct. 63; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 75].

d. Exercitarea prerogativelor de putere publică ale unui alt stat cu acordul acestuia

81. Curtea a recunoscut exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către statul contractant care, cu consimțământul, la invitația expresă sau cu știința guvernului local, își asumă toate sau o parte din puterile publice exercitate în mod normal de către acesta [*Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, pct. 71]. Prin urmare, deoarece conform unei norme de drept internațional cutumiar, convențională sau de alt tip, organele sale își asumă funcții executive sau judecătorești pe un alt teritoriu decât al său, un stat contractant poate fi considerat răspunzător pentru încălcările Convenției comise în exercitarea funcțiilor sale, cu condiția ca faptele în chestiune să-i fie imputabile lui și nu statului teritorial [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 135].

82. În materie de extrădare, atunci când un stat solicită un mandat de arestare european sau internațional de la Interpol cu scopul plasării în detenție a unei persoane localizate în alt stat și când acesta din urmă execută mandatul în temeiul obligațiilor sale internaționale, statul solicitant este responsabil, în temeiul Convenției, de această plasare în detenție, chiar dacă aceasta a fost executată de celălalt stat [*Vasiliciuc împotriva Moldovei*, 2017, pct. 23-24; *Stephens împotriva Maltei (nr. 1)*, 2009, pct. 51-54]. Dacă mandatul de arestare cuprinde o neregularitate tehnică pe care autoritățile statului solicitat nu ar fi putut să o rezolve, trebuie atribuită statului solicitant răspunderea în temeiul Convenției în legătură cu mandatul de arestare nelegal eliberat de autoritățile sale în baza dreptului intern și executat de celălalt stat în temeiul obligațiilor sale internaționale (*ibidem*, pct. 52).

83. Comisia a trebuit să examineze acest tip de situație în decizia sa *X. și Y. împotriva Elveției*, 1977. În această cauză, un bărbat german s-a plâns că i s-a interzis intrarea de către autoritățile federale elvețiene, cu efecte atât pe teritoriul elvețian, cât și în Liechtenstein (care, la momentul respectiv, nu ratificase încă Convenția și se afla, astfel, în afara spațiului de aplicare a acesteia). Ceea ce era decisiv în opinia Comisiei, era faptul că în temeiul unui acord încheiat între Elveția și Liechtenstein, cel din urmă nu avea nicio posibilitate de a exclude efectele unei interziceri de intrare pronunțată de autoritățile elvețiene, doar acestea din urmă având dreptul să excludă Liechtenstein din domeniul de aplicare teritorială al unui astfel de act. În aceste condiții, Elveția trebuia să fie considerată

responsabilă nu doar pentru procedură și pentru consecințele juridice ale interzicerii intrării pe propriul teritoriu, ci și pentru efectele interdicției în Liechtenstein. Într-adevăr, în conformitate cu relațiile speciale dintre cele două țări, autoritățile din Elveția care acționau în seama Liechtensteinului nu acționau altfel decât în temeiul competențelor lor naționale. În baza tratatului, acționau exclusiv în conformitate cu legea din Elveția și numai efectul actului lor se extindea asupra teritoriului statului Liechtenstein. Altfel spus, actul fusese îndeplinit în temeiul jurisdicției Elveției, care fusese extinsă asupra statului Liechtenstein. Comisia a constatat că actele autorităților din Elveția cu efect în Liechtenstein făceau ca toate persoanele cărora li se aplicau – inclusiv reclamanții – să se afle sub jurisdicția Elveției în sensul art. 1 din Convenție.

84. Curtea a examinat o problemă oarecum similară în cauza *Drozd și Janousek împotriva Franței și Spaniei*, 1992, privind relațiile foarte speciale pe care Principatul Andorra le întreținea cu Franța și cu Spania, mai ales înainte de reforma constituțională din 1993 (la acel moment, Andorra încă nu semnase și nu ratificase Convenția). Reclamanții fuseseră condamnați pentru jaf armat de către instanța competentă din Andorra (Tribunal des Corts), compusă din trei membri: un judecător (magistrat francez sau spaniol numit pe rând de fiecare dintre cei doi co-principi ai Andorrei, și anume președintele Republicii Franceze și episcopul de Urgell), un viguier episcopal (numit de episcopul de Urgell) și un magistrat francez delegat de viguierul francez (el însuși numit de co-principele francez). După condamnare, conform dreptului din Andorra, reclamanții aveau posibilitatea să aleagă ispășirea pedepsei în Franța sau în Spania; aceștia au ales atunci Franța. Se plângeau Curții în special de faptul că nu au beneficiat de un proces echitabil; conform acestora, Franța și Spania erau responsabile, pe plan internațional, de comportamentul autorităților din Andorra. Curtea nu a împărtășit această opinie. A constatat că, dacă magistrații care proveneau din Franța sau din Spania judecau în instanțe andorrane, nu o făceau în calitate de judecători francezi sau spanioli. Aceste instanțe își îndeplineau sarcinile în mod autonom, iar sentințele și hotărârile lor erau în afara controlului autorităților din Franța și din Spania. În rest, nimic nu dădea de gândit că statele pârâte ar fi încercat să intervină în procesul reclamanților în Andorra. Prin urmare, în măsura în care aceștia se plângeau de procedura în fața instanței andorrane, reclamanții nu se aflau sub jurisdicția Franței sau a Spaniei (pct. 96).

85. Folosind aceeași logică, Curtea a concluzionat că nu exista o legătură jurisdicțională în cauza *Brandão Freitas Lobato împotriva Portugaliei* (dec.), 2021, în care reclamanta, fost ministru de Justiție în Timorul de Est, fusese condamnată penal de instanțele din Timorul de Est în care activau judecători portughezi puși la dispoziție în cadrul unui program de cooperare judiciară. Curtea a hotărât că judecătorii portughezi își exercitaseră funcțiile judiciare în numele Timorului de Est și nu al Portugaliei și că autoritățile portugheze nu aveau puterea de a confirma sau de a infirma deciziile în litigiu; nu dispuneau, prin urmare, de nicio putere de apreciere cu privire la acuzația penală îndreptată împotriva reclamantei. Nici faptul că acești judecători păstrau unele drepturi profesionale în Portugalia și se aflau în continuare sub puterea disciplinară a Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) din Portugalia (inclusiv pentru erori comise în străinătate), nici chiar faptul că CSM din Portugalia inițiase efectiv o anchetă și două proceduri disciplinare referitor la comportamentul acestor judecători în Timorul de Est, nu era suficient pentru a stabili o legătură jurisdicțională în privința procedurii penale în cauză. Pe de altă parte, reclamanta se afla sub jurisdicția Portugaliei în privința de drepturilor sale procedurale pe care le considera încălcate în cadrul procedurilor inițiate de CSM în urma plângerii sale.

86. Un alt exemplu în care Curtea a concluzionat că lipsea „jurisdicția“ statului pârât este cauza *Gentilhomme, Schaff-Benhadji și Zerouki împotriva Franței*, 2002. Reclamante erau trei femei franceze căsătorite cu bărbați algerieni cu reședința în Algeria. Conform unui acord semnat de Franța și Algeria în 1962, copiii francezi – inclusiv cei având în dreptul francez dublă cetățeni franco-algeriană – puteau fi educați în instituții franceze de stat situate în Algeria și administrate de Oficiul universitar și cultural francez pentru Algeria (OUCFA). Cu toate acestea, în 1988, guvernul algerian a trimis Ambasadei Franței din Alger o notă verbală prin care o informa că nu se mai putea proceda la înscrierea sau reînscrierea copiilor algerieni în instituții franceze; or, aceasta includea copiii reclamantelor, dreptul algerian nerecunoscând dubla cetățenie. Reclamantele au sesizat Curtea cu cereri împotriva Franței,

susținând, între altele, încălcarea art. 2 din Protocolul nr. 1, din Protocolul nr. 8 și din Protocolul nr. 14 din Convenție. Curtea a constatat că situația în litigiu era direct determinată de o decizie pronunțată unilateral de Algeria. Indiferent de regularitatea deciziei din perspectiva dreptului internațional public, aceasta reprezenta concret refuzul Algeriei de a se conforma acordului din 1962. Autoritățile franceze, a căror exercitare în speță a „jurisdicției“ pe teritoriul algerian se baza doar pe acest acord, nu au putut decât să acționeze în consecință cu privire la școlarizarea copiilor care se aflau în situația celor ai reclamantelor. Pe scurt, faptele denunțate fuseseră cauzate de o decizie imputabilă Algeriei, luată în mod suveran de aceasta pe propriul teritoriu și necontrolată de Franța. Altfel spus, în circumstanțele specifice ale cauzei, respectivele fapte nu puteau fi imputate Franței (pct. 20).

e. Recurgerea la forță de către agenți ai unui stat care operează în afara teritoriului său

87. În anumite circumstanțe, recurgerea la forță de către agenți ai unui stat care operează în afara teritoriului său – fie legal sau ilegal – poate face să intre sub jurisdicția acestui stat, în sensul art. 1, oricare persoană de sub controlul lor [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 136]. Un exemplu tipic de astfel de caz este cel al unei persoane încredințate agenților statului dincolo de frontierele acestuia, chiar dacă nu este vorba decât de presupuși agenți (*Razvozzhayev împotriva Rusiei și Ucrainei și Udaltsov împotriva Rusiei*, 2019, pct. 161). La fel, controlul exercitat asupra unei persoane pe motivul unei incursiuni sau al unei operațiuni țintite ale forțelor armate sau ale poliției unui stat care operează în afara frontierelor sale, ar putea fi suficient pentru a plasa persoanele vizate sub autoritatea și/sau controlul efectiv al statului respectiv, cu atât mai mult cu cât astfel de încălcări țintite ale drepturilor omului de către un stat contractant pe teritoriul altui stat contractant compromit eficacitatea Convenției atât ca gardian al drepturilor omului, cât și ca garant al păcii, al stabilității și al statului de drept în Europa (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 127-128). În cauza Carter, acest principiu a fost aplicat unei executări extrajudiciare, premeditată și țintită de către agenți ai unui stat care acționau pe teritoriul altui stat în afara contextului unei operațiuni militare (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 130). În situațiile de acest fel, Curtea a subliniat că art. 1 din Convenție nu poate fi interpretat că permite unui stat contractant să comită, pe teritoriul altui stat, o încălcare a Convenției pe care nu ar putea să o comită pe propriul teritoriu (*Issa și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 71).

88. Astfel, Curtea a recunoscut că reclamanții se aflau sub „jurisdicția“ statelor pârâte respective în următoarele situații:

- reclamantul, lider al PKK (Partidul Muncitorilor din Kurdistan), reținut de agenți de securitate turci în zona internațională a aeroportului din Nairobi (Kenya) și dus în Turcia cu avionul. Curtea a constatat că – ceea ce guvernul turc nu a contestat – din momentul predării sale agenților turci de către agenții kenyeni, reclamantul se aflase efectiv sub autoritatea Turciei și intra sub „jurisdicția“ sa, deși Turcia își exercitase autoritatea în afara teritoriului său. Era cu atât mai adevărat cu cât persoana în cauză fusese obligată fizic să revină în Turcia de funcționari turci și a fost supusă autorității și controlului lor din momentul arestării sale [*Öcalan împotriva Turciei* (MC), 2005, pct. 91];
- reclamanții, doi irakieni acuzați că au participat la uciderea a doi soldați britanici la scurt timp după invadarea Irakului în 2003, deținuți într-o închisoare militară în apropriere de Bagdad și plângându-se că încredințarea lor iminentă autorităților irakiene i-ar pune în pericolul real să fie executați prin spânzurare. Curtea a apreciat că, din moment ce controlul exercitat de Regatul Unit asupra închisorilor sale militare din Irak și asupra persoanelor aflate acolo era absolut și exclusiv *de facto* și *de jure*, trebuia să se considere că reclamanții se aflau sub jurisdicția statului pârât [*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit* (dec.), 2009, pct. 86-89];
- reclamanții, membri în echipajul unui cargou înmatriculat în Cambodgia și interceptat în largul insulelor Capului Verde de marina franceză fiind suspect de transportul unor cantități

importante de droguri, consemnați în cabinele lor și păziți de militari francezi până la sosirea navei în Brest. Curtea a considerat că, ținând seama de existența controlului absolut și exclusiv al Franței, cel puțin *de facto*, asupra navei și a echipajului său de la momentul interceptării și în mod continuu și fără întrerupere, reclamanții se aflau desigur sub jurisdicția Franței în sensul art. 1 din Convenție [*Medvedyev și alții împotriva Franței* (MC), 2010, pct. 67. Curtea a ajuns la aceeași concluzie privind un grup de militanți ecologiști ținuți în custodie publică la bordul vasului lor, interceptat de o navă a gărzii de coastă ruse și escortat până în portul rus Murmansk (*Bryan și alții împotriva Rusiei*, 2023, pct. 37).

- reclamanții, un grup de cetățeni somalezi și eritreeni, încercând să ajungă pe coastele italiene la bordul a trei ambarcațiuni, interceptați în marea liberă de nave ale gărzii financiare și ale pazei de coastă din Italia, transferați pe navele militare italiene și returnați în Libia, de unde plecaseră. Reamintind principiul de drept internațional potrivit căruia o navă în marea liberă este sub jurisdicția exclusivă definită prin pavilion, Curtea a respins încadrarea „salvare în marea liberă“ prezentată de către Guvern pentru a descrie faptele și a refuzat să acorde importanță pretinsului nivel redus al controlului exercitat asupra reclamanților de agenții statului italian. Într-adevăr, faptele s-au derulat în întregime la bordul navelor forțelor armate italiene, al căror echipaj era compus exclusiv din militari naționali. De la urcarea lor la bord, până la predarea lor autorităților libiene, reclamanții s-au aflat sub controlul continuu și exclusiv, în drept și în fapt, al autorităților italiene [*Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 76-82].

89. Curtea s-a pronunțat, de asemenea, asupra răspunderii Turciei pentru actele „Republicii Turce a Ciprului de Nord” („RTCN”) în trei cauze rezultând dintr-o singură serie de evenimente legate de o manifestație a ciprioților greci organizată pentru a protesta împotriva ocupației turce a părții de nord a Ciprului. Unul dintre manifestanți a fost omorât în bătaie în zona-tampon a Națiunilor Unite. Trei zile mai târziu, după funeraliile acestuia, un alt bărbat a intrat în zona-tampon, în apropiere de locul unde primul decedase, s-a urcat pe un catarg în semn de protest și a fost doborât. Imediat după aceea, soldați turcii sau cipriоți turci au deschis focul asupra mulțimii adunate în zona-tampon, rănind, între alții, o femeie aflată în afara acestei zone, pe teritoriul cipriot necontestat. Curtea a trebuit, prin urmare, să stabilească dacă toți trei se aflau sub autoritatea și/sau controlul efectiv – și, astfel, sub jurisdicția – Turciei pe motivul actelor soldaților și agenților turci și al actelor „RTCN“. În acest scop, Curtea s-a întemeiat pe declarațiile agenților de poliție aparținând Forțelor Națiunilor Unite în Cipru, pe rapoartele acestora și ale Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite, ca și pe înregistrările video și fotografiile prezentate de reclamanți. Curtea a subliniat că victima din prima cauză decedase în urma agresiunii polițiștilor și a militarilor cipriоți turci asupra manifestanților civili și că, în pofida prezenței forțelor armate turce și a polițiștilor cipriоți turci în zona-tampon, nu se făcuse nimic pentru a preveni sau a opri agresiunea, nici pentru a veni în ajutorul victimei [*Isaak împotriva Turciei* (dec.), 2008]. Cu privire la bărbatul care era victima directă în a doua cauză, Curtea a constatat că acesta intrase în zona-tampon, catargul pe care se cățărase se afla pe teritoriul RTCN și gloanțele care îl uciseseră proveneau de la forțele „RTCN” (*Solomou și alții împotriva Turciei*, 2008, pct. 48-50). În sfârșit, fiind vorba despre reclamanta din a treia cauză, deși suferise vătămările pe un teritoriu acoperit de Convenție, dar pe care Turcia nu exercita niciun control, aceste vătămări au fost provocate de gloanțele care proveneau de la forțele RTCN [*Andreou împotriva Turciei* (dec.), 2008]. Astfel, faptele incriminate intrau sub „jurisdicția“ Turciei, în sensul art. 1 din Convenție, și angajau răspunderea acestui stat în temeiul Convenției.

90. Curtea a concluzionat și că există jurisdicția Rusiei în cazul unui bărbat ucis cu gloanțe pe teritoriul Georgiei în apropierea frontierei de facto a Abhaziei (entitate nerecunoscută ca stat de comunitatea internațională) de un agent al „forțelor poliției de frontieră” ale Abhaziei care trecuse linia de demarcație, ieșind de pe teritoriul Abhaziei. Recunoscând în prealabil că faptele agenților Abhaziei intrau sub jurisdicția Rusiei și îi erau imputabile fără a fi necesară proba unui „control precis” al fiecăreia dintre faptele lor, Curtea a concluzionat că victima directă se afla sub jurisdicția statului pârât,

în pofida faptului că fusese ucisă pe un teritoriu pe care acesta nu exercita niciun control (*Matkava și alții împotriva Rusiei*, 2023, pct. 100-105).

91. Într-o decizie în care nu fusese contestată problema jurisdicției statului pârât, Curtea a considerat că nu trebuie să determine locația exactă în care s-au produs evenimentele în litigiu, dat fiind că statul pârât deja admisese că rudele reclamanților fuseseră considerați teroriști și fuseseră omorâți cu focuri de armă trase din elicoptere [*Pad și alții împotriva Turciei* (dec.), 2007, pct. 54].

92. Curtea a concluzionat că era admisibilă cererea care privea omuciderea țintită a unui transfug, fost agent al serviciilor de securitate și disident politic rus comisă în Regatul Unit de persoane cu calitatea de agenți ai statului rus. Ancheta publică a permis stabilirea dincolo de orice îndoială rezonabilă a faptului că victima fusese otrăvită cu poloniu 210, un izotop radioactiv rar, și că această otravă i-a fost administrată de doi resortisanți ruși veniți în Regatul Unit la instrucțiunile serviciului federal de securitate din Federația Rusă (ulterior, au fost inculpați pentru omor de poliția britanică). Curtea a încercat să stabilească dacă acest asasinat putea fi analizat ca exercitarea capacității și a controlului fizice asupra vieții celui în cauză într-o situație de țintire directă („proximate targeting“ în limba engleză). Cu toate acestea, dovezile sugerau cu putere că decesul victimei era rezultatul unei operațiuni complexe și planificate dinainte; defunctul nu fusese o victimă întâmplătoare a operațiunii și nu ar fi putut înghiți poloniu 210 în mod accidental. În acest sens, Curtea a recunoscut că victima se aflase sub controlul fizic a doi agenți ruși, care își exercitaseră puterea asupra vieții sale, creând astfel o legătură jurisdicțională suficientă în sensul art. 1 din Convenție (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 158-161 și pct. 170).

93. Din momentul în care, prin intermediul agenților săi, își exercită controlul și autoritatea asupra unei persoane, și, pe cale de consecință, jurisdicția, statul are obligația în temeiul art.1 de a recunoaște acestuia drepturile și libertățile definite în Titlul I din Convenție privind speța sa. În acest sens, în continuare, drepturile care decurg din Convenție pot fi „fracționate și adaptate“ [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 137; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 74; *Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 126].

f. Alte situații

94. Pot exista alte situații în care natura legăturii dintre reclamant și statul pârât permite să se concluzioneze că statul și-a exercitat efectiv autoritatea sau controlul asupra reclamantului. Astfel, Curtea a hotărât că decesul prin înec al unui resortisant moldovean minor pe când era în vacanță într-o tabără din România se afla sub jurisdicția Moldovei, dat fiind că vacanța sa pe litoralul românesc fusese organizată de ministerul moldav al Tineretului și Sportului și că ministerul desemnase și mandatase trei dintre funcționarii săi ca responsabili de grup pentru supravegherea tinerilor. Pe de altă parte, din dosar nu reieșea că ar fi fost implicați funcționari români în supravegherea tinerilor moldoveni, inclusiv a victimei (*Veronica Ciobanu împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 26).

3. Puterea exercitată pe un teritoriu dat

95. Referitor la titlul de jurisdicție întemeiat pe „controlul efectiv“ al unui teritoriu, mai întâi trebuie să se constate că acesta nu înlocuiește sistemul de notificare în temeiul art. 56 (fostul art. 63) din Convenție, pe care, la momentul redactării acesteia, statele contractante hotărâseră să-l creeze pentru teritoriile de peste mări ale căror relații internaționale le asigurau. Primul paragraf al acestui articol prevede un dispozitiv care să le permită statelor respective extinderea aplicării Convenției la un asemenea teritoriu „ținând seama de necesitățile locale“. Existența acestui dispozitiv, care a fost integrat în Convenție pentru motive istorice, ne poate fi interpretată în prezent, în lumina condițiilor actuale, ca limitând domeniul noțiunii de „jurisdicție“ în sensul art. 1. Situațiile vizate de principiul „controlului efectiv“ se disting categoric de cele în care un stat contractant nu a declarat, prin notificarea prevăzută la art. 56, extinderea aplicării Convenției sau a unuia dintre protocoalele la

aceasta la un teritoriu de peste mări ale căror relații internaționale le asigură [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 140; *Cipru împotriva Turciei*, decizia Comisiei, 1975].

96. Convenția este un instrument constituțional al ordinii publice europene. Aceasta nu reglementează actele statelor care nu sunt parte, nici nu are pretenția de a cere Părților contractante să impună normele sale unor asemenea state [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 141]. Prin urmare, este evident că, în cele două situații mai sus menționate, competența *ratione personae* a Curții nu se poate extinde decât asupra unui stat parte la Convenție. Într-adevăr, un stat contractant care, prin intermediul forțelor sale armate, ocupă teritoriul altui stat trebuie, în principiu, considerat responsabil, având în vedere Convenția, pentru încălcările drepturilor omului care sunt săvârșite acolo deoarece, în caz contrar, locuitorii acestui teritoriu ar fi privați de drepturile și libertățile de care aceștia beneficiau până atunci și ar exista „un vid“ în protejarea acestor drepturi și libertăți în „spațiul juridic al Convenției“. Totuși, dacă este important de stabilit jurisdicția statului ocupant în acest tip de cazuri, aceasta nu înseamnă, *a contrario*, că jurisdicția în sensul art. 1 nu poate exista niciodată în afara teritoriului statelor membre ale Consiliului Europei. Curtea nu a aplicat niciodată o asemenea restrângere în jurisprudența sa (*ibidem*, pct. 142, și jurisprudența citată).

97. În toate cauzele examinate până în prezent de Curte din această perspectivă, este vorba de controlul teritoriului unui stat contractant de un alt stat contractant în contextul unui conflict armat. Într-o asemenea situație, problema „jurisdicției“ apare atunci când un stat pierde controlul efectiv asupra întregului teritoriu sau asupra unei părți din teritoriul său internațional recunoscut. Problema jurisdicției și a răspunderii statului poate fi atunci prezentată din două unghiuri diferite. Atunci când un stat atacă integritatea teritorială și politică a unui alt stat, capetele de cerere prezentate în fața Curții pot fi îndreptate:

1. împotriva părții contractante „*active*“, care își exercită autoritatea în afara teritoriului său; acest lucru se poate face în trei moduri:
   i. ocuparea militară completă sau parțială a unui alt stat;
   ii. sprijinul dat unei insurecții sau unui război civil în alt stat;
   iii. instalarea (sau ajutorul pentru instalarea), pe teritoriul altui stat, a unei entități nerecunoscute ca stat suveran de comunitatea internațională;
2. împotriva Părții Contractante „*pasive*”, care suportă acțiuni definite supra.

98. După cum se va vedea în continuare, în aceste două cazuri, răspunderea statului pârât urmează o logică diferită.

a. Jurisdicția statului „activ” în temeiul acțiunilor sale militare în afara teritoriului său

99. Cu privire la statul „activ“, Curtea trebuie mai întâi să stabilească dacă pretinsele fapte țin cu adevărat de „jurisdicția” sa în sensul art. 1 din Convenție.

100. Principiul conform căruia jurisdicția statului contractant în sensul art. 1 se limitează la propriul teritoriu cunoaște o altă excepție atunci când, ca urmare a unei acțiuni militare – legală sau nu – statul exercită un control efectiv asupra unei zone aflate în afara teritoriului său. Obligația de a asigura într-o astfel de zonă respectarea drepturilor și a libertăților garantate de Convenție derivă din existența acestui control, fie el exercitat direct, prin intermediul forțelor armate ale statului, fie prin intermediul unei administrații locale subordonate [*Catan și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2012, pct. 106, *și jurisprudența citată acolo*].

101. Atunci când este stabilit un astfel de control asupra unui teritoriu, nu este necesar să se determine dacă statul contractant care îl deține exercită un control precis asupra politicilor și acțiunilor administrației publice locale care îi este subordonată. Dat fiind faptul că asigură supraviețuirea acestei administrații prin intermediul sprijinului militar și de alt tip, statul respectiv își

angajează responsabilitatea pentru politicile și acțiunile întreprinse. În sensul art. 1, zona în chestiune este, prin urmare, tratată ca nedeosebindu-se de teritoriul aflat între frontierele suverane ale statului care exercită controlul. Art. 1 îl obligă să recunoască, pe teritoriul în cauză, toate drepturile materiale enunțate în Convenție și în Protocoalele adiționale pe care le-a ratificat, iar încălcările acestor drepturi îi sunt imputabile exact în același mod ca și când aceste încălcări s-ar fi petrecut pe propriul teritoriu [*Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 76-77; *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 138; *Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, pct. 106; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 561]. De altfel, din moment ce un stat contractant exercită un control global asupra unei zone aflate în afara teritoriului său național, răspunderea sa nu se limitează doar la actele comise de soldații sau de funcționarii săi în această zonă, ci se extinde și la faptele administrației locale care supraviețuiește datorită sprijinului său militar sau de alt tip [*Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 77; *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 316]. Într-un astfel de caz, controlul efectiv exercitate asupra unei zone de către un stat dă naștere în favoarea sa la o jurisdicție ratione loci [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 561].

102. Deși constatarea jurisdicției teritoriale face să intre sub jurisdicția statului pârât toate capetele de cerere privind faptele petrecute în întregime în zona relevantă, nu trebuie, cu toate acestea, să fie atribuite aceleiași jurisdicții fapte care s-au produs în afara acestei zone. În plus, deși faptele în cauză au avut loc în întregime în interiorul zonei relevante, impactul, dacă este necesar, excluderii din jurisdicția „operațiunilor militare desfășurate în faza activă a ostilităților”, în sensul „confruntărilor și a luptelor armate dintre forțe militare inamice, care încearcă să obțină controlul asupra unui teritoriu într-un context de haos” (supra, pct. 65-68), trebuie și el luat în considerare [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 698].

103. Curtea nu a hotărât niciodată că nu se putea concluziona că există un control efectiv asupra unei zone aflate în afara frontierelor suverane ale unui stat decât dacă zona în litigiu făcea parte din teritoriul uneia dintre înaltele părți contractante. Se pare că, totuși, aceasta este logica concluziei sale conform căreia statul care își exercită controlul trebuie, în principiu, considerat responsabil pentru nerespectarea obligațiilor pozitive și negative constatate cu privire la Convenție pe teritoriul controlat. În cele din urmă, a afirma altceva ar echivala cu privarea locuitorilor acestui teritoriu de drepturile și libertățile de care aceștia beneficiau până atunci și care le revin, ceea ce ar crea un vid în protecția asigurată în cadrul spațiului juridic al Convenției. În plus, Convenția este un instrument constituțional al ordinii publice europene: aceasta nu reglementează actele statelor care nu sunt parte, nici nu are pretenția de a cere Părților contractante să impună normele sale unor asemenea state. Curtea a concluzionat, prin urmare, că exista o jurisdicție extrateritorială ratione loci în mai multe cauze privind un teritoriu situat în interiorul spațiului juridic al Convenției. Cu toate acestea, până în prezent, Curtea nu a constatat niciodată existența unei jurisdicții extrateritoriale pe motivul unei jurisdicții ratione loci exercitate asupra unei zone aflate în afara frontierelor suverane ale statelor membre ale Consiliului Europei [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 562-563].

104. Este o problemă de fapt dacă un stat membru exercită sau nu un control efectiv asupra unui teritoriu din afara granițelor sale. Pentru a se pronunța, Curtea se referă, în primul rând, la următoarele două criterii:

- numărul soldaților trimiși de stat pe teritoriul respectiv; este criteriul căruia Curtea, până în prezent, i-a acordat cea mai mare greutate [*Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1996, pct. 16 și 56; *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 387];
- măsura în care sprijinul militar, economic și politic furnizate de stat administrației locale subordonate îi asigură acesteia influență și control în regiune [*ibidem*, pct. 388-394; *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 139].

105. În cazul în care Curtea stabilește că faptele cauzei se aflau sub „jurisdicția“ statului pârât, atunci obligațiile principale ale acestui stat sunt două:

- obligația negativă de a se abține de la acțiuni ilegale în temeiul Convenției [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 320-321];
- obligația pozitivă de a asigura într-o astfel de zonă respectarea drepturilor și a libertăților garantate de Convenție – cel puțin potrivit jurisprudenței generale a Curții (*ibidem*, pct. 322).

106. Cauzele examinate de Curte în lumina principiilor enunțate supra pot fi grupate în două subcategorii:

a. cauzele referitoarea la o „ocupație“ militară în sensul clasic definit la art. 42 din Regulamentul de la Haga privind legile și obiceiurile războiului terestru, potrivit căruia „un teritoriu este socotit ocupat când se găsește de fapt sub autoritatea armatei inamice. Ocupația nu se întinde decât asupra teritoriilor unde această autoritate este stabilită și în măsură să se exercite.“

b. cauzele privind crearea, pe teritoriul unui stat contractant, a unei entități nerecunoscute de comunitatea internațională ca stat suveran și cu sprijinul militar, economic și politic al altui stat contractant.

i. Ocupația militară „clasică“

107. Problema răspunderii puterii ocupante în cadrul unei ocupații militare „clasice“ a fost ridicată în mai multe cauze cu privire la *Irak*. La 20 martie 2003, forțele armate ale Statelor Unite, ale Regatului Unit și ale aliaților lor au intrat în Irak în vederea răsturnării regimului ba'athist aflat la putere la acea vreme. La 1 mai 2003, aliații au declarat că principalele operațiuni de luptă au fost încheiate, iar Statele Unite și Regatul Unit au devenit puterile ocupante. Au creat Autoritatea provizorie a coaliției pentru „a exercita temporar atribuțiile guvernului“, și în special restabilirea securității în Irak. Rolul de a asigura securitatea asumat de puterile ocupante a fost recunoscut în Rezoluția 1483 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, adoptată la 22 mai 2003, care cerea Autorității să „promoveze bunăstarea populației irakiene asigurând o administrație eficientă a teritoriului, în special ocupându-se de restabilirea condițiilor de siguranță și de stabilitate [...] ”. Ocupația a luat sfârșit la 28 iunie 2004 cu dizolvarea Autorității provizorii a coaliției și transferul puterilor sale depline către guvernul irakian interimar. În perioada ocupației, Regatul Unit primise comanda Diviziei Multinaționale Sud-Est [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 9-23].

108. În cauza *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, era vorba de decesul a șase rude ale reclamanților la Basra în 2003, la momentul când Regatul Unit avea statutul de putere ocupantă. Trei dintre ei au fost uciși sau răniți mortal cu gloanțe de soldați britanici; o altă victimă a fost rănită mortal în timpul unui schimb de focuri între o patrulă britanică și trăgători neidentificați; un altul a fost bătut de către soldați britanici și apoi constrâns să se arunce într-un râu, unde s-a înecat; pe corpul ultimei victimei, decedate într-o bază militară britanică, au fost numărate 93 de leziuni. Curtea a subliniat că după răsturnarea regimului ba'athist și până la instaurarea guvernului interimar, Regatul Unit își asumase în Irak (împreună cu Statele Unite) anumite prerogative de putere publică ce aparțin în mod normal unui stat suveran. În special, Regatul Unit își asumase puterea și responsabilitatea menținerii securității în sud-estul țării. În aceste circumstanțe excepționale, o relație judiciară, în sensul art. 1 din Convenție, exista între Regatul Unit și persoanele ucise în timpul operațiunilor de securitate efectuate de soldații britanici între mai 2003 și iunie 2004. În lumina acestei concluzii, Curtea a considerat inutil să cerceteze dacă și jurisdicția Regatului Unit era stabilită, întrucât acest stat exercita un control militar efectiv în sud-estul Irakului în timpul acestei perioade (pct. 143-150). Acestea fiind spuse, după cum a precizat ulterior Curtea, expunerea situației de fapt în hotărârea *Al-Skeini și alții* conține elemente care tind să demonstreze că Regatul Unit era departe de a controla efectiv sud-estul țării pe care îl ocupa; aceasta este și constatarea la care ajunsese instanța britanică competentă după audierea mărturiilor pe acest subiect în cursul procedurii interne [*Hassan împotriva Regatului Unit* (MC), 2014, pct. 75, referindu-se la *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 20-23 și pct. 80].

109. În aceeași zi cu hotărârea Al-Skeini și alții, Curtea a pronunțat hotărârea în cauza *Al-Jedda împotriva Regatului Unit*, 2011. Această cauză privea încarcerarea unui civil irakian, timp de peste trei ani (2004-2007), într-o tabără de detenție administrată de forțele britanice în Basra. Spre deosebire de cauza Al-Skeini și alții, faptele din această cauză se produseseră după sfârșitul regimului de ocupație, atunci când puterea trecuse deja în mâinile guvernului interimar; totuși, forța multinațională, inclusiv forțele britanice, încă mai staționa în Irak la cererea guvernului și cu autorizarea Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. Guvernul pârât susținea că detenția în litigiu nu ținea de jurisdicția Regatului Unit; într-adevăr, reclamantul ar fi fost încarcerat într-un moment când forțele britanice operau în cadrul unei forțe multinaționale cu mandat dat de Consiliul de Securitate şi subordonată Națiunilor Unite. Măsura în litigiu ar fi fost luată de soldații britanici nu în temeiul atribuțiilor suverane ale Regatului Unit, ci al atribuțiilor internaționale ale forței multinaționale care acționa conform unei decizii obligatorii a Consiliului de Securitate. Curtea a respins acest argument. A subliniat că, la data invadării Irakului, nicio rezoluție a Consiliului de Securitate nu prevedea modul în care trebuiau repartizate rolurile în Irak dacă regimul era răsturnat. În mai 2003, Regatul Unit și Statele Unite, după înlăturarea vechiului regim, își asumau controlul securității în Irak; ONU îi revenea un rol în domeniile ajutorului umanitar, al sprijinului pentru reconstrucția Irakului și al ajutorului pentru constituirea unei autorități provizorii irakiene, dar nu în materie de securitate. Pentru Curte, rezoluțiile ulterioare nu schimbaseră cu nimic situația. Deoarece Consiliul de Securitate nu exercita nici controlul efectiv și nici autoritatea și controlul finale asupra acțiunilor și omisiunilor soldaților forței multinaționale, încarcerarea celui în cauză nu i se putea imputa ONU. Această încarcerare fusese decisă de ofițerul britanic aflat la comanda centrului de detenție și avusese loc într-un centru de detenție din orașul Basra aflat exclusiv sub autoritatea forțelor britanice. Când hotărârea menținerii reclamantului în stare de detenție fusese reexaminată în diferite stadii de organe din care făceau parte funcționari irakieni și reprezentanți care nu erau britanici ai forței multinaționale, aceste proceduri de control nu au avut drept efect împiedicarea imputării deținerii respective Regatului Unit. Domnul Al-Jedda se aflase, prin urmare, pe toată durata detenției sub autoritatea și controlul Regatului Unit. În consecință, Curtea a considerat că încarcerarea reclamantului era imputabilă Regatului Unit și că, pe durata detenției sale, cel în cauză se aflase sub jurisdicția acestei țări în sensul art. 1 din Convenție (pct. 76-86). Curtea s-a concentrat, prin urmare, mai degrabă pe problema dacă reclamantul era efectiv supus puterii statului pârât, decât pe examinarea gradului și a naturii controlului exercitat de Regatul Unit asupra teritoriului respectiv.

110. Aceeași abordare a fost urmată în cauza *Hassan împotriva Regatului Unit* (MC), 2014, privind capturarea fratelui reclamantului de forțele armate britanice și detenția sa la Camp Bucca, în sud-estul Irakului, în cursul ostilităților din 2003. Reclamantul a susținut că fratele său era în grija forțelor Regatului Unit și că pe cadavrul acestuia găsit mai târziu se aflau semne care arătau că fusese torturat și executat. La fel ca în cauza *Al-Skeini și alții*, Curtea nu a considerat necesar să răspundă la întrebarea dacă Regatul Unit controla efectiv zona în cauză în perioada vizată, deoarece victima directă se afla sub jurisdicția acestei țări pentru un alt motiv. În această privință, Curtea a respins argumentul Guvernului care nega aplicarea oricărei jurisdicții întrucât, referitor la perioada de după intrarea acestuia la Camp Bucca, fratele reclamantului ar fi trecut de sub puterea Regatului Unit sub aceea a Statelor Unite. Ținând seama de dispozitivul în vigoare la Camp Bucca, Curtea a apreciat că Regatul Unit își păstrase autoritatea și controlul asupra victimei directe. Această autoritate și acest control se aplicaseră atât intrării fratelui reclamantului în tabără, cât și perioadei de după intrarea sa, atunci când fusese transportat în incinta echipei mixte de interogare avansată, controlată în totalitate de forțele britanice. În urma interogării, autoritățile britanice îl trecuseră într-una din categoriile prevăzute de dreptul internațional umanitar, hotărând că acesta era un „civil“ care nu reprezenta nicio amenințare pentru securitate și dispunând punerea sa în libertate de îndată ce o vor permite circumstanțele. În fine, era clar că, atunci când fusese transportat în zona de detenție a civililor în vederea punerii sale în libertate, fratele reclamantului era păzit de personal militar armat și sub autoritatea și controlul Regatului Unit până la coborârea din autocarul în care părăsise tabăra. *Se aflase, prin urmare, sub jurisdicția Regatului Unit* în perioada în litigiu (pct. 75-80).

111. În cauza *Jaloud împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, Curtea a extins conceptul de jurisdicție extrateritorială în raport cu hotărârile *Al-Skeini și alții* și *Al-Jedda*, subliniind expres că statutul de „putere ocupantă“, în sensul art. 42 din Regulamentul de la Haga privind legile și obiceiurile războiului terestru, nu era decisiv în sine pentru problema jurisdicției în sensul art. 1 din Convenție (pct. 142). În urma invadării Irakului, guvernul olandez oferise trupe care, din iulie 2003 în martie 2005, își aveau baza în partea de sud-est a țării, în cadrul unei divizii multinaționale plasate sub comanda unui ofițer din forțele armate ale Regatului Unit. În prezenta cauză, fiul reclamantului a fost rănit mortal de gloanțe în aprilie 2004, pe când încerca să traverseze un punct de control al Corpului apărării civile irakiene (CIDC) dar unde erau prezenți, de asemenea, membri ai armatei regale olandeze plasați sub comanda și supravegherea directă a unui ofițer din aceeași armată; trăsese un locotenent olandez. Curtea a subliniat că Țările de Jos nu renunțaseră la jurisdicția lor prin simplul fapt că acceptaseră controlul operațional al unui ofițer britanic. Astfel cum indicau documentele din dosar, nu numai că Țările de Jos păstraseră comanda deplină asupra personalului lor militar din Irak, dar elaborarea normelor distincte privind recurgerea la forță în Irak rămânea domeniul rezervat al fiecărui stat furnizor. Curtea a concluzionat așadar, în circumstanțele cauzei, că forțele olandeze nu erau puse la dispoziția altui stat, fie acesta Irakul sau Regatului Unit, și că decesul fratelui reclamantului *se petrecuse în cadrul jurisdicției Țărilor de Jos* (pct. 142).

112. În schimb, Curtea a ajuns la o *concluzie opusă* în cauza *Issa și alții împotriva Turciei*, 2004, referitoare la păstori kurzi irakieni care ar fi fost arestați de soldați turci în timpul unei operațiuni militare turce în nordul Irakului, în 1995, ulterior duși într-o cavernă și uciși. În opinia Curții, în pofida numărului mare de soldați implicați în această operațiune, nu se putea spune că Turcia exercita un control efectiv asupra întregii regiuni în cauză. Mai mult, nu era stabilit suficient prin probele de la dosar că forțele armate turce desfășurau operațiuni în locul geografic respectiv atunci când victimele se aflau acolo. Prin urmare, *victimele directe nu puteau fi considerate ca aflându-se sub jurisdicția Turciei* (pct. 71-82).

113. Într-o cauză între state îndreptată împotriva Rusiei, guvernul ucrainean formulase o serie de capete de cerere legate de evenimentele din perioada 27 februarie 2014 – 26 august 2015, în care regiunea Crimeea (inclusiv orașul Sevastopol) fusese integrată în Federația Rusă. Curtea a abordat problema „jurisdicției“ statului pârât examinând separat două perioade: perioada anterioară datei de 18 martie 2014, când a fost semnat de către Federația Rusă, „Republica Crimeea“ și orașul Sevastopol un „tratat de unificare“ care prevedea anexarea Crimeii de către Rusia, și perioada ulterioară acestei date. În ceea ce privește perioada anterioară datei de 18 martie 2014, Curtea a urmat abordarea sa obișnuită, definită în hotărârea *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, (pct. 133-140), conform căreia este necesar să se recunoască în mod excepțional exercitarea jurisdicției extrateritoriale bazată pe „controlul efectiv“ al statului asupra zonei respective. Curtea și-a întemeiat concluzia pe o apreciere detaliată a probelor legate de circumstanțele cauzei, evaluând atât puterea, cât și comportamentul concret al forțelor militare ruse în Crimeea. Cu privire la primul aspect (puterea), Curtea a considerat că nu poate fi decisivă chestiunea dacă întărirea prezenței militare a Rusiei în Crimeea la acea vreme era formal în conformitate cu acordurilor bilaterale în vigoare între cele două state: Curtea a considerat necesar să acorde mai multă importanță amplorii și puterii relative, ca și potențialului de luptă al forțelor armate ale statului pârât de pe teritoriul în litigiu, precum și motivelor invocate pentru a justifica întărirea acestei prezențe. Cu privire la al doilea punct (comportamentul concret), Curtea a ținut seama de nivelul de implicare activă a militarilor ruși în evenimentele în litigiu care au avut loc în Crimeea, ca și de declarațiile publice ale diverșilor înalți conducători ai statului pârât. Având în vedere ansamblul probelor, Curtea a concluzionat că, pe perioada vizată, Rusia a exercitat un control efectiv asupra Crimeii. În aceste circumstanțe, nu era necesară să se determine dacă stat pârât exercita un control precis asupra politicilor și acțiunilor administrației locale. Faptul că guvernul ucrainean nu făcuse uz de dreptul său, prevăzut de art. 15 din Convenție, de a deroga de la obligațiile ce decurg din Convenție cu privire la Crimeea pentru respectiva perioadă, nu avea nicio incidență asupra concluziilor privind jurisdicția statului pârât în sensul art. 1 din Convenție. Pe scurt, pretinsele victime ale practicii administrative denunțate de guvernul

ucrainean se aflau sub „jurisdicția“ statului rus în timpul perioadei în cauză, fără a trebui să se verifice în plus dacă această jurisdicție se întemeia și pe principiul „autorității unui agent al statului“ [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 308-352]. Nicio informație în sens contrar nefiind furnizată de guvernul rus, și această concluzie rămâne validă pentru perioada de după 26 august 2015, în special datorită faptului că Rusia revendică în mod expres exercitarea unei jurisdicții teritoriale continue asupra Crimeii după data menționată anterior [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC), 2024, pct. 873].

114. O altă cerere interstatală îndreptată împotriva Rusiei privea plângeri referitoare la conflictul, implicând separatiști pro-ruși, care izbucnise în estul Ucrainei în același moment ca în precedenta cauză. Unul dintre guvernele reclamante, cel al Ucrainei, s-a plâns în principal de tipare continue („practici administrative”) de încălcări a numeroase articole din Convenție, săvârșite de separatiști ai „Republicii populare Donetsk” („RPD”) și ai „Republicii populare Lugansk” („RPL”), ca și de membri ai armatei ruse. Celălalt guvern reclamant, cel al Țărilor de Jos, se plângea de distrugerea avionului care asigura zborul MH17 al companiei *Malaysia Airlines* în estul Ucrainei la 17 iulie 2014, care costase viața a 298 de persoane, din care 196 cetățeni olandezi. Guvernele pârâte susțineau că plângerile lor se aflau sub jurisdicția Federației Ruse. Între altele, Curtea a concluzionat că, din 11 mai 2014 și până la 26 ianuarie 2022 cel puțin, zonele din estul Ucrainei care erau stăpânite de separatiști intrau sub jurisdicția Federației Ruse. Aceasta a subliniat prezența în estul Ucrainei a personalului militar rus începând din aprilie 2014 și desfășurarea masivă de soldați ruși din august 2014 cel târziu. De asemenea, aceasta a concluzionat că Rusia exercita o influență semnificativă asupra strategiei militare a separatiștilor; că, din primele ore ale „RPD” și ale „RPL” și în lunile și anii următori, aceasta livrase în proporții semnificative arme și alte tipuri de material militar separatiștilor; că Rusia desfășurase atacuri de artilerie la cererea separatiștilor și că le oferise acestora sprijin politic și economic. În aceste condiții, Curtea a ajuns la concluzia că existau elemente suficiente pentru îndeplinirea criteriului probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă” cerut în etapa admisibilității pentru capetele de cerere vizând practici administrative contrare unei serii de articole din Convenție. Aceasta a declarat admisibile majoritatea plângerilor formulate de guvernul ucrainean, teritoriul în cauză aflându-se sub „jurisdicția” statului pârât în sensul art. 1. A decis, de asemenea, că același criteriu al probei era îndeplinit cu privire la capetele de cerere prezentate de Guvernul Țărilor de Jos vizând distrugerea aparatului care asigura zborul MH17 [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 576-706].

ii. Crearea unei entități nerecunoscute de comunitatea internațională

115. Curtea a examinat acest gen de situație în patru contexte istorico-politice: răspunderea Turciei pentru încălcările Convenției săvârșite în *Nordul Ciprului*, răspunderea Rusiei pentru încălcările săvârșite, respectiv, în *Transnistria* și în *Osetia de Sud* și *Abhazia* și răspunderea Armeniei pentru încălcările care au loc în *Nagorno-Karabah*.

116. Dacă autoritățile unui stat contractant aprobă, în mod formal sau tacit, acțiuni ale unor persoane particulare care încalcă drepturile garantate de Convenție ale altor persoane particulare care se află sub jurisdicția sa, responsabilitatea acelui stat poate fi angajată în temeiul Convenției. Acest lucru este valabil cu atât mai mult în cazul recunoașterii de către statul în discuție a actelor autorităților autoproclamate și nerecunoscute pe plan internațional [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 318].

117. *Prima* serie de cauze tratează situația care domnește în nordul Ciprului de când *Turcia* a efectuat acolo operațiuni militare în iulie și august 1974 și divizarea care de atunci continuă pe teritoriul Ciprului. În fața organelor Convenției, Ciprul a afirmat că Turcia era responsabilă față de Cipru pentru pretinsele încălcări în pofida proclamării „Republicii Turce a Ciprului de Nord“ („RTCN“) în noiembrie 1983, urmate de adoptarea „Constituției RTCN“ în mai 1985. Ciprul a afirmat că „RTCN“ era o entitate ilegală în dreptul internațional și a subliniat condamnarea de către comunitatea internațională a creării „RTCN“. La rândul său, Turcia a susținut că „RTCN“ era un stat constituțional şi democrat,

independent politic de orice alt stat suveran, inclusiv Turcia. De aceea, sublinia că presupusele încălcări erau imputabile exclusiv „RTCN” și că nu putea fi considerată responsabilă din perspectiva Convenției de actele sau omisiunile aflate la originea acestor plângeri [*Cipru împotriva Turciei*(MC), 2001, pct. 13-16].

118. Comisia și Curtea au reafirmat că, date fiind practica internațională și condamnările exprimate în rezoluțiile Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite și ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, era clar că „RTCN“ nu era recunoscută de comunitatea internațională ca stat în lumina dreptului internațional. Republica Cipru, Înaltă Parte Contractantă la Convenție, rămâne singurul guvern legitim al Ciprului [*Cipru împotriva Turciei*, decizia Comisiei, 1975; *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), 1995, pct. 40; *Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1996, pct. 44; *Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 61; *Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, pct. 193].

119. Curtea a recunoscut că pretinsele încălcări săvârșite în Nordul Ciprului *se aflau sub jurisdicția Turciei* în următoarele cauze:

- În două prime cauze între state examinate în decizia sa *Cipru împotriva Turciei*, 1975, Comisia a declarat că forțele armate turce din Cipru erau reprezentanți ai Turciei care făceau să se afle sub jurisdicția acestui stat toate bunurile sau persoanele aflate în Cipru, atâta timp cât militarii săi își exercitau autoritatea asupra acestor persoane sau bunuri.
- În cauza *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), 1995, în care reclamanta, o cipriotă greacă, se plângea de imposibilitatea de a avea acces la bunurile sale aflate în Nordul Ciprului, Curtea a constatat, în faza excepțiilor preliminare, că pierderea, de către reclamantă, a controlului asupra bunurilor sale era rezultatul ocupării de trupele turce a părții de nord a Ciprului și al creării „RTCN“ în această regiune, și că trupele turce o împiedicaseră pe reclamantă să aibă acces la proprietate. Actele denunțate erau, prin urmare, de natură a se afla sub „jurisdicția“ Turciei în sensul art. 1 din Convenție (*ibidem*, pct. 63-64). În hotărârea pe fond din aceeași cauză, aflându-se pe terenul „imputabilității“ pretinselor încălcări Turciei, a considerat că nu era cazul să stabilească dacă în realitate Turcia exercita în amănunt un control asupra politicii și a acțiunilor autorităților din „RTCN“. În fapt, numărul mare de soldați turci care au participat la misiuni active în zona în litigiu atesta că armata turcă exercita în practică un control global asupra acestei părți a insulei; acest control angaja responsabilitatea sa pentru politicile și acțiunile „RTCN“. Persoanele afectate de această politică sau de aceste acțiuni se aflau, prin urmare, sub „jurisdicția“ Turciei, iar pretinsele încălcări erau, astfel, „imputabile“ acestui stat [*Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1996, pct. 52-57].
- În cauza interstatală *Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, Curtea a reiterat constatarea generală din cauza *Loizidou*, conform căreia Turcia exercita în practică un control global asupra nordului Ciprului prin intermediul prezenței sale militare la fața locului, iar în consecință responsabilitatea din perspectiva Convenției era angajată pentru politicile și acțiunile autorităților „RTCN“. Curtea a subliniat că răspunderea Turciei în temeiul Convenției nu se poate limita la actele comise de soldații sau de funcționarii săi în Nordul Ciprului, ci se extindea și la faptele „RTCN“ care supraviețuia cu sprijinul militar și de alt tip al Turciei. „Jurisdicția“ Turciei se aplica, prin urmare, tuturor drepturilor materiale enunțate în Convenție și în Protocoalele adiționale pe care le ratificase, iar pretinsele încălcări ale acestor drepturi îi erau imputabile (pct. 76-77).
- În cauza *Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, privind asasinarea mai multor foști rezidenți ai „RTCN“ pe teritoriul Republicii Cipru și la anchetele desfășurate în această privință de autoritățile din „RTCN“, Curtea a reiterat că în opinia comunității internaționale Turcia ocupa Nordul Ciprului, „RTCN“ nefiind recunoscută ca stat în lumina dreptului internațional. Nordul Ciprului se afla sub controlul efectiv al Turciei în sensul Convenției. În plus, presupușii făptuitori ai omorurilor se refugiaseră în „RTCN“ și, în

consecință, Republica Cipru a fost împiedicată să avanseze în propria cercetare penală cu privire la aceștia și, prin urmare, să se conformeze obligațiilor care îi revin în temeiul Convenției (pct. 193).

120. A *doua* serie de cauze privește răspunderea *Rusiei* pentru actele săvârșite în „Republica Moldovenească Nistreană“ înființată într-o parte a teritoriului Moldovei. Astfel, în cauza *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, reclamanții, condamnați la moarte și, respectiv, la pedepse grele cu închisoarea de „curtea supremă“ a acestei entități, pretindeau o serie de încălcări ale drepturilor fundamentale, imputabile, în opinia lor, Rusiei. Curtea a constatat că în 1991-1992, forțe ale fostei Armate a 14-a (care a aparținut succesiv URSS și Rusiei) staționate în Transnistria, au luptat alături de și în interesul forțelor separatiste transnistrene. Au fost transferate cantități mari de arme din arsenalul Armatei a 14-a în mod deliberat separatiștilor, care, în plus, și-au putut însuși alte arme, fără a fi împiedicați de militarii ruși. În plus, pe întreaga durată a înfruntărilor dintre autoritățile moldovenești și separatiștii transnistreni, conducătorii ruși au susținut, prin declarațiile lor politice, autoritățile separatiste. Chiar după acordul de încetare a focului, Rusia a continuat să sprijine militar, politic și economic regimul separatist, asigurându-i astfel supraviețuirea și consolidarea, ca și dobândirea unei anumite autonomii în raport cu Moldova. În opinia Curții, toate faptele comise de soldații ruși față de reclamanți, inclusiv încredințarea acestora către regimul separatist, în contextul colaborării autorităților ruse cu acest regim ilegal și nerecunoscut de comunitatea internațională, erau de natură să angajeze răspunderea pentru consecințele actelor acestui regim. Toate elementele din dosar dovedeau că regiunea transnistreană continua să fie sub autoritatea efectivă, sau cel puțin sub influența decisivă, a Rusiei și că, în orice caz, supraviețuia cu sprijinul militar, economic, financiar și politic pe care i-l furniza atât înainte, cât și după ce ratificase Convenția. În aceste circumstanțe, reclamanții se aflau sub „jurisdicția“ Rusiei și răspunderea acesteia este angajată în privința actelor denunțate (pct. 377-394).

121. Această concluzie despre *răspunderea Rusiei* cu privire la Transnistria a fost reiterată în următoarele cauze:

- În cauza *Ivanţoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, referitoare la detenția continuă a 2 din cei 4 reclamanți din cauza *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, după pronunțarea hotărârii Marii Camere în această cauză și în pofida acestei hotărâri. Curtea a examinat dacă politica de sprijin către regimul separatist transnistrean dusă de Rusia a evoluat între 2004 și 2007, data punerii în libertate a reclamanților. A constatat că Rusia continua să mențină relații strânse cu „Republica Moldovenească Nistreană“, în special oferind acestui regim un sprijin politic, financiar și economic. Suplimentar, Curtea a observat că armata rusă (trupe, echipament și muniție) încă mai staționa pe teritoriul Moldovei la data eliberării reclamanților și astfel încălca atât angajamentele Rusiei de retragere completă, cât și legislația Republicii Moldova. Prin urmare, reclamanții se aflau sub „jurisdicția“ Rusiei, în sensul art. 1 din Convenție (pct. 116-120).
- În cauza *Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, privind capătul de cerere formulat de copii și de părinți aparținând comunității moldovenești din Transnistria în legătură cu efectele unei politici lingvistice adoptate în 1992 și în 1994 de regimul separatist și care interzicea folosirea alfabetului latin în instituțiile școlare, precum și cu măsurile luate succesiv pentru aplicarea acestei politici. Reiterând constatările sale deja cuprinse în hotărârile *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 1999, și *Ivanţoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, Curtea a subliniat că Rusia continua să sprijine militar, economic și financiar separatiștii din Transnistria (furnizând gaz, plătind pensii etc.). Astfel, faptele incriminate intrau sub jurisdicția Rusiei, deși agenții ruși nu fuseseră direct implicați deloc în măsurile luate împotriva școlilor reclamanților (pct. 116-123).
- În cauza *Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2016, care privea detenția unui bărbat bănuit de escrocherie, dispusă de instanțele din „Republica Moldovenească Nistreană“. În lipsa unor noi informații relevante care să dovedească contrarul, Curtea a

considerat concluzia sa cu privire la jurisdicția Rusiei, exprimată în toate hotărârile citate anterior, ca fiind încă valabilă pentru perioada care trebuie examinată în speță (pct. 109-111); a se vedea același raționament pentru o perioadă ulterioară în *Apcov împotriva Republicii Moldova și Rusiei*, 2017, pct. 24; *Eriomenco împotriva Republicii Moldova și Rusiei*, 2017, pct. 47; *Lypovchenko și Halabudenco împotriva Republicii Moldova și Rusiei*, 2024, pct. 87).

122. A treia ipoteză examinată de Curte este situația a două entități separatiste înființate în Georgia, și anume Osetia de Sud și Abhazia, mai cu seamă în timpul și după conflictul armat dintre Georgia și Rusia din august 2008, punct culminant într-o lungă serie de tensiuni, provocări și incidente între cele două țări. În observațiile sale, guvernul rus recunoscuse o prezență militară rusă semnificativă după încheierea ostilităților și oferise numeroase indicii pentru întinderea sprijinului economic și financiar pe care Federația Rusă l-a furnizat și continuă să-l furnizeze Osetiei de Sud și Abhaziei. Misiunea de anchetă a Uniunii Europene subliniase și relația de dependență nu numai din punct de vedere economic și financiar, dar și în termeni militari și politici; informațiile oferite revelau, de asemenea, relația preexistentă de subordonare dintre entitățile separatiste și Rusia, care durase pe toată durata fazei active a ostilităților și după încetarea lor. În raportul său, misiunea de anchetă a Uniunii Europene vorbea despre o „anexare în stare larvară“ a Osetiei de Sud și a Abhaziei de către Rusia. Curtea a apreciat că Federația Rusă exercita un control efectiv în Osetia de Sud și Abhazia (precum și într-o „zonă tampon“ situată în teritoriul georgian necontestat) pe parcursul perioadei cuprinse între data încetării ostilităților active și cea a retragerii oficiale a trupelor ruse. Chiar după această perioadă, puternica prezență rusă și dependența administrațiilor Osetiei de Sud și Abhaziei față de Rusia, de care depindea supraviețuirea lor (fapt demonstrat în special de acordurile de cooperare și de asistență semnate cu cea din urmă), arătau că existase continuitate în controlul efectiv asupra celor două teritorii. Evenimentele ulterioare încetării focului se aflau, prin urmare, sub jurisdicția Federației Ruse în sensul art. 1 din Convenție [*Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, pct. 161-175; *Georgia împotriva Rusiei (IV)* (dec.), 2023, pct. 43-45; *O.J. și J.O. împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 61].

123. Cu privire în special la susținerile de rele tratamente aplicate prizonierilor de război, cu toate că participarea directă a forțelor ruse nu era încă demonstrată în mod clar, Rusia era, de asemenea, responsabilă pentru acțiunile forțelor Osetiei de Sud, fără a fi necesar să se ofere dovada „controlului precis” asupra fiecărei acțiuni [*Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, pct. 276]. În legătură cu numeroșii resortisanți georgieni care fugiseră de conflict și nu mai aveau posibilitatea de a se întoarce în Osetia de Sud, și aceștia se aflau sub jurisdicția Rusiei. Astfel, faptul că domiciliile lor respective, la care erau împiedicați să ajungă, se situau în regiuni aflate sub „controlul efectiv“ al Federației Ruse, cât și faptul că aceasta din urmă exercita un „control efectiv“ la frontierele administrative, erau suficiente pentru stabilirea unei legături jurisdicționale în sensul art. 1 (*ibidem*, pct. 293-295).

124. Cu privire la Abhazia, Curtea a recunoscut, de asemenea, existența unui „control efectiv” al Rusiei pe teritoriul său într-o perioadă anterioară conflictului armat din 2008. A constatat că, de la conflictul dintre Abhazia și Georgia din 1992, Rusia își întinsese și își sporise în continuu influența asupra acestei regiuni pe plan militar, politic, economic și cultural. În acest sens, Curtea s-a întemeiat pe o lungă serie de circumstanțe factuale, cum ar fi faptul că forțele de menținere a păcii desfășurate în Abhazia erau alcătuite din personal militar rus; că după 2002 majoritatea populației din Abhazia primise cetățenia rusă; că Abhazia folosea moneda rusă ca mijloc de plată și depindea foarte mult de Rusia din punct de vedere economic; în sfârșit, că potrivit declarațiile repetate ale conducătorilor (de facto abhazi), Abhazia devenise într-o anumită măsură parte a Rusiei. Pe scurt, Abhazia nu putuse supraviețui decât cu sprijinul susținut și substanțial pe plan politic și economic dat de Rusia și cu influența militară care era atât de descurajatoare, încât era practic decisivă. Prin urmare, comportamentul autorităților de facto ale acestei regiuni se afla sub jurisdicția Rusiei în sensul art. 1 din Convenție (*Mamasakhlisi și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 323-340; *Taganova și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2024, pct. 216). La fel, acțiunile membrii forțelor armate abhaze erau imputabile Rusiei fără a fi

necesar să se ofere dovada „controlului precis” asupra fiecărei acțiuni (*Matkava și alții împotriva Rusiei*, 2023, pct. 96).

125. În sfârșit, a patra situație examinată de Curte privește răspunderea *Armeniei* pentru actele săvârșite în fosta „Republica Nagorno-Karabah“ înființată într-o parte a Azerbaidjanului. În fapt, la momentul dizolvării Uniunii Sovietice în decembrie 1991, Regiunea Autonomă Nagorno-Karabah („RANK”) era o provincie autonomă într-o enclavă a Republicii Sovietice Socialiste Azerbaidjan („RSS Azerbaidjan”). Nu exista o graniță comună între RANK și Republica Sovietică Socialistă Armenia („RSS Armenească”), care erau separate prin teritoriul azer. În 1988, au izbucnit ostilități armate în această regiune. În septembrie 1991 – la puțin timp după ce Azerbaidjanul și-a declarat independența față de Uniunea Sovietică – *Sovietul* RANK a anunțat înființarea „Republicii Nagorno-Karabah” („RNK”), care includea RANK și raionul azer Shahumyan. În urma unui referendum organizat în decembrie 1991 – pe care populația azeră l-a boicotat – și în cadrul căruia 99,9 % dintre alegători au votat în favoarea secesiunii „RNK”, aceasta și-a reafirmat independența de Azerbaidjan în ianuarie 1992. După aceea, conflictul a degenerat treptat într-un război. La sfârșitul anului 1993, trupele de origine armeană controlau aproape tot teritoriul fostei RANK și șapte regiuni azere învecinate. În mai 1994, părțile beligerante au semnat un acord de încetare a focului. Independența autoproclamată a „RNK” nu fusese recunoscută de niciun stat și nicio organizație internațională [*Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), 2015, pct. 12-31; *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, pct. 14-28]. Mai târziu, în noaptea dintre 1 și 2 aprilie 2016, au izbucnit confruntări violente în apropierea liniei de contact dintre „RNK” și Azerbaidjan (numite uneori „războiul de patru zile”). Acestea au durat până pe 5 aprilie 2016, dar alte ciocniri au avut loc mai târziu în aceeași lună [*Allahverdiyev împotriva Armeniei* (dec.), 2023, pct. 5; *Hakobyan împotriva Azerbaidjanului* (dec.), 2023, pct. 5].

126. La 27 septembrie 2020, un nou război a izbucnit în Nagorno-Karabah. Acesta a durat 44 de zile, până la 10 noiembrie 2020, dată la care a intrat în vigoare acordul de încetare a focului, semnat cu o zi înainte. Evenimentele ulterioare s-au soldat cu dizolvarea oficială a „RNK“ la 28 septembrie 2023 cu efect de la 1 ianuarie 2024. Curtea a luat act de aceste modificări; totuși, cauzele examinate până în prezent privesc fapte anterioare acestui nou conflict (*Nana Muradyan împotriva Armeniei*, 2022, pct. 91; *Hamzayan împotriva Armeniei*, 2024, pct. 26; *Varyan împotriva Armeniei*, 2024, pct. 70; *Petrosyan împotriva Armeniei*, 2025, pct. 98).

127. În cauza *Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), 2015, reclamanții, kurzi din Azerbaidjan originari din districtul Latchin (care face parte din Azerbaidjan și desparte Nagorno-Karabah de Armenia), se plângeau în imposibilitatea de a avea acces la domiciliul și la bunurile lor rămase acolo de când fuseseră obligați să părăsească districtul din cauza conflictului armat dintre cele două țări. În temeiul art. 1 din Convenție, Curtea a ținut seama de numeroase rapoarte și declarații publice – provenind, între altele, de la membri și de la foști membri ai guvernului armean – pentru a concluziona că, prin prezența sa militară și prin furnizarea de echipamente și de consiliere militară, Armenia participase încă de la început și în mod semnificativ la conflictul din Nagorno-Karabah. În opinia Curții, acest sprijin militar rămânea esențial pentru controlul asupra teritoriilor în cauză și, în plus, din faptele cauzei reieșea clar că Armenia acorda „RNK” un substanțial sprijin politic și financiar. În plus, rezidenții din „RNK“ erau obligați să primească pașapoarte armene pentru a călători în străinătate. Curtea a concluzionat că Armenia și „RNK” erau puternic integrate practic în toate domeniile importante și că „RNK” și administrația sa supraviețuiau datorită sprijinului militar, politic, financiar și de alt tip pe care îl acorda Armenia, care, prin urmare, exercita un control efectiv asupra Nagorno-Karabah și asupra teritoriilor învecinate. Pretinsele fapte *țineau, prin urmare, de jurisdicția Armeniei* (pct. 169-186).

128. Curtea a ajuns la aceeași concluzie în ceea ce privește jurisdicția Armeniei în următoarele cazuri:

- o comunitate a Martorilor lui Iehova căreia autoritățile din „RNK“ îi refuzaseră înregistrarea ca organizație religioasă (*Organizația religioasă creștină a Martorilor lui Iehova din RNK împotriva Armeniei*, 2022, pct. 47-49) și un Martor al lui Iehova căreia autoritățile din „RNK“

îi aplicaseră o amendă administrativă pentru că discutase Biblia cu un terț la domiciliul acestuia din urmă (*Hamzayan împotriva Armeniei*, 2024, pct. 26-27);

- un resortisant armean condamnat penal de instanțele din „RNK“ pentru refuzul de a efectua serviciul militar obligatoriu în această entitate (*Avanesyan împotriva Armeniei*, 2021, pct. 36-37);
- resortisanți armeni maltratați sau decedați în timpul serviciului militar obligatoriu pe teritoriul „RNK“ (*Zalyan și alții împotriva Armeniei*, 2016, pct. 213-215; *Muradyan împotriva Armeniei*, 2016, pct. 123-127; *Mirzoyan împotriva Armeniei*, 2019, pct. 56; *Nana Muradyan împotriva Armeniei*, 2022, pct. 88-92; *Hovhannisyan și Karapetyan împotriva Armeniei*, 2023, pct. 59-63; *Dimaksyan împotriva Armeniei*, 2023, pct. 42-44; *Varyan împotriva Armeniei*, 2024, pct. 67-70; *Petrosyan împotriva Armeniei*, 2025, pct. 97-102). În *Mirzoyan împotriva Armeniei*, 2019, Curtea a reținut cele două temeiuri ale jurisdicției – criteriul teritorial și criteriul personal –, victima directă fiind ucisă pe teritoriul controlat de Armenia de un ofițer al armatei armene (*ibidem*, pct. 56), în vreme ce în celelalte cauze citate anterior era suficient doar criteriul teritorial (a se vedea comparația dintre cele două cauze în *Nana Muradyan împotriva Armeniei*, 2022, pct. 91-92, cât și *Varyan împotriva Armeniei*, 2024, pct. 70). În *Hovhannisyan și Karapetyan împotriva Armeniei*, 2023, Curtea a refuzat să facă deosebirea între punctul de vedere material și cel procedural al art. 2 din Convenție, hotărând că faptele cauzei țineau de jurisdicția statului pârât atât din punct de vedere material (fiii reclamanților împușcați de un alt soldat armean în serviciul „RNK“), cât și procedural (ancheta desfășurată de autoritățile armene; *ibidem*, pct. 57-63).

b. Jurisdicția statului care suferă o acțiune militară străină (sau nerecunoscută de comunitatea internațională) pe teritoriul său

129. Răspunderea statului contractant „pasiv“, adică cel care suferă o acțiune militară străină din partea altui stat (parte sau nu la Convenție) sau a unui regim local nerecunoscut de comunitatea internațională, urmează o logică diferită de cea a statului „activ“. Curtea nu caută să stabilească dacă acest stat are „jurisdicția“, deoarece se prezumă că aceasta este exercitată în mod normal pe teritoriul statului; Curtea pleacă totdeauna de la prezumția că faptele în cauză se află sub jurisdicția statului „pasiv“ (*Ioannides împotriva Ciprului**, 2025, pct. 75). În schimb, în circumstanțe excepționale, atunci când acest stat se află în incapacitatea de a-și exercita autoritatea asupra unei părți a teritoriului său, această prezumție poate fi *limitată*. Cu alte cuvinte, există o prezumție de competență, iar Curtea trebuie să stabilească dacă sunt motive rezonabile pentru a infirma această prezumție [*Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, pct. 139].

130. Competența statului pârât poate fi limitată din cauza unei ocupații militare de către forțele armate ale altui stat care controlează efectiv respectivul teritoriu, a unor acte de război sau de rebeliune sau a actelor unui stat străin care sprijină înființarea unui regim nerecunoscut pe teritoriul statului în cauză. Pentru a concluziona existența unei astfel de situații excepționale, Curtea trebuie să examineze, pe de o parte, ansamblul elementelor de fapt obiective de natură să limiteze exercitarea efectivă a autorității unui stat asupra teritoriul său și, pe de altă parte, comportamentul acestuia. Într-adevăr, angajamentele luate de o parte contractantă în temeiul art. 1 includ, pe lângă obligația de a se abține de la orice ingerință în exercitarea drepturilor și libertăților garantate, obligații pozitive de a lua măsurile adecvate pentru a asigura respectarea acestor drepturi și libertăți pe teritoriul său. Aceste obligații subzistă chiar și în cazul unei limitări privind exercitarea autorității asupra unei părți a teritoriului, așa că statul are obligația de a lua toate măsurile adecvate care rămân în puterea sa [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 312-313; *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, pct. 127-129]. Obligația care îi revine statului pârât în temeiul art. 1 din Convenție de a „recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile [garantate de Convenție]”, se limitează, în mod normal, la obligația pozitivă de a lua măsurile care îi sunt în putere și în conformitate cu dreptul internațional, fie de ordin diplomatic, economic, judiciar sau de alt tip

[*Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, pct. 109; *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 331].

131. Pe baza principiilor enunțate mai sus, Curtea a recunoscut „jurisdicția“ Republicii Moldova în privința încălcărilor comise pe teritoriul transnistrean, în ciuda faptului că statul moldovenesc era împiedicat să exercite un control efectiv asupra acestei părți din teritoriul său [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 322-331; *Ivanţoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 105-106; *Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, pct. 109-110; *Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2016, pct. 99-100]. Faptul că, în temeiul dreptului internațional, regiunea este recunoscută ca parte a teritoriului Moldovei angajează pentru aceasta o obligație pozitivă, întemeiată pe art. 1 din Convenție, de a folosi toate mijloacele legale și diplomatice de care dispune pentru a continua să garanteze persoanelor care trăiesc în regiune exercitarea drepturilor și libertăților consacrate în Convenție (a se vedea, pentru a reaminti principiile, *Pocasovschi și Mihăilă împotriva Republicii Moldova și Rusiei*, 2018, pct. 43-44). Se observă că această cauză se referea la o situație specifică. Deținuți în condiții necorespunzătoare dintr-un penitenciar din Moldova s-au plâns că apa și electricitatea fuseseră tăiate de entitatea separatistă. Deși autoritatea municipală care a dispus întreruperea apei, a încălzirii și a electricității era sub controlul acestei entități, spre deosebire de alte cauze, autoritățile din Moldova exercitau un control efectiv asupra penitenciarului în cadrul căruia se petrecuseră pretinsele încălcări, ca și asupra deținuților. Prin urmare, acestea ar fi putut lua măsuri pentru a interveni direct (pct. 46).

132. În cauza *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, un refugiat armean care fusese obligat să-și abandoneze domiciliul situat în regiunea Chahoumian din Azerbaidjan în 1992 în timpul conflictului dintre Armenia și Azerbaidjan în ceea ce privește Nagorno-Karabah (a se vedea mai sus), s-a plâns că nu era în măsură să revină în satul său, să aibă acces la bunurile sale rămase acolo și să le utilizeze. Este vorba despre prima cauză în care i se solicita Curții să se pronunțe asupra unei plângeri îndreptate împotriva unui stat care pierduse controlul asupra unei părți din teritoriul său din cauza războiului și a unei ocupații, dar despre care se susține că este răspunzător pentru refuzarea accesului unei persoane strămutate la bunurile situate într-o regiune rămasă sub controlul său. Curtea a subliniat mai întâi că satul în cauză se afla pe teritoriul internațional recunoscut al Azerbaidjanului și că, prin urmare, se aplica prezumția jurisdicției Azerbaidjanului. Așadar Guvernul Azerbaidjanului avea obligația să demonstreze existența unor circumstanțe excepționale de natură să-i limiteze răspunderea în temeiul art. 1 din Convenție. Pe baza elementelor de fapt prezentate în fața sa, Curtea a reținut că nu se putea determina cu certitudine dacă forțe militare azere fuseseră prezente în sat pe parcursul perioadei care ține de competența sa temporală (adică de la ratificarea Convenției de către Azerbaidjan). Pe de altă parte, a subliniat că niciuna dintre părți nu susținuse că „Republica Nagorno-Karabah” ar fi avut trupe în sat. Nu este convinsă de argumentul Guvernului care afirmă că, prin faptul că satul se situa într-o zonă contestată și că era înconjurat de mine și încercuit de poziții militare, responsabilitatea Azerbaidjanului acolo din perspectiva Convenției era limitată. Într-adevăr, contrar altor cauze similare, în ceea ce privește Transnistria sau Ciprul de Nord, teritoriul respectiv nu era ocupat de forțele armate ale unui stat terț. Faptele cauzei *țineau, prin urmare, de jurisdicția Azerbaidjanului* (pct. 132-151).

133. O situație particulară a avut loc în cauza *Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, în care reclamantul a denunțat menținerea sa în arest de către autoritățile Republicii autonome Adjaria, o unitate teritorială autonomă a Georgiei, în pofida grațierii de care beneficiase cu privire la prima sa condamnare și a achitării pronunțate de Curtea Supremă a Georgiei în ceea ce privește cea de-a doua condamnare a sa. Curtea a constatat că Georgia ratificase Convenția cu efect pentru întregul său teritoriu și că niciun alt stat nu exercita în practică controlul global în Adjaria. La ratificarea Convenției, Georgia nu formulase în aplicarea art. 57 din Convenție nicio rezervă specifică privind Adjaria sau dificultățile de a-și exercita jurisdicția asupra acestui teritoriu; de altfel, în orice caz, o astfel de rezervă ar fi fost lipsită de efect, deoarece Convenția nu permite nicio excluziune teritorială, cu excepția cazului prevăzut la art. 56 § 1 din Convenție (teritorii dependente). Prin urmare, faptele denunțate se

aflau sub „jurisdicția“ Georgiei, în sensul art. 1 din Convenție (pct. 139-143). Curtea s-a plasat în continuare pe terenul „imputabilității“ pretinselor încălcări statului georgian. Aceasta a subliniat că autoritățile centrale făcuseră fără succes toate demersurile procedurale posibile în dreptul intern pentru a obține executarea hotărârii de achitare a reclamantului, că făcuseră uz de mijloace politice pentru a soluționa litigiul și reiteraseră cererea lor de punere în libertate a persoanei în cauză pe lângă autoritățile din Adjaria, de mai multe ori și cu insistență. Prin urmare, faptele denunțate de reclamant erau în mod direct atribuibile autorităților locale din Adjaria. Cu toate acestea, chiar dacă s-ar putea concepte că un stat întâmpină dificultăți în a asigura respectarea drepturilor garantate de Convenție pe întregul său teritoriu, orice stat care a ratificat Convenția este răspunzător pentru evenimentele care au loc în orice loc de pe teritoriul său național. Prin urmare, Curtea a considerat că, în mod exclusiv, *era răspunderea statului Georgia* din perspectiva Convenției (pct. 144-150).

134. Dacă un stat contractant se află în imposibilitatea de a-și exercita autoritatea pe întreg teritoriul său ca urmare a unei situații constrângătoare de fapt, acest stat nu încetează astfel să-și exercite jurisdicția în sensul art. 1 din Convenție asupra acelei părți de teritoriu care temporar se află în afara controlul său [*Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, pct. 130; *Mamasakhlisi și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 317; *O.J. și J.O. împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 60; *Taganova și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2024, pct. 213; *Ioannides împotriva Ciprului**, 2025, pct. 75]. Astfel, într-o cauză privind imposibilitatea, pentru reclamanți, de a dispune de bunurile lor situate în regiunea Abhazia, pe care au trebuit să le lase în urmă întrucât în această regiune izbucniseră ostilități la începutul anilor 1990, Curtea a afirmat că, fiind recunoscută ca făcând parte din Georgia în dreptul internațional, Abhazia intra sub jurisdicția teritorială a acestui stat (*Taganova și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2024, pct. 213-214). O astfel de situație efectivă are totuși ca efect reducerea aplicabilității acestei jurisdicții, în sensul că angajamentul asumat de statul contractant în temeiul art. 1 trebuie să fie examinat de Curte doar în lumina obligațiilor pozitive ale statului în raport cu persoanele care se află pe teritoriul său. Statul în cauză trebuie, cu toate mijloacele legale și diplomatice de care dispune față de țările terțe și organizațiile internaționale, să încerce să continue să garanteze exercitarea drepturilor și libertăților enunțate în Convenție. Cu toate că nu este de competența Curții să indice care sunt cele mai eficiente măsuri pe care autorități trebuie să le ia pentru a-și îndeplini obligațiile, aceasta trebuie totuși să se asigure că măsurile efectiv luate erau adecvate și suficiente în speță. Confruntată cu o omisiune parțială sau totală, sarcina Curții este de a stabili în ce măsură un efort minim ar fi trebuit întreprins atunci când acest lucru era încă posibil. O astfel de sarcină este cu atât mai necesară, de exemplu, în cazul unei pretinse încălcări a unor drepturi absolute precum cele garantate de art. 2 și art. 3 din Convenție [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 333-334].

135. Pe baza jurisprudenței existente, pot fi identificate *șase obligații pozitive* fundamentale ale statului „pasiv” și anume:

a) Trei obligații generale

   i. să-și afirme și să-și reafirme suveranitatea pe teritoriul în litigiu [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 339-341 și 343; *Ivanţoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 108];
   ii. să se abțină de la orice sprijin pentru regimul nerecunoscut de comunitatea internațională [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 345];
   iii. să acționeze în scopul restabilirii controlului asupra teritoriului în litigiu (*ibidem*, pct. 341-344; *Ivanţoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 108; *Mamasakhlisi și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 400-401; *O.J. și J.O. împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 79).

b) Trei obligații speciale, cu privire la reclamanții individuali

i. să încerce să rezolve situația reclamanților prin mijloace politice și diplomatice [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 346-347; *Ivanţoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 109; *Mamasakhlisi și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 401-403; *O.J. și J.O. împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 80];

ii. să încerce să rezolve situația reclamanților prin mijloace practice și tehnice corespunzătoare [*Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, pct. 147; *Mamasakhlisi și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 405-406];

iii. să ia măsuri corespunzătoare de ordin judiciar pentru a apăra drepturile reclamanților [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 346-347; *Ivanţoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 110].

136. De altfel, Curtea a considerat că eforturile statului „pasiv“ vizat în cele șase direcții citate anterior trebuiau să fie constante și permanente [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 348-352; *Ivanţoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 111; *Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012 pct. 148]. Cu toate acestea, întrebarea dacă statul vizat și-a îndeplinit obligațiile pozitive așa cum sunt definite de jurisprudența Curții ține de fondul cauzei și nu de art. 1 din Convenție (a se vedea, de exemplu, *Mamasakhlisi și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 398-410; *O.J. și J.O. împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 60; *Ioannides împotriva Ciprului**, 2025, pct. 79).

137. Astfel, de exemplu, în cauza *Ioannides împotriva Ciprului**, 2025, reclamanta era proprietara unei case situate într-un sector al zonei tampon (creată după invadarea Ciprului de către Turcia în 1974) inaccesibilă publicului și nesubordonată controlului efectiv al Ciprului. Această casă era, cel puțin pentru o vreme, ocupată de Forța Organizației Națiunilor Unite însărcinată cu menținerea păcii în Cipru (UNFICYP). Curtea a arătat că proprietatea în litigiu se afla, fără nicio îndoială, sub jurisdicția teritorială a Ciprului. Cu toate acestea, domeniul de aplicare al exercitării acestei jurisdicții trebuia să fie evaluat pentru fiecare dintre capetele de cerere specifice ale reclamantei, distingând situațiile în care lipsa unui control efectiv al statului asupra unei părți a teritoriului său nu lasă să existe decât obligații pozitive de situațiile în care existența unui control deplin asupra persoanelor vizate implică răspunderea sa directă (*ibidem*, pct. 79-80). Hotărând pe fondul cauzei, Curtea a constatat neîncălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 (dreptul la respectarea bunurilor) din cauza imposibilității de a avea acces la casa respectivă, pe motiv că, neavând decât obligații pozitive așa cum s-a prezentat supra, Ciprul luase toate măsurile aflate încă în competența sa și în conformitate cu obligațiile ce decurg din dreptul internațional, în special în cooperare cu UNFICYP (*ibidem*, pct. 101-104). În schimb, Curtea a constatat o încălcare a aceleiași prevederi pe motivul refuzului Ciprului de a plăti reclamantei chirie în schimbul ocupării casei sale de către UNFICYP, statul cipriot dându-și consimțământul la ocuparea respectivă și păstrându-și posibilitatea de a-i stabili condițiile. Amestecul denunțat era deci direct imputabil statului pârât (*ibidem*, pct. 105-107).

138. De altfel, deficiențele ordinii juridice și deciziile „instanțelor” de facto ale entității nerecunoscute de comunitatea internațională nu pot fi imputate statului „pasiv” (*O.J. și J.O. împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2023, pct. 88).

4. Cazul particular al schimbărilor climatice

139. În cauza *Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32* (dec.) (MC), 2024, un grup de cetățeni portughezi cu reședința în Portugalia pretindeau încălcarea mai multor articole din Convenție ca urmare a efectelor atât prezente cât și viitoare ale schimbărilor climatice, pe care le atribuiau țării lor de origine și altor douăzeci și trei de state contractante. Aceștia menționau în special valurile de căldură, incendiile de pădure și fumul acestora, care, în opinia lor, aveau efecte asupra vieții, a bunăstării, a sănătății mintale și a plăcerii de a trăi în casele lor. Curtea a hotărât că reclamanții se aflau sub jurisdicția teritorială a Portugaliei și nu a altor state pârâte, niciunul dintre motivele pentru

stabilirea jurisdicției extrateritoriale definite de propria jurisprudență constantă nefiind aplicabil în circumstanțele cauzei, chiar ținând seama de evoluția jurisprudenței existente legate de jurisdicția extrateritorială și de „împrejurările excepționale” și de „împrejurările proprii” invocate de reclamanți. Reținând caracteristicile specifice ale cauzelor legate de schimbările climatice ca problemă globală cu arie de aplicare universală și transfrontalieră, Curtea a apreciat că aceste cauze nu pot servi în sine drept bază pentru crearea, prin intermediul interpretării judiciare, a unui motiv inedit pentru stabilirea jurisdicției extrateritoriale și nici nu pot justifica o extindere a motivelor existente. În primul rând, nu este posibil să se considere că obligațiile pozitive care sunt propuse a fi impuse statelor în ceea ce privește problema schimbărilor climatice pot fi un motiv suficient pentru a concluziona privind exercitarea de către stat a jurisdicției în privința persoanelor aflate în afara teritoriului său sau în afara autorității și a controlului său. De altfel, faptul că persoanele în cauză sunt cetățeni ai Uniunii Europene (ca urmare a naționalității lor dintr-un stat membru) nu poate servi pentru a se stabili o legătură jurisdicțională între ele și statele pârâte care sunt în egală măsură membre ale UE. În al doilea rând, Convenția nu a fost concepută să asigure protecția generală a mediului ca atare și nu este în mod specific adaptată să trateze acest aspect special. A admite contrariul ar însemna o îndepărtare în mod radical de logica pe care se întemeiază sistemul de protecție al Convenției, care se bazează în principal și fundamental pe principiile jurisdicției teritoriale și al subsidiarității. În al treilea rând, în ceea ce privește recurgerea la criteriul „controlului asupra intereselor reclamanților protejate de Convenție” propusă de reclamanți, noțiunea de jurisdicție extrateritorială în sensul art. 1 impune un control asupra persoanei înseși și nu asupra intereselor sale ca atare. A stabili exercitarea de către un stat a jurisdicției sale extrateritoriale în lumina acestui criteriu ar face extrem de imprevizibilă sfera obligațiilor care decurg din Convenție și ar însemna pentru state un nivel de neconceput de incertitudine (*ibidem*, pct. 181-213).

II. Delegarea puterilor statului sau exercitarea lor împreună cu alte state

140. Faptul că un stat contractant execută o decizie sau un ordin emis de autoritatea unui stat străin nu este suficient în sine pentru a-l exonera de obligațiile asumate în temeiul Convenției [*Jaloud împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, pct. 143].

141. Numai faptul că un stat își exercită dreptul de vot în cadrul unei entități inter-statale nu este suficient ca persoanele afectate de actele acestei entități să fie considerate ca aflându-se sub jurisdicția acestui stat, în sensul art. 1 din Convenție. Prima cauză în care Comisia a trebuit să examineze acest gen de situație era cauza *Hess împotriva Regatului Unit* (decizia Comisiei), 1975. Rudolf Hess, fostul șef al cancelariei Partidului Național Socialist german, condamnat la închisoare pe viață de Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg, era deținut la Penitenciarul aliaților din Spandau, la Berlin. Acest penitenciar era administrat împreună de cele patru puteri ocupante (Regatul Unit, Statele Unite, Franța și Uniunea Sovietică), iar toate deciziile privind această administrație nu puteau fi luate decât printr-o decizie unanimă a reprezentanților celor patru state. Regatul Unit acționa, prin urmare, ca partener, împărțind autoritatea și răspunderea cu celelalte trei puteri. Comisia a apreciat că această autoritate comună nu putea fi împărțită în patru jurisdicții separate și că, prin urmare, participarea Regatului Unit la gestionarea penitenciarului nu era o chestiune aflată sub jurisdicția acestui stat. Cererea a fost declarată incompatibilă *ratione personae* cu Convenția.

A. Pretinsa încălcare imputabilă Uniunii Europene: prezumția *Bosphorus* sau principiul protecției echivalente

142. În hotărârea *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), 2005, privind aplicarea, în statul pârât, a regulamentului UE adoptat pe baza unei rezoluții a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite (CSONU), Curtea a elaborat un dispozitiv jurisprudențial nuanțat care poate fi rezumat astfel:

- Statele rămân responsabile în temeiul Convenției cu privire la măsurile pe care le iau pentru aplicarea obligațiilor juridice internaționale, inclusiv atunci când aceste obligații decurg din apartenența lor la o organizație internațională căreia i-au transferat o parte din suveranitate.
- Cu toate acestea, o măsură luată în executarea unor astfel de obligații trebuie să fie considerată justificată de vreme ce organizația în cauză acordă drepturilor fundamentale o protecție cel puțin echivalentă – adică să fie comparabilă – celei asigurate de Convenție.
- Cu toate acestea, respectiva justificare dispare în două ipoteze:
  - atunci când actele în litigiu nu țin strict de obligațiile juridice internaționale ale statul pârât, în special atunci când a exercitat o putere de apreciere,

  precum și
  - atunci când protecția drepturilor în cauză, garantate de Convenție, prezintă o vădită insuficiență.

143. În cauza *M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2012, guvernul belgian revendica beneficiul prezumției Bosphorus cu motivarea că, prin returnarea reclamantului în Grecia, nu făcuse altceva decât să acționeze conform Regulamentului „Dublin II“. Curtea a răspuns că, prin clauza numită „de suveranitate” de la art. 3 § 2 din regulament, același guvern dispusese de o competență de apreciere care i-ar fi permis să nu returneze persoana în cauză și astfel să respecte Convenția. În consecință, prezumția nu a fost aplicată (pct. 339-340).

B. Presupusa încălcare imputabilă ONU

144. În privința ONU, trebuie deosebite două ipoteze:

1. operațiunile militare internaționale și
2. sancțiunile internaționale hotărâte de CSONU.

1. Operațiuni militare internaționale

145. În ceea ce privește pretinsele încălcări ale drepturilor omului în cadrul operațiunilor militare internaționale, Curtea a căutat, în special, să stabilească entitatea răspunzătoare de operațiunea sau de acțiunea militară în cauză, adică entitatea cu autoritatea și puterea de control finale.

146. În cauza *Behrami și Behrami împotriva Franței și Saramati împotriva Franței, Germaniei și Norvegiei* (dec.) (MC), 2007, persoanele în cauză fuseseră victimele unor lovituri aeriene și, respectiv, ale unei privări de libertate în cadrul operațiunilor militare ale NATO pe teritoriul Iugoslaviei în 1999. O rezoluție a CSONU prevedea stabilirea unei prezențe de securitate (KFOR) de către „statele membre și organizațiile internaționale competente“, „sub egida Organizația Națiunilor Unite“, cu o „participare semnificativă a NATO“, dar „sub comandă și control unificate“. Această rezoluție prevedea și stabilirea, sub egida ONU, a unei administrații interimare pentru Kosovo (UNMIK).

147. În decizia sa, Curtea a examinat dacă faptele în cauză erau atribuibile ONU. S-a referit la delegarea de către CSONU a competențelor sale în baza Capitolului VII din Carta ONU, elementul decisiv fiind, în acest caz, problema de a stabili dacă CSONU își menține „autoritatea și controlul globale“ asupra forțele armate. Aplicând acest criteriu, Curtea a statuat că CSONU își păstrase într-adevăr „autoritatea și controlul finale“. Stabilind că faptele și omisiunile UNMIK și ale KFOR erau atribuibile ONU, Curtea a declarat cererile incompatibile *ratione personae* cu Convenția.

148. Cauza *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, se referea la decesul a șase irakieni uciși sau răniți mortal de soldați britanici la invadarea Irakului, atunci când Regatul Unit avea statutul de putere ocupantă. Curtea a procedat la o analiză clasică în temeiul art. 1 din Convenție pentru a stabili dacă victimele se aflau sub „jurisdicția“ Regatului Unit. A constatat că, la acel moment, Regatul Unit își asuma în Irak (împreună cu Statele Unite) anumite prerogative de putere publică ce aparțin în mod normal unui stat suveran. În aceste circumstanțe excepționale, exista o „relație judiciară“ între Regatul Unit și persoanele ucise. Cu privire la CSONU, acesta doar recunoscuse rolul și statutul puterilor ocupante în Irak.

149. În cauza *Al-Jedda împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, din aceeași zi cu hotărârea *Al-Skeini și alții*, Curtea s-a pronunțat asupra cererii unui civil irakian, încarcerat timp de peste trei ani într-o tabără de detenție administrată de forțele britanice în Irak. Guvernul pârât susținea că această încarcerare se putea imputa ONU și nu Regatului Unit. Curtea a respins acest argument. A subliniat că nicio rezoluție a CSONU nu prevedea modul în care ar fi trebuit repartizate puterile în Irak sub regimul de ocupație. Unicul rol care îi revenea ONU era în domeniile ajutorului umanitar, al sprijinului pentru reconstrucție etc., dar nu în materie de securitate. Însă, deoarece CSONU nu exercita nici controlul efectiv și nici autoritatea și controlul finale asupra acțiunilor și omisiunilor soldaților forței multinaționale, încarcerarea reclamantului nu i se putea imputa ONU.

150. Al doilea argument al Regatului Unit în această cauză a fost să susțină că Rezoluția 1546 a CSONU îl obliga să recurgă la încarcerarea în Irak și că, ca efect al art. 103 din Carta ONU, obligațiile enunțate în această rezoluție primau asupra celor care îi revin în temeiul Convenției. Totuși, Curtea a subliniat că ONU nu fusese creată cu unicul scop de menținere a păcii și a siguranței internaționale, ci și pentru a „realiza cooperarea internațională [...] dezvoltând și încurajând respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale“. Or art. 24 § 2 din Cartă impune CSONU să acționeze conform scopurilor și principiilor Națiunilor Unite. Curtea a concluzionat că, atunci când trebuie interpretată o rezoluție a CSONU, trebuie pornit de la prezumția potrivit căreia acesta nu avea intenția de a impune statelor

membre o obligație care ar contraveni principiilor fundamentale în materie de apărare a drepturilor omului. În caz de ambiguitate în textul unei rezoluții a CSONU, Curtea trebuie, prin urmare, să rețină interpretarea care corespunde mai bine cerințelor Convenției și care permite a se evita orice conflict de obligații.

151. Pe de altă parte, Curtea a confirmat recent principiile din hotărârea *Al-Jedda* în hotărârea *Hassan împotriva Regatului Unit* (MC), 2014, privind capturarea unui resortisant irakian de către forțele armate ale Regatului Unit și detenția sa într-o tabără în cursul ostilităților din 2003. Era prima cauză în care un stat pârât invoca dreptul internațional pentru a cere Curții să se pronunța cu privire la inaplicabilitatea obligațiilor sale ce decurg din art. 5 din Convenție sau, în caz contrar, să le interpreteze în lumina competențelor privind arestarea conferite de dreptul internațional umanitar. Curtea s-a pronunțat, în unanimitate, că victima se afla sub jurisdicția Regatului Unit și nu a Statelor Unite cum susținea Guvernul Regatului Unit. Curtea a respins teza acestuia din urmă negând aplicarea oricărei jurisdicții în faza ostilităților active în contextul unui conflict armat internațional, când agenții statului contractant acționează pe un teritoriu pe care acesta nu este puterea ocupantă și când comportamentul statului contractant este atunci reglementat mai degrabă de prevederile dreptului internațional umanitar. Curtea consideră că o astfel de concluzie ar fi contrară jurisprudenței sale anterioare. A considerat și că, chiar după trecerea localității respective de sub puterea Regatului Unit sub aceea a Statelor Unite, primul păstrase autoritatea și controlul asupra tuturor aspectelor din capetele de cerere invocate de reclamant.

2. Sancțiuni internaționale hotărâte de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite

152. Problema sancțiunilor hotărâte de CSONU a fost abordată în cauza *Nada împotriva Elveției* (MC), 2012, care privea interdicția ca reclamantul să tranziteze teritoriul elvețian, calea unică prin care putea ieși din îngusta enclava italiană în care locuia. Această restricție îi era impusă de autoritățile din Elveția în executarea rezoluțiilor adoptate de CSONU în cadrul combaterii terorismului (mai cu seamă talibanii și Al-Qaida). Curtea a recunoscut mai întâi admisibilitatea cererii *ratione personae*: cu toate că este vorba despre aplicarea unei rezoluții a CSONU, actele contestate fuseseră întreprinse de autoritățile din Elveția. Cu privire la fondul cauzei, Curtea a observat că termenii rezoluției erau clari și expliciți, impunând Elveției obligația de a introduce măsuri susceptibile să reprezinte o atingere adusă drepturilor omului. Curtea a dedus că fusese răsturnată prezumția potrivit căreia o rezoluție a CSONU nu putea să fie interpretată în sensul că impune statelor membre o obligație care ar contraveni principiilor fundamentale în materie de apărare a drepturilor omului. De altfel, Curtea nu a contestat forța de constrângere a rezoluției CSONU. Cu toate acestea, Curtea a constatat că Elveția se bucura de o latitudine – cu siguranță restrânsă, dar totuși reală – în aplicarea rezoluțiilor (a se vedea, în special, pct. 179 din hotărâre). În aceste circumstanțe, statul nu mai putea să se ascundă în spatele naturii constrângătoare a rezoluțiilor; dimpotrivă, ar fi trebuit să convingă Curtea că luase – sau cel puțin încercase să ia – „toate măsurile previzibile în vederea adaptării regimului sancțiunilor la situația individuală a reclamantului“ (pct. 196).

153. Curtea a ajuns la o concluzie similară în cauza *Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției* (MC), 2016. Reclamanții erau un resortisant irakian responsabil cu finanțele serviciilor secrete irakiene sub regimul lui Saddam Hussein și o întreprindere aflată în posesia sa. Întrucât reclamanții au fost înregistrați pe listele de sancțiuni anexate la Rezoluția 1483 (2003) a CSONU privind Irakul, activele lor din Elveția au fost înghețate și au făcut obiectul unei proceduri de confiscare. Tribunalul Federal elvețian s-a limitat la a verifica dacă numele reclamanților figurau efectiv pe listele întocmite de Comitetul de Sancțiuni și dacă posesiunile în cauză se aflau în proprietatea lor. În schimb, a refuzat să examineze afirmațiile acestora privind compatibilitatea procedurii de confiscare a bunurilor lor cu garanțiile fundamentale ale unui proces echitabil consacrate de Convenție. Tribunalul federal a invocat prioritatea absolută a obligațiilor care decurg din Carta Națiunilor Unite și a deciziilor luate de CSONU conform Cartei asupra oricărei alte norme din dreptul internațional, caracterul foarte precis și

detaliat al obligațiilor impuse statelor prin rezoluție nelăsându-le acestora nicio libertate. Curtea a apreciat că astfel de rezoluții trebuie interpretate întotdeauna pornind de la prezumția (care poate fi combătută) potrivit căreia CSONU nu are intenția de a impune statelor o obligație care ar contraveni principiilor fundamentale în materie de apărare a drepturilor omului. Prin urmare, atunci când nu conține o formulă clară și explicită care să excludă sau să limiteze respectarea drepturilor omului în cadrul aplicării sancțiunilor, rezoluția trebuie întotdeauna să fie înțeleasă ca autorizând instanțele naționale să efectueze un control suficient pentru a permite evitarea arbitrarului. Prin urmare, în această măsură, Elveția rămânea răspunzătoare pentru o eventuală încălcare a dreptului la un proces echitabil.

C. Imputabilitatea presupusei încălcări altor organizații internaționale

154. Cu privire la alte organizații internaționale, Curtea a urmat întotdeauna un demers specific care distinge două cazuri diferite.

155. Atunci când reclamantul denunță o *lacună structurală* a mecanismului intern al organizației internaționale vizate, Curtea aplică de fapt logica *Bosphorus* și verifică dacă statele, în momentul când au transferat o parte din puterile lor suverane acestei organizații internaționale, au vegheat ca aceste drepturi garantate de Convenție să primească o protecție echivalentă celei din Convenție [*Gasparini împotriva Italiei și Belgiei* (dec.), 2009; *Rambus Inc. împotriva Germaniei* (dec.), 2009; *Klausecker împotriva Germaniei* (dec.), 2015].

156. În schimb, atunci când reclamantul se plânge nu de o lacună structurală a mecanismului intern al organizației internaționale în cauză, ci de o *decizie specială* luată în cadrul acesteia, cererea este incompatibilă *ratione personae* cu dispozițiile Convenției [*Boivin împotriva a 34 state membre ale Consiliului Europei* (dec.), 2008; *Connolly împotriva a 15 state membre ale Uniunii Europene* (dec.), 2008; *Beygo împotriva a 46 state membre ale Consiliului Europei* (dec.), 2009; *López Cifuentes împotriva Spaniei* (dec.), 2009]. Simplul fapt că statul pârât, conform normelor procedurale relevante ale organizației în cauză, a prezentat observații în cadrul cauzei care a dat naștere deciziei în litigiu nu angajează, ca atare, răspunderea acestui stat în temeiul Convenției [*Konkurrenten.no AS împotriva Norvegiei* (dec.), 2019 pct. 41].

III. Sarcina și criteriul probei în materie de jurisdicție

A. Sarcina probei și posibilitatea de a trage concluzii

1. Sarcina probei

157. Conform unui principiu general al dreptului, sarcina inițială de a dovedi o susținere revine părții care a formulat-o (affirmanti incumbit probatio). Totuși, nu este totdeauna necesar ca acest principiu să fie aplicat strict. În cazul în care statul pârât este singurul care are acces la informații care să coroboreze sau, dimpotrivă, să infirme afirmațiile reclamantului, dar nu dă o explicație satisfăcătoare și convingătoare privind faptele care, în totalitatea lor sau în cea mai mare parte, sunt cunoscute în exclusivitate de autoritățile sale, Curtea poate trage concluzii care ar putea fi în defavoarea guvernului pârât. Pentru aceasta, trebuie totuși să existe elemente concordante care să susțină afirmațiile reclamantului [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 255-256; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 435-436].

2. Posibilitatea de a trage concluzii

158. Art. 38 din Convenție impune statelor contractante să pună la dispoziție toate facilitățile necesare Curții, cerute de aceasta pentru a stabili faptele sau a-și îndeplini atribuțiile de ordin general aferente examinării cererilor. Comportamentul pe care îl au părțile în timpul căutării dovezilor poate, prin urmare, să fie luat în considerare și pot fi trase concluzii din acest comportament [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 256 și 380, *Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, pct. 341; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 437]. În trecut, Curtea a tras concluzii privind lipsa remiterii de către statul pârât a documentelor care îi erau cerute [*Timurtaș împotriva Turciei*, 2000, pct. 66-72; *Akkum și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 185-190 și 225; *Çelikbilek împotriva Turciei*, 2005, pct. 56-63; *El-Masri împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, pct. 152-167]. În cauza *El-Masri împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, Curtea a transferat guvernului pârât sarcina probei după ce s-a convins că exista un început de dovadă în sprijinul versiunii reclamantului cu privire la fapte. Întrucât Guvernul nu a oferit nici explicații relevante, nici probe documentare, Curtea a tras concluzii pornind de la documentele disponibile, ca și de la comportamentul autorităților, și a considerat că alegațiile reclamantului erau suficient de convingătoare și stabilite dincolo de orice îndoială rezonabilă (*ibidem*, pct. 165-167). În cauza *Matkava și alții împotriva Rusiei*, 2023, Curtea a concluzionat pe baza refuzului autorităților ruse de a iniția o anchetă și a refuzului guvernului rus de a furniza documentele în legătură cu investigarea desfășurată de autoritățile de facto ale „Republicii Abhazia”, entitate nerecunoscută ca stat în dreptul internațional și controlată de Rusia (*ibidem*, pct. 102-103).

159. De asemenea, Curtea face referință în această privință la art. 44A din regulamentul său, care dispune că părțile au obligația de a coopera pe deplin în desfășurarea procedurii și, în special, de a lua măsurile care le stau în putere și pe care Curtea le consideră necesare bunei administrări a justiției. În plus, în temeiul art. 44C § 1 din Regulament, în cazul în care o parte omite să producă probele sau informațiile cerute de Curte ori să prezinte, din proprie inițiativă, informații pertinente sau dă dovadă, în alt fel, de lipsă de participare efectivă la procedură, Curtea poate trage, din comportamentul său, concluziile pe care le consideră adecvate. Art. 44C § 2 din Regulament precizează exact că abținerea sau refuzul unei părți contractante pârâte de a participa la procedură nu constituie, în sine, un motiv pentru a întrerupe examinarea cererii. Reiese clar din jurisprudența constantă a Curții și din art. 44A și 44C din regulamentul său că, dacă un guvern pârât nu dă curs cererii Curții care dorește să obțină acte prin care să coroboreze sau să respingă afirmațiile care îi sunt prezentate și dacă acesta nu-și justifică abținerea sau refuzul în mod satisfăcător, poate să tragă de aici anumite concluzii și să coroboreze aceste concluzii cu elemente circumstanțiale [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 438].

160. Gradul de convingere necesar pentru a ajunge la o anumită concluzie și, în acest sens, repartizarea sarcinii probei sunt legate intrinsec de specificitatea faptelor, de natura afirmației formulate și de dreptul prevăzut de Convenție care este în joc [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 257; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 439].

B. Criteriul probei și aprecierea probelor

1. Criteriul probei aplicabil problemei jurisdicției

161. Problema „jurisdicției” nu depinde în mod obligatoriu de fondul cauzei; așadar, Curtea se poate pronunța în stadiul admisibilității pe problema „jurisdicției” statului pârât în sensul art. 1 din Convenție. În acest caz, criteriul aplicabil al probei este: „dincolo de orice îndoială rezonabilă” [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 265, *Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC), 2024, pct. 849, și *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 452]. În schimb, criteriului probei de aplicat în scopul admisibilității cu privire la afirmațiile de încălcări individuale și de practici administrative este: „început de dovadă probat suficient” [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 261-263, *Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC), 2024, pct. 850, și *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 450-451].

162. Cu privire la criteriul *„dincolo de orice îndoială rezonabilă”*, Curtea nu a avut niciodată drept obiectiv să adopte demersul sistemelor juridice naționale care îl aplică. Curtea nu are obligația să se pronunțe cu privire la vinovăție din perspectiva dreptului penal sau cu privire la răspunderea civilă, ci cu privire la răspunderea statelor contractante în raport cu Convenția [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 453].

163. Pentru un exemplu negativ de aplicare a criteriului *„dincolo de orice îndoială rezonabilă”*, a se vedea *Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC), 2024, pct. 880-887. În respectiva cauză interstatală, guvernul ucrainean se plângea că au fost încălcate drepturi fundamentale ale unui ucrainean despre care pretindea că fusese răpit pe teritoriul Belarus de agenți ruși și ulterior transferat în Rusia. Având în vedere toate elementele din dosar, Curtea a considerat că existența, fie a unui „control efectiv” al Rusiei pe teritoriul belarus, fie a „autorității și a controlului unui agent al statului“ asupra persoanei în cauză – cele două criterii principale care permit caracterizarea exercitării unei jurisdicții extrateritoriale – nu era demonstrată la nivelul de probă cerut.

2. Aprecierea probelor

164. Nu există niciun obstacol procedural în calea admisibilității mijloacelor de probă referitoare la „jurisdicție” în sensul art. 1 și nicio formulă predefinită aplicabilă aprecierii acestora: Curtea apreciază în deplină libertate nu doar admisibilitatea și relevanța fiecărei probe aflate la dosar, ci și valoarea ei probatorie. Curtea adoptă concluziile de fapt care, în opinia sa, sunt susținute de libera evaluare a ansamblului de elemente de probă, oricare ar fi originea lor, inclusiv ceea ce poate deduce din fapte, ca și din observații și din comportamentul părților [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 379-380; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 440].

165. Proba poate rezulta dintr-o serie de indicii sau de prezumții irefragabile, suficient de serioase, precise și concordante [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 257; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 441].

166. Curtea ia în considerare rapoartele și declarațiile observatorilor internaționali, ale organizațiilor neguvernamentale sau ale mass-media, precum și deciziile altor instanțe naționale sau internaționale pentru a clarifica faptele sau pentru a corobora constatările pe care le întocmește [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 257]. Aprecierea pe care o dă probelor și mai cu seamă importanței de acordat, variază în funcție de natura probelor, de sursa și de gradul de rigoare care a

fost aplicat în strângerea și verificarea lor [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 442].

167. Astfel, Curtea a dat adesea importanță elementelor provenind din surse fiabile și obiective, de exemplu, Organizația Națiunilor Unite, ONG-uri cu bună reputație sau surse guvernamentale. Pentru a aprecia valoare probatorie a acestor elemente, trebuie totuși exprimată o anumită prudență, deoarece după examinare poate rezulta că știri răspândite pe scară largă provin dintr-o unică sursă. Trebuie să se țină seama de sursa din care provin aceste probe, în special de independența, fiabilitatea și obiectivitatea acesteia. Curtea ia în considerare, de asemenea, prezența autorului datelor în țara în cauză și capacitatea sa de a raporta: nu este posibilă întotdeauna desfășurarea de anchete în apropierea unui conflict și în astfel de cazuri poate fi necesar să se bazeze pe informații prezentate de surse care cunosc direct situația. Autoritatea și reputația autorului rapoartelor, seriozitatea anchetelor aflate la origine, coerența concluziilor și confirmarea prin alte surse sunt elemente luate în considerare [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 386-388; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 443].

168. Informațiile desprinse din surse mediatice, dimpotrivă, au nevoie de prudență. Acestea nu sunt probe cu scop judiciar, dar notorietatea publică a unui fapt se poate stabili prin astfel de elemente și Curtea poate să țină seama de ele în oarecare măsură [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 383; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 444].

169. De asemenea, Curtea ia în considerare martorii direcți [*Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, și *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 26]. Chiar și atunci când autoritățile interne nu au avut ocazia să controleze declarația și nici Curtea nu a fost în măsură să o verifice amănunțit în cursul procedurii în fața sa, valoarea probatorie a declarației nu este prin aceasta în mod necesar diminuată. Este de competența Curții să stabilească dacă consideră credibilă și fiabilă o declarație și ce importanță să îi acorde [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 445].

170. Curtea se poate întemeia și pe mărturii date de funcționari guvernamentali. Declarațiile provenite de la miniștri sau înalți funcționari publici trebuie totuși examinate cu prudență, întrucât aceștia pot avea tendința de a se exprima în favoarea guvernului pe care îl reprezintă. În aceste condiții, declarațiile liderilor importanți – indiferent că este vorba despre foști miniștri sau înalți funcționari publici – care au jucat un rol central în litigiul în cauză au o valoare probatorie deosebită atunci când persoanele în cauză recunosc un comportament sau fapte care par să pună autoritățile într-o lumină nefavorabilă. Acestea pot, prin urmare, să fie considerate drept un fel de confesiune [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 334 și 381]. Considerații similare se aplică documentelor oficiale, ca și informațiilor provenind de la serviciile de informații comunicate de ministere și de agenții ale statului [*Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 446].

171. Mărturia directă a pretinselor victime nu este necesară pentru ca o susținere referitoare la existența unei practici administrative să fie considerat admisibilă [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 384; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 447].

172. Culegerea tardivă a mijloacelor de probă sau culegerea efectuată în mod specific în vederea procedurii în fața Curții nu le face totuși inadmisibile în sine [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 381; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2022, pct. 448).

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri și decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii și rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu sunt „definitive” în sensul art. 44 din Convenție, la data acestei actualizări, sunt marcate în lista de mai jos cu un asterisc (*). Art. 44 § 2 din Convenție prevede următoarele: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiterea cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiterea cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimitere formulată potrivit art. 43. ”. În cazul în care Colegiul Marii Camere acceptă cererea de retrimitere, hotărârea Camerei devine caducă, iar Marea Cameră va pronunța ulterior o hotărâre definitivă.

Hiperlinkurile cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului direcționează spre baza de date HUDOC (*http://hudoc.echr.coe.int*) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet, cauze comunicate, avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența) și la jurisprudența Comisiei (decizii și rapoarte), precum și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri. Unele decizii ale Comisiei nu apar în baza de date HUDOC și sunt disponibile numai în format tipărit, în volumul corespunzător al Anuarului Convenției europene a drepturilor omului.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale. Baza de date HUDOC oferă, de asemenea, acces la traduceri ale unora dintre cele mai importante cauze ale Curții, în peste 30 de limbi neoficiale. În plus, include legături către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență în format electronic, prezentate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru o cauză citată sunt accesibil în fila „Versiuni lingvistice” din baza de date *HUDOC*, care apare atunci când este activat hiperlinkul cauzei vizate.

—A—

A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord, nr. 55798/16 și altele patru, 5 aprilie 2022
A.L. împotriva Franței și E.J. împotriva Franței (dec.), nr. 44715/20 și 47930/21, 24 septembrie 2024
Aarrass împotriva Belgia (dec.), nr. 16371/18, 7 septembrie 2021
Abdul Wahab Khan împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 11987/11, 28 ianuarie 2014
Abu Zubaydah împotriva Lituaniei, nr. 46454/11, 31 mai 2018
Akkum și alții împotriva Turciei, nr. 21894/93, CEDO 2005-II (extrase)
Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției (MC), nr. 5809/08, CEDO 2016
Al-Hawsawi împotriva Lituaniei, nr. 6383/17, 16 ianuarie 2024
Al-Jedda împotriva Regatului Unit (MC), nr. 27021/08, CEDO 2011
Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 61498/08, 30 iunie 2009
Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 55721/07, CEDO 2011
Aliyev împotriva Armeniei (dec.), nr. 25589/16, 12 septembrie 2023
Aliyeva și Aliyev împotriva Azerbaidjanului, nr. 35587/08, 31 iulie 2014
Allahverdiyev împotriva Armeniei (dec.), nr. 25576/16, 12 septembrie 2023
Andreou împotriva Turciei (dec.), nr. 45653/99, 3 iunie 2008
Apcov împotriva Republicii Moldova și Rusiei, nr. 13463/07, 30 mai 2017

Arlewin împotriva Suediei, nr. 22302/10, 1 martie 2016
Assanidzé împotriva Georgiei (MC), nr. 71503/01, CEDO 2004-II
Avanesyan împotriva Armenia, nr. 12999/15, 20 iulie 2021

—B—

Bakanova împotriva Lituaniei, nr. 11167/12, 31 mai 2016
Banković și alții împotriva Belgiei și altora (dec.) (MC), nr. 52207/99, CEDO 2011-XII
Behrami și Behrami împotriva Franței și Saramati împotriva Franței, Germaniei și Norvegiei (dec.) (MC), nr. 71412/01 și 78166/01, 2 mai 2007
Bekoyeva și alții împotriva Georgiei (dec.), nr. 48347/08 și altele trei, 5 octombrie 2021
Beygo împotriva a 46 state membre ale Consiliului Europei (dec.), nr. 36099/06, 16 iunie 2009
Big Brother Watch și alții împotriva Regatul Unit (MC), nr. 58170/13 și altele două, 25 mai 2021
Boivin împotriva a 34 state membre ale Consiliului Europei (dec.), nr. 73250/01, CEDO 2008
Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei (MC), nr. 45036/98, CEDO 2005-VI
Brandão Freitas Lobato împotriva Portugaliei (dec.), nr. 14296/14, 11 martie 2021
Bryan și alții împotriva Rusiei, nr. 22515/14, 27 iunie 2023

—C—

Carter împotriva Rusiei, nr. 20914/07, 21 septembrie 2021
Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei (MC), nr. 43370/04 și alte 2 cereri, CEDO 2012
Çelikbilek împotriva Turciei, nr. 27693/95, 31 mai 2005
Chagos Islanders împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 35622/04, 11 decembrie 2012
Chiragov și alții împotriva Armeniei (MC), nr. 13216/05, CEDO 2015
Cipru împotriva Turciei, nr. 6780/74 și 6950/75, decizia Comisiei din 26 mai 1975, Decizii și rapoarte 2
Cipru împotriva Turciei (MC), nr. 25781/94, CEDO 2001-IV
Connolly împotriva a 15 state membre ale Uniunii Europene (dec.), nr. 73274/01, 9 decembrie 2008
Couso Permuy împotriva Spaniei (dec.), nr. 2327/20, 25 iulie 2024
Cummins împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 27306/05, 13 decembrie 2005

—D—

Dimaksyan împotriva Armeniei, nr. 29906/14, 17 octombrie 2023
Drozd și Janousek împotriva Franței și Spaniei, 26 iunie 1992, seria A nr. 240
Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32 (dec.) (MC), nr. 39371/20, 9 aprilie 2024

—E—

El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (MC), nr. 39630/09, CEDO 2012
Eriomenco împotriva Republicii Moldova și Rusiei, nr. 42224/11, 9 mai 2017

—F—

Friedrich și alții împotriva Poloniei, nr. 25344/20 și alte 17 cereri, 20 iunie 2024

—G—

Gasparini împotriva Italiei și Belgiei (dec.), nr. 10750/03, 12 mai 2009
Gentilhomme, Schaff-Benhadji și Zerouki împotriva Franței, nr. 48205/99 și altele două, 14 mai 2002
Georgia împotriva Rusiei (II) (MC), nr. 38263/08, 21 ianuarie 2021
Georgia împotriva Rusiei (IV) (MC), nr. 39611/18, 28 martie 2023
Gurbanov împotriva Armeniei, nr. 7432/17, 5 octombrie 2023
Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei (MC), nr. 36925/07, 29 ianuarie 2019

—H—

H.F. și alții împotriva Franței (MC), nr. 24384/19 și 44234/20, 14 septembrie 2022
Hakobyan împotriva Azerbaidjanului (dec.), nr. 74566/16 și 74573/16, 12 septembrie 2023
Hamzayan împotriva Armeniei, nr. 43082/14, 6 februarie 2024
Hanan împotriva Germaniei (MC), nr. 4871/16, 16 februarie 2021
Hassan împotriva Regatului Unit (MC), nr. 29750/09, CEDO 2014
Hess împotriva Regatului Unit, nr. 6231/73, decizia Comisiei din 28 mai 1975, Decizii și rapoarte 2
Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC), nr. 27765/09, CEDO 2012
Hovhannisyan și Karapetyan împotriva Armeniei, nr. 67351/13, 17 octombrie 2023

—I—

Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei (MC), nr. 48787/99, CEDO 2004-VII
Ioannides împotriva Ciprului, nr. 32879/18, 16 ianuarie 2025
Isaak împotriva Turciei (dec.), nr. 44587/98, 28 septembrie 2006
Israilov împotriva Rusiei, nr. 21882/09 și 6189/10, 24 octombrie 2023
Issa și alții împotriva Turciei, nr. 31821/96, 16 noiembrie 2004
Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei, nr. 23687/05, 15 noiembrie 2011

—J—

Jaloud împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 47708/08, CEDO 2014

—K—

Klausecker împotriva Germaniei (dec.), nr. 415/07, 6 ianuarie 2015
Konkurrenten.no AS împotriva Norvegiei (dec.), nr. 47341/15, 5 noiembrie 2019

—L—

Loizidou împotriva Turciei (excepții preliminare), 23 martie 1995, seria A, nr. 310
Loizidou împotriva Turciei (fond), 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-VI
López Cifuentes împotriva Spaniei (dec.), nr. 18754/06, 7 iulie 2009
Lypovchenko și Halabudenco împotriva Republicii Moldova și Rusiei, nr. 40926/16 și 73942/17, 20 februarie 2024

—M—

M. împotriva Danemarcei, nr. 17392/90, decizia Comisiei din 14 octombrie 1992, Decizii și rapoarte 73
M.N. și alții împotriva Belgiei, nr. 3599/18, 5 mai 2020
M.A. și alții împotriva Lituaniei, nr. 59793/17, 11 decembrie 2018
M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei (MC), nr. 30696/09, CEDO 2011
Makuchyan și Minasyan împotriva Azerbaidjanului și Ungariei, nr. 17247/13, 26 mai 2020
Mamasakhlisi și alții împotriva Georgiei și a Rusiei, nr. 29999/04 și 41424/04, 7 martie 2023
Marković și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 1398/03, 12 iunie 2003
Marković și alții împotriva Italiei (MC), nr. 1398/03, 14 decembrie 2006
Matkava și alții împotriva Rusiei, nr. 3963/18, 19 decembrie 2023
Medvedyev și alții împotriva Franței (MC), nr. 3394/03, CEDO 2010
Mirzoyan împotriva Armeniei, nr. 57129/10, 23 mai 2019
Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei (MC), nr. 11138/10, CEDO 2016
Muradyan împotriva Armeniei, nr. 11275/07, 24 noiembrie 2016

—N—

N.D. și N.T. împotriva Spaniei (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, 13 februarie 2020
Nada împotriva Elveției (MC), nr. 10593/08, CEDO 2012
Nana Muradyan împotriva Armeniei, nr. 69517/11, 5 aprilie 2022

—O—

O.J. și J.O. împotriva Georgiei și a Rusiei, nr. 42126/15 și 42127/15, 19 decembrie 2023
O'Loughlin și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 23274/04, 25 august 2005
Ohanyan împotriva Armeniei (dec.), nr. 74508/16, 12 septembrie 2023
Öcalan împotriva Turciei (MC), nr. 46221/99, CEDO 2005-IV
Organizația religioasă creștină a Martorilor lui Iehova din RNK împotriva Armeniei, nr. 41817/10, 22 martie 2022

—P—

Pad și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 60167/00, 28 iunie 2007
Petrosyan împotriva Armeniei, nr. 51448/15, 9 ianuarie 2025
Petrović și alții împotriva Croației, nr. 32514/22 și alte 2 cereri, 14 ianuarie 2025
Pocasovschi și Mihăilă împotriva Republicii Moldova și Rusiei, nr. 1089/09, 29 mai 2018

—Q—

Quark Fishing Ltd împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 15305/06, CEDO 2006-XIV

—R—

Rambus Inc. împotriva Germaniei (dec.), nr. 40382/04, 16 iunie 2009
Rantsev împotriva Ciprului și Rusiei nr. 25965/04, CEDO 2010

Razvozzhayev împotriva Rusiei și Ucrainei și Udaltsov împotriva Rusiei, nr. 75734/12 și altele două, 19 noiembrie 2019
Romeo Castaño împotriva Belgiei, nr. 8351/17, 9 iulie 2019

—S—

Sargsyan împotriva Azerbaidjanului (MC), nr. 40167/06, CEDO 2015
Shavlokhova și alții împotriva Georgiei (dec.), nr. 45431/08 și altele patru, 5 octombrie 2021
Slovenia împotriva Croației (dec.) (MC), nr. 54155/16, 18 noiembrie 2020
Solomou și alții împotriva Turciei, nr. 36832/97, 24 iunie 2008
Stephens împotriva Maltei (nr. 1), nr. 11956/07, 21 aprilie 2009
Svetova și alții împotriva Rusiei, nr. 54714/17, 24 ianuarie 2023

–T–

Taganova și alții împotriva Georgiei și a Rusiei, nr. 18102/04 și altele patru, 17 decembrie 2024
The J. Paul Getty Trust și alții împotriva Italiei, nr. 35271/19, 2 mai 2024
Timurtaș împotriva Turciei, nr. 23531/94, CEDO 2000-VI

–U–

Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea) (MC) (dec.), nr. 20958/14 și 38334/18, 14 ianuarie 2021
Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea) (MC) (dec.), nr. 20958/14 și 38334/18, 25 iunie 2024
Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei (MC) (dec.), nr. 8019/14 și 28525/20, 30 noiembrie 2022

–V–

Varyan împotriva Armeniei, nr. 48998/14, 4 iunie 2024
Vasiliciuc împotriva Republicii Moldova, nr. 15944/11, 2 mai 2017
Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției, nr. 53600/20, 9 aprilie 2024
Veronica Ciobanu împotriva Republicii Moldova, nr. 69829/11, 9 februarie 2021

—W—

W. împotriva Irlandei, nr. 9360/81, decizia Comisiei din 28 februarie 1983, Decizii și rapoarte 32
W. împotriva Regatului Unit, nr. 9348/81, decizia Comisiei din 28 februarie 1983, Decizii și rapoarte 32
Wieder și Guarnieri împotriva Regatului Unit, nr. 64371/16 și 64407/16, 12 septembrie 2023

—X—

X. împotriva Germaniei, nr. 1611/62, decizia Comisiei din 25 septembrie 1965, Anuar 8
X. împotriva Regatului Unit, nr. 7547/76, decizia Comisiei din 15 decembrie 1977, Decizii și rapoarte 12
X. și Y. împotriva Elveției, nr. 7289/75, decizia Comisiei din 14 iulie 1977, Decizii și rapoarte 9

—Z—

Zalyan și alții împotriva Armeniei, nr. 36894/04 și 3521/07, 17 martie 2016